

ଶ୍ରୀ ମନୋରଞ୍ଜନ ଦାସ

ବକି ଜଗବନ୍ଧୁ

—ଲେଖକ—

ଶ୍ରୀ ମନୋରଞ୍ଜନ ଦାସ

—ପ୍ରକାଶକ—

ଶ୍ରୀ ଦାଶରଥ ଦାସ

ପ୍ରଥମ ମୁଦ୍ରଣ—୧୯୫୧

—ପ୍ରାପ୍ତିସ୍ଥାନ—

—ବିଜ୍ଞାନପୀଠ ପୁସ୍ତକାଳୟ—

କଟକ-୨

ମୂଲ୍ୟ ଟ ୧।

ଏକଟଙ୍କା ଚାରିଅଣା ମାତ୍ର

ବାପା ଓ କୋଉଟର
ଚରଣମଳରେ

ବ୍ରହ୍ମପ୍ରବେଶ

ଏହି ନାଟକଟି “ବଦ୍ରୋଦ୍ଧୂତ ଜଗବନ୍ଧୁ” ଶିଶୁନାମାରେ ୧୯୪୯ ମସିହା ଜୁନ୍‌ ସାଥୀ ନାଟ୍ୟୋତ୍ସବରୁ ବହୁ ମାତ୍ର ଚରି କଟକ ଅନୁଷ୍ଠିତ। ରାଜ୍ୟମଣ୍ଡଳରେ ଅଭିନୀତ ହୋଇଥିବା ଏବଂ ସେହି ସମୟଠାରୁ ଏହା ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଉକ୍ତ ଶିଶୁନାମାରେ ଅଭିନୀତ ହୋଇଛି ଓ ହେଉଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ବହୁ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶ ସମୟରେ ନାଟକର ନାମ “ବଦ୍ରୋଦ୍ଧୂତ ଜଗବନ୍ଧୁ” ଥିବାରୁ “ବଦ୍ଧି ଜଗବନ୍ଧୁ” ରଖାଗଲା । ଏସର ପରିବର୍ତ୍ତନର କାରଣ ହେଉଛି...ଯେଉଁ ବଂଶେଶ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଜୀବନର ଅଂଶ ବିଶେଷ ନାଟକରେ ପରିପୁଷ୍ଟ କରାଯାଇ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଇଛି ସେ ଉତ୍କଳର ପ୍ରବଚକ ବଦ୍ଧି ଜଗବନ୍ଧୁ ନାମରେ ସୁପରିଚିତ । ତେଣୁ ନାଟକର ନାମ ‘ବଦ୍ଧି ଜଗବନ୍ଧୁ’ ରଖାଯିବା ଅଧିକ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଓ ଯଥାର୍ଥ ।

ଏହି ପୁସ୍ତକର ରଚନା ସମୟରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତା କୃଷ୍ଣମକୁମାରୀ, ଶ୍ରୀମାନ୍ ବଲ୍ଲଭଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ପାଲ୍ଲୀ ମତେ ଜସ୍ତାହୃତ ଓ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗରୁ ବହୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି— ସେମାନଙ୍କୁ ମୋର ଅନ୍ତରିକତା ଜଣାଇବା ଛଡ଼ା ଅଧିକ ବା ଅଳ୍ପ କଣ ଦେଇ ପାରେ ?

ଅନୁଷ୍ଠିତ। ରାଜ୍ୟ ମଣ୍ଡଳରେ ନାଟକଟିକୁ ବିଶେଷ ସମ୍ପର୍କରେ ସହଯୋଗ ରୂପରେ କରା ପାଇଁ ବ୍ୟୟ ଓ ଶ୍ରମ-ବର୍ଣ୍ଣନା ମିଶ୍ରର ସାମ୍ବେଦନା ସହ (କାବ) ଯେଉଁ ସାହାଯ୍ୟ ସହଯୋଗ ଦେଇଛନ୍ତି

ତାହା ଭୁଲିବାକୁ ହୁଏ । ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଅନ୍ତରିକ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇଲୁ ।

ନାଟକର ସମସ୍ତ ସଙ୍ଗୀତ ରଚନା କେତେକ ବ୍ୟୁତ୍କଳ୍ପିତ ସାବିତ୍ରୀପ୍ରସନ୍ନ ନାୟକ, ତାଙ୍କୁ ମୋର ଧନ୍ୟବାଦ ।

ନାଟକଟି ଯେଉଁ ପିତା ପୁତ୍ରର ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଗର୍ଭର କୃତଜ୍ଞ ହାତରୁ ଶୁଣି ଶ୍ରୀମାନ ବିପିନବିହାରୀ ମହାନ୍ତି ମତେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିବାରୁ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଅର୍ପଣ କରୁଛି । ନାଟକଟିର କେତେକ ପ୍ରମୁଖ ସଂଳାପନର ଦାୟିତ୍ବ ମୋର ଗୁରୁ ଦତ୍ତ, କୃତଜ୍ଞ ହାତରୁ ଶିଷ୍ୟ ଶ୍ରୀ କାମଦେବ ମିଶ୍ର ଆନନ୍ଦର ସହକାରେ କରଣ କରିଥିବାରୁ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇଅଛି ।

ପରିଚ୍ଛେଦର ସ୍ତବ୍ଧ ପ୍ରକାଶନର ବ୍ୟୟ ଅବହାର-ଦମ୍ଭିତ-ନାସାତ୍ କେତେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ନାଟକେ କୃତଜ୍ଞତା ଅର୍ପଣ କରୁଛି ।

କୃତଜ୍ଞ
ଡଃ ଡାକ୍ତର ମେ' ୧୯୫୧

}

ମନୋରଞ୍ଜନ ଦାସ

ଚରଣ—

ମୁକୁନ୍ଦ ଦେବ	...	ଓଡ଼ିଶାର ଗବପତି
ବକ୍ସି ଜଗବନ୍ଧୁ	...	ଗଜପତିଙ୍କର ବକ୍ସି
ଜୟକୁସୁ	...	ଗଜପତିଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରୀ

ଉତ୍ତର କୋଟ

ବରୁଣାବର

ସଦନ

ଶନ

ବରଜୁ

ସୁଆର

}

ଖୋର୍ଦ୍ଧାର ପାଇବ

(ମେଲରେ ଯୋଗ-
ଦେଇଥିବା ପୁରୀର
ସୁଆର)

ବଣ୍ଟେଇ ହାବେଟ୍	...	ଇଂରେଜ ବଣ୍ଟେଇ
ବ୍ୟାପ୍ଟେନ ଆମାସ	...	,, ବ୍ୟାପ୍ଟେନ
ମେଜର ଫ୍ରେଜର	...	,, ମେଜର
ଦେବାନ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର	...	ଇଂରେଜଙ୍କର ଦେବାନ
ବରଣ ସତ୍ତନାୟକ	...	,, ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀଙ୍କର
ଫତେ ମହମ୍ମଦ୍	...	ମାଲିକର ଜମିଦାର
ବହୁଶ	...	ପାଇବ ବନ୍ଧା
ରାଣୀ	...	ଗଜପତିଙ୍କର ରାଣୀ
ସାବିତ୍ରୀ	...	ପାଇବ ସ୍ତ୍ରୀ
ବୃକ୍ଷା	...	

ପାଇବେଟ୍, ଅ,

ନର୍ତ୍ତକୀ

ସିବାଜୀ, ଖୋର୍ଦ୍ଧାର ଅଧିକାରୀଗଣ,

ଲେଖକଙ୍କଦ୍ୱାରା ସର୍ବାସତ୍ତ୍ୱ ସଂରକ୍ଷିତ

“ବକ୍ସି ଜଗରନ୍ତୁ”ର ଅଭିନୟ ପାଇଁ ଲେଖକଙ୍କ ଅନୁମତି ଅବଶ୍ୟକ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଭିନୟ ପାଇଁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲାଇସେନ୍ସ ଫି ସ୍ ଦେବାକୁ ସଜ୍ଜିତ ଏବଂ ଅଭିନୟର ସ୍ଥାନ ଓ ତାରିଖ ସହିତ ଅଭିନୟର ସାତଦିନ ପୂର୍ବରୁ ସମସ୍ତ ବକ୍ସି ଜଣାଇବାକୁ ହେବ । ଅଭିନୟ ଲାଇସେନ୍ସ ନ ପାଇଲେ ଅଭିନୟ କେହି ଏହାର ଅଭିନୟ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଏ ସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ସମସ୍ତ ଗିଠି ସଜ୍ଜିତ ସ୍ଥାନୀୟ କମିଟି କଟକ ଠିକଣାରେ କରିବାକୁ ହେବ ।

ବଳି ଜଗବନ୍ଧୁ

ପ୍ରଥମ ଅଙ୍କ

୧ମ ଦୃଶ୍ୟ

[ଶୁଭର ଘନ ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ, ଏକ ବସନ୍ତ ପ୍ରାନ୍ତରର ମଧ୍ୟ ସ୍ଥଳରେ, ଖୋର୍ଦ୍ଧାର ପାଇଁକମାନେ ସେମାନଙ୍କର ନେତା ବକ୍ସି ଜଗବନ୍ଧୁଙ୍କୁ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି । ଅଶ୍ରୁର ବାଣୀପରି ବାୟୁ ଚଞ୍ଚଳ କରି ଶୁଣା ପାଉଁଛୁ ଇତିହାସର ଗୋଟିଏ ଚରଣ ପୃଷ୍ଠା]

.....“୧୮୦୩ ସାଲ । ଶତ୍ରୁ ଶେଷ ପିରିଙ୍ଗି ଦେପାସ୍ତ୍ର ଇସ୍ପରଶ୍ଚି ଅ କମାନାର ଅଣି ସେତେବେଳେ ଖୋଜି ବୁଲୁଥାଏ ଶତ୍ରୁ ବିସ୍ତାରର ସୁଯୋଗ ... ଉଦ୍ଧରେ ବଙ୍ଗଳା, ଦକ୍ଷିଣରେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ହୋଇ ସାରିଥାଏ ଇଂରେଜର ଚରାପୁତ୍ର । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶା ... ? ଶତ୍ରୁ ଶତ୍ରୁ ବର୍ଷର ବର୍ଗୀ ଅତ୍ୟାଚାର ପରେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାର ମେରୁଦଣ୍ଡ ଥାଏ ଉନ୍ନତ,—ଅକ୍ଷତ । କିନ୍ତୁ ଚତୁର ପିରିଙ୍ଗିର ଦଳ, ମରହଟ୍ଟାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦେବଗାଁଠି ସନ୍ଧି କରି ଓଡ଼ିଶା ଦଖଲ କରିବା ଚେଷ୍ଟାରେ ଉଠି କରି ନ ଥାନ୍ତି । ସେଇ ପିରିଙ୍ଗି ଅଭିଯାନର ନେତୃତ୍ୱ ନେଇଥାନ୍ତି କର୍ଣ୍ଣେଇ ହାକିମ୍

ଶିଳ୍ପୀ କାଟେ ପୁରୀ ଅଧିକାର କରିବା ଲାଗିର ଲକ୍ଷ୍ୟ । କିନ୍ତୁ
କପରି ସେ ପୁରୀ ଅଧିକାର କରିବେ ? ଏତେ ବଡ଼ ଦୁର୍ଦ୍ଦର୍ଶ ଓଡ଼ିଆ
ଜାତିର ହୃଦ୍‌ପିଣ୍ଡ ଉପରେ ସାଦ ପକାଇବାକୁ କିଏ ତାଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ
କରିବ ?ସାହାଯ୍ୟର ଅଭାବ ହେଲେ । ଅଶ୍ରୁକୂର୍ମ୍ଭ କମର
କାଟେ । ଅର୍ଥ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ମାଲିକର ପତେ ମହମ୍ମଦ ତାଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ
କଲେ... ..ଆଉ ଶେଷରେ ହାଜିରା ପୁରୀର ଉପକୂଳରେ ଓଡ଼ିଶା
ଦଶଲ ପାଇଁ ଆସି ଡେଇଲେ ତାଙ୍କର ଡେର । ସେତେବେଳକୁ
ଓଡ଼ିଶାର ଗଜପତି ହେଉଛନ୍ତି ଦ୍ଵିତୀୟ ମୁକୁନ୍ଦଦେବ । ସାରିପାଣିର
ପରିସ୍ଥିତି ଗଜପତିଙ୍କୁ କରି ପକାଇ ଆସି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶ । ଜନକବ, ସେ
ଦୁର୍ଦ୍ଦଶ ପରିସ୍ଥିତି ସାଥରେ ସନ୍ଧି କରିବେ—

[ହଠାତ୍ ସେଇ ଶବ୍ଦ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ଓ ପ୍ରାନ୍ତର
ଅଲେକରେ ଉଦ୍‌ଭାସିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଶୁଣାଗଲା ବକ୍ଷିଙ୍କ
ନିକଟରେ ପାଲକମାନଙ୍କର ଅଭିଯୋଗ]

ସଦନ—ଛନ୍ଦ୍ର ପିରିଙ୍ଗି ସହିତ ସନ୍ଧି କଲେ ଆମେ ବିଦ୍ରୋହ
କରିବୁ ।

ସମସ୍ତେ—ଆମେ ବିଦ୍ରୋହ କରିବୁ !

ଆମେ ବିଦ୍ରୋହ କରିବୁ !

ଆମେ ବିଦ୍ରୋହ କରିବୁ !

ବକ୍ଷି—ବିଦ୍ରୋହ ! ବିଦ୍ରୋହ !! ହଁ ସେଇ ବିଦ୍ରୋହର ଚ୍ୟା
ମ୍ ସ୍ୱୀକୃତି । ତୁମେମାନେ ମୋଗଲର ଅତ୍ୟାଚାର ସହ୍ୟ କରି
ନାହଁକର୍ମୀ ଲକ୍ଷ୍ମଣର ପ୍ରତିବାଦ କରି ଭରବାଣ
ହୋଇ ଉଠିବୁ ତୁମମାନଙ୍କର ସକ୍ଷମ । ବେପାଶ ପିରିଙ୍ଗିର
ଆଗମନରେ ତୁମେମାନେ ଶୁଦ୍ଧ ବିଦ୍ରୋହ କରିବାକୁ ସେପରି

ତୁମମାନଙ୍କର ବିଦ୍ରୋହର ସ୍ମୃତିଙ୍କରେ, ଟିକେର ଅଭିଯାନ
ପରାଜୟରେ ସରଳ ହେବ । ବିଦ୍ରୋହ, ବିପ୍ଳବ.....

ତୁମମାନଙ୍କର ବଂଶଗତ ଅସ୍ୱଭାବ । ସାଲକର ବକ୍ଷି ହୋଇ
ତୁମମାନଙ୍କୁ ସେ ସଞ୍ଚୁ ମୁଁ ବିରୁଦ୍ଧ କରିବି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ...

କୁରୁସା—କିନ୍ତୁ ଆଜି କଣ ସାନ୍ତେ ? ସେଇ ଶତାବ୍ଦି କଥା ?

ବକ୍ଷି—ହଁ ଜନରାଜ ସତ୍ୟ ହୁଏ...

ସନ—ସତ ହବ ସାନ୍ତେ ? ଶତା ସନ୍ଧି କରବେ ଟିକେ
ସାଙ୍ଗରେ ? କେହି ଡେର ନଇ, ସାତ ଦରିଆ ସେପାରିରୁ
ବେପାସୀ ଅସି ଅମ ଭୂମିରେ ପଶିଯିବେ । ଅମେ ସେକଥା
କେରେ ବରଦାସ୍ତ କରି ସାରିବୁ ନାହିଁ ।

ପଦନ—ଆପଣ କଣ ଜାଣି ନାହାନ୍ତି ବକ୍ଷି ସାନ୍ତେ, ମୋର
ଗଲେ, ମରହଟ୍ଟା ଆସିଲା.....ଅମେ ମୋରର ଅନ୍ୟାୟର
ସଫ୍ତଲ୍ୟ, ବର୍ଗୀର ଲଣ୍ଡନ ସଫ୍ତଲ୍ୟ । ତଥାପି ଅମ ଭିତରେ
ଯେଉଁ ଢେକ ଅଇ ଶକ୍ତି ଅଛି ସାନ୍ତେ ତାକୁ ଅମେ ସବ
ପାଦତଳେ ବିକ ଦେବୁ ନାହିଁ ।

ବରଜୁ—କାହିଁକି ? ଆପଣ କୁହନ୍ତୁ ବକ୍ଷି ସାନ୍ତେ, ଶତା କାହିଁକି
ସନ୍ଧି କରବେ ? ତାର ବକ୍ଷି କଣ ମରଗଲଣି । ତାର ସାଇବ
କଣ ମରଗଲଣି । ଅମେ ଜବାବ ଦେଉଛନ୍ତି ଆପଣ ଏ
ସନ୍ଧିରେ କେବେ ଶକ୍ତି ହୁଅନ୍ତୁ ନାହିଁ ।ତା ହେଲେ
ଅମେ ବିଦ୍ରୋହ କରିବୁ.....

ବକ୍ଷି—ବିଦ୍ରୋହ କରିବ ? କାହା ବିରୋଧରେ ବିଦ୍ରୋହ
କରିବ ?

ବରଜୁ—ଅନ୍ୟାୟ ଅନ୍ୟାୟର ବିରୋଧରେ ବିଦ୍ରୋହ କରିବୁ...

ପଦନ—ଶତାବ୍ଦି ସନ୍ଧି ବିରୋଧରେ ବିଦ୍ରୋହ କରିବୁ ।

ବକ୍ସି—କିଏ ଏ ବଦ୍ରୋହର ନେତୃତ୍ବ ନେବ ?

ସଦନ—କିଏ ? କାହିଁକି, ଶରଦନ ଧରି ଯିଏ ନେତୃତ୍ବ ନେଇ
ଅସିକନ୍ତ ସେଇ ବକ୍ସି ସାନ୍ତେ ।

ବକ୍ସି—(ଅବସାଦରେ ଝାଉଁଳି ପଡ଼ିଲେ) ମୁଁ ଜାଣିଛି ତୁମ-
ମାନଙ୍କ ଅନ୍ତରର କଥା.....କିନ୍ତୁ ମୁଁ ବି ଅଛି ନୁହେଁ । ଗଜ-
ପଟଙ୍କର ପାରପାଶ୍ବିକ ସରସ୍ବିତର ପର୍ଯ୍ୟାଲେଚନା ପାଇଁ ମତେ
ସୁଯୋଗ ଦିଅ ।

ସନ—ଆମେ ରଜସଜ୍ଜେ ସରସ୍ବିତ ଜାଣିବାକୁ ଚାହୁଁନାହୁଁ । ଆମେ
ଭାଲି ବୁଝୁଁ ବଦ୍ରୋହ, ବଦ୍ରୋହ ।

ସମସ୍ତେ—ବଦ୍ରୋହର ଜୟ ହେଉ ! ବକ୍ସି ସାନ୍ତଙ୍କର ଜୟ
ହେଉ !

ବକ୍ସି—କନ୍ଦର, କନ୍ଦର..... । ଉତ୍ସୁକତାରେ ଏ ସବୁର
ମାମାଂସା ହୋଇ ପାରେ ନାଁ, ଯାଅ ତୁମେମାନେ ଅସେଷା
କର । ମନ୍ଦାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପରାମର୍ଶ କରିବାକୁ ମତେ ଅରେ
ସୁଯୋଗ ଦିଅ..... । ଯାଅ ତୁମେ ମାନେ ।

(ବକ୍ସି ଚାଲିଗଲେ)

ବରଜ—ଦେଖିଲ, ମୁଁ ସବୁ ବହୁଧୂଲି ବକ୍ସି ସାନ୍ତେ କେତେ
ଶକ୍ତି ହେବେ ନାହିଁ ।

ସଦନ—ସେ ଶକ୍ତି ହୁଅନ୍ତୁ ବା ନ ହୁଅନ୍ତୁ.....

ଅନ୍ୟମାନେ—ଆମେ ବଦ୍ରୋହ କରିବୁ (ଏମତ ଉତ୍ତେଜନା
ଭିତରେ ସେମାନେ ପ୍ରାନ୍ତର ଛଡ଼ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ
ଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ)

୨ୟ ଦୃଶ୍ୟ

[ପୁରୀ ସମୁଦ୍ର ତଟସ୍ଥ ଇଂରେଜ ଶିବିରର ନଗାଟିଏ କକ୍ଷ ।
ସାଜସଜ୍ଜା ତାର ସରଳ ଅଧର ଭଣି ସ୍ଵପନ । କଣ୍ଢେଇ
ହାକୋଟି କକ୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ପଦଗୁରଣ କରୁଥିଲେ । ହାତରେ ତାଙ୍କର
ଥିଲା ଏକ ଦଲିଲ । ସୋପାନ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ
ଭାଗର । କକ୍ଷର ଅନ୍ୟ ପ୍ରାନ୍ତରେ ବସିଥିଲେ ଫତେ ମହମ୍ମଦ ।
ପାଖରେ ଗୁଡ଼ାଖୁର ନଳ । କାନ୍ଥରେ ଝୁଲୁଥିବା ମାନଚିତ୍ରକୁ
କଣ୍ଢେଇ ହାକୋଟି ତନ୍ମୟ ହୋଇ ଦେଖି ସାରିବା ପରେ]

ହାକୋଟି—Captain Thomas । (ଥୋମାସ ସଖି ଅସି
ସାମରିକ ପଦକରେ ଅଭିବାଦନ ଜଣାଇଲେ)

ହାକୋଟି—Rule Britannia Rule ! (ଥୋମାସ ଶୁଲ୍ଲଭଲେ ।
ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅଭିଭୋଗରେ ଶୁଣାଗଲା "Rule Britannia"
Rule" ହାକୋଟି ଝରକା ପାଖରେ ମନ୍ଦ ମୃଗ ହୋଇ
ଶୁଣିଲେ । ତା ପରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ)

ହାକୋଟି—ଫତେ ମହମ୍ମଦ—I mean Khan Sahab.

ଫତେ ମହମ୍ମଦ—(ଉଠି କୁଣ୍ଠିତ କରି) ଜନାବ ।

ହାକୋଟି—No, not Janab, not Janab, say Sahab;
Simply Sahab.

ଫତେ—ଜନାବ ସାହେବ,

ହାକୋଟି—No no not Janab Sahab

ଫତେ—ତବ ଅଭର କ୍ୟା ସାହେବ ? ଅଛୁ ଏସିଲି କୋଇତା,
କାହିଁ ପନା !

ହାକୋଟି—(ଅଦୂର ବସ୍ତୁ ଦେଖି) No not Jahapana, Janab Sahab—We are English, we are not your Badasaha. (କିଛି ସମ୍ବେଦ ରୁପେ) Captain Thomas (ଥୋମାସ ପକ୍ଷୀ ଅସିଲେ) Yes Captain, explain him that he will 'call us only Sahab.

ଥୋମାସ—ଶ୍ରୀ ସାହେବ, ଅପ୍ ହାମ ଲେଗୋକୁ ସିରପ୍ ସାହେବ କୋଲିଏ—

ଫତେ—ଜି ସାହେବ ।

ହାକୋଟି—Good. Now he fallows. Captain he is to loyal.

ଫତେ—(ମୁହଁ ଅବଲମ୍ବିତ) ବ୍ୟା ସାହେବ ?

ଥୋମାସ—ଅପ୍ ବହଦ୍ ଅଜ୍ଞା ଅଡମୀ ହେ—ହମକୁ ବହଦ୍ ଲାଭ କରତା ।

ଫତେ—କି ?

ଥୋମାସ—ପସନ୍ଦ କରତା ହେ ।

ଫତେ—ପସନ୍ଦ ? ଜରୁର ।

ଥୋମାସ—He says he is too loyal.

ହାକୋଟି—And for that he has helped us—He has acted as our pilot,

ଫତେ—ବ୍ୟା ସାହେବ, ଭଲ ମୁଁ କହୁଏ

ଥୋମାସ—କୃତ ନେହି, କୃତ ନେହି-ହାମାସ ବଳବତ୍ତା କାଟ୍

ହାକୋଟି—Khan saheb

ଫତେ—(ପୁଣି କୁଣ୍ଡିତ ହେଇ) ସାହେବ !

ହାର୍ଡ଼ିଂ—Why so much Salams ?

ଥୋମାସ—ହାଁ ସାହେବ ଅର୍ଥ ଏତେକ ଦମେ କୁଣ୍ଡିତ ମତ୍ କର ।

ପଟେ—(କୁଣ୍ଡିତ କରି) ଜା ସାହେବ ।

ହାର୍ଡ଼ିଂ—Khan Sahab, See our army (ପଟେ ମହମ୍ମଦ
କିଛି ବୁଝି ନ ପାର ନିବୋଧ ପର ଗୁହଁଲେ)

ଥୋମାସ—ଦେଖିଏ ହାମରା ହାଇଟ ପରଜକୁ ଦେଖିଏ ... ।

I mean ଗୋରା ପରଜକୁ ଦେଖିଏ । ... ଓ ଲେଖା
ସ୍ୟାରେକ୍ଟ୍ କରରେ ହେଁ ।

(ପଟେ ମହମ୍ମଦ ସରକାରେ ଗୁହଁଲେ । ମୁହଁରେ ବୁଝିର
ହସ)

ପଟେ—ଏ ଇନ୍ଦ୍ରେଜାମ କିଏ କାସ୍ତେ ? ଫିର କିଧର ଜାନା ହେଁ ?
ହଁ, ସାହେବ ନକ୍ସା ତ ବିଲକୁଲ ଠିକ୍ ହେଁ—ତମାମ
ଓଡ଼ିଶାବା... ...

ଥୋମାସ—Yes colonel, what is our next step ?

ହାର୍ଡ଼ିଂ—I know not yet.....

ଥୋମାସ—Then.....

ହାର୍ଡ଼ିଂ—(ହାତର ଚିଠି ଖୋଲି) Court of Director
and Govt. of Bengal orders that the army
must be always ready.

ଥୋମାସ—Yes (କିଛି ସମୟ ଲାଗିବତା ପରେ) ଅର୍ଥାତ୍
ରାଜାବା ସାଗ୍ କବର ଠିକ୍ ପଡ଼ୁଅଛିତା ?

ପଟେ—ହଁ ସାହେବ । ମିଁ ଇନ୍ଦ୍ରେଜାମ କହେଅ ।

ଥୋମାସ—ଦେଖିଏ ଉନ୍ଦା ସାଥ ପଡ଼ିଲେ ମମର ପଏସା
ହୋନା ଗୁହଁ...ଇସକାବାଦ......

ପତେ—ମେଘ ମାମଲ ? ଅପନେ କହାଆ ନାଁ... ମୁହେ ମାଲଦବା
କାୟାରି... ..

ଥୋମାସ—He says—

ହାର୍ଡିଂ—Yes Malud, I understand, say, his case
is under active consideration of the
Company's Govt.

ଥୋମାସ—ଅପନେ, ଅପବା ମେହେନଦବା ମୁନାପା, କରୁର
ପିଲ ଯାଏନା ।

ପତେ—(କୁଣ୍ଠିତ କରି) ଅପବା ମେହେନଦବାନି ସାହେବ ।

(ଜଣେ ଗୋରୁ ଶିବାୟା ପଶି ଅସି...)

ଶିବାୟା—Some body from the palace.

ପତେ—କ୍ୟା ?

ଥୋମାସ—ନକର ସେ...

ହାର୍ଡିଂ—Thomas !

ଥୋମାସ—(ଅଭିନୀତ ବୁଝିପାର) Yes Sir.

(ସେ ପଦାକୁ ଘାଟାଇ ଗଲେ)

ପତେ—ସାହେବ !

ହାର୍ଡିଂ—Yes—Yes.

ପତେ—ଦେଖି ଏ ସାହେବ ଗଲା ଅଭି ଅସ୍ମେଷେ, ମେଘ ରହନା
ଠିକ୍ ନେହିଁ ।

ହାର୍ଡିଂ—What ? (ସେ କିଛି ବୁଝିପାରଲେ ନାହିଁ । ପତେ—
ମହମ୍ମଦ ଅଭିନୟ କରି ବୁଝାଇ ଦେଲେ ସେ ପଦାକୁ
ବାହାର ଯିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି)

ହାର୍ଡ଼ିକ—Yes. (ଫଳେ ମହମ୍ମଦ ଗୁଲିଗଲେ । ଉଲ୍ଲସମୟ
ସରେ ପଣି ଅସିଲେ ଥୋମାସ, । ଅତି ଦୀର୍ଘବାୟ—ବକ୍ସି
କରବନ୍ତୁ । ଅତି ଶୀଘ୍ରବାୟ ଶକ୍ତିଗୁରୁ ଜୟକୃଷ୍ଣ । ହାର୍ଡ଼ିକ
ପାଣ୍ଡେଟି ନେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦ୍ଵାର ଦେଶକୁ ଗୁଲିଗଲେ ।)

ହାର୍ଡ଼ିକ—Good morning Raja Sahab, Good
morning. But who is the Raja of Puri ?

ଥୋମାସ—Colonel, the Raja has not come.

ବକ୍ସି—କିନ୍ତୁ ରାଜାର ମଉଜୁମାତି, ଓଡ଼ିଶାର ରଜପତି ବାହାବ
ଦ୍ଵାରସ୍ଥ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ।

ହାର୍ଡ଼ିକ—କିଛି ବୁଝି ନ ପାରୁ ହୁଅନ୍ତି । Yes, Yes.

ବକ୍ସି—ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଗଜପତିଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଅମାତ୍ୟ, ଶକ୍ତିଗୁରୁ
ଜୟକୃଷ୍ଣ ମହାପାତ୍ର ।

ଥୋମାସ—ଅତି ଟୁମେ ?

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ଭ୍ରମ ମୁହେଁ ସାହେବ, ପ୍ରଶ୍ନ କରିବା ଶିଷ୍ଟାଚାର
ହେଉଛି ‘ଅପଣ’ ।

ଥୋମାସ—Right. ଅପନ୍, ଅପନ୍ ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ଗଜପତିଙ୍କର ସେନାଧ୍ୟକ୍ଷ, ଶୋର୍ଦ୍ଦା ପାଇକଙ୍କର ଶିର-
ଭୂଷଣ—ବକ୍ସି କରବନ୍ତୁ ମହାପାତ୍ର ବିଦ୍ୟାଧର ଭ୍ରମରବର
ଗୁରୁ ।

ହାର୍ଡ଼ିକ—O such a big name ! Good God !

ଥୋମାସ—He is the minister and he is the
general.

ହାର୍ଡ଼ିକ—Yes be seated.

ଥୋମାସ—ଅସନ୍ ବେଶ୍ୟ—

(ସମସ୍ତେ ଅସନ ଗ୍ରହଣ କଲେ)

ଥୋମାସ—ଅସନଙ୍କର ଗୁଣ କିନ୍ତୁ ଖବର ପଠାଇଲ ?

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ଗଜପତି ଖବର ଦେଇ ନାହାନ୍ତି, ଅମେ ନିଜେ
ନିଜେ ଆସିବୁ ।

ଥୋମାସ—They have come of their own accord.

ହାର୍ଡ଼ିଂ—Why ?

ଥୋମାସ—କାହିଁକି ଅସନ୍ ଆସିବ ?

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ଫିରିଙ୍ଗି ପକ୍ଷରୁ ନେଇ ଆସିବାମାନେ ଏଠି ଫେରିଯାନ୍ତୁ ।

ଥୋମାସ—ଅମେ ଯଡ଼ି ନ ଯାଉ ।

ବକ୍ସି—(ଚଢ଼ୋର ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣକର) ଏଇ ଚରଦାଗ୍ର ଦାର ଉଡ଼ୁର
ଦେବ ।

ହାର୍ଡ଼ିଂ—What is the matter ?

ଥୋମାସ—They threaten and ask us to quit.

ହାର୍ଡ଼ିଂ—Is that ?

ଥୋମାସ—କିନ୍ତୁ, ମନ୍ତ୍ରୀ ଆଜି ବକ୍ସି ... ହାମେ କେ ମନକୁ
ଆସିବ ? ମରହଟ୍ଟା ରଘୁଜୀ ସଙ୍ଗେ ହାମର ନଦକରାଣି ସନ୍ତୋ
ହେଲା, ହାମେ ଟାଣି ପଲରେ ଓଡ଼ିଶା ସାଜିବ । ହାମେ
ଓଡ଼ିଶାର ଗୋଟି ମାଲିକ ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ସେ ଚାଗତି କଲମର ମାଲିକପତ୍ନୀ ଭୁଲିଯାନ୍ତୁ ସାହେବ—
‘ଓଡ଼ିଶା ଅମର—ଉରଦନ ଅମର ହୋଇ ରହିବ ।
ଗଜପତିଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରୀ ହୁସାବରେ, ଗଜାବ ପ୍ରତିନିଧି ହୁସାବରେ
ମୁଁ ଆସିବୁ ମହାଶୟ କରତାକୁ ଆସିବୁ । କୌଣସି

ଅଗ୍ରୀବରେ ସରସ୍ଥିର ଶଟିକା ପୂର୍ବରୁ ଅସଣ ଓଡ଼ିଆ ଗୁଡ଼
ଗୁଲ୍‌ପନ୍ତୁ ।

ଥୋମାସ—କି ପଡ଼ିଥିବା ଦୋର ପାଦେ ?

ବକ୍ସି—ଯୁଦ୍ଧ ।

ଥୋମାସ—(ହସି ଉଠିଲେ) ହାମେ ବହୁତ ଇଡ଼ାଲ ଚେଷ୍ଟିକ୍
ବକ୍ସି ।

ବକ୍ସି—କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ ପାଇବେ ଇଡ଼ାଲ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି
ସାହେବ ।

ଥୋମାସ—ସେ କଠା ବନ୍ଦୁ ଆଉ । ଇଡ଼ାଲ ଯେତେ ବେଳେ
ହବା କଠା ସେତେ ବେଳେ ହବ କିନ୍ତୁ ଅମନ୍ତ୍ରଣର ଗଜା
ପାଦକୁ ହାମେ ମେଧେୟର ହାତରେ ପକ୍ଷ୍ଟି ପଠାଲେ, ଟାର
ଉଠର ଅପେକ୍ଷା ଭେର । ମଧ୍ୟତଃ ଟାକୁ ଯେଉଁ ପ୍ରକ୍ଷା ନ
ତେଲ, ସେ ସୁବତା ହାମେ ତେବୁ ।

ବକ୍ସି—ଶକ୍ତଗୁରୁ ଅସଣେ ?

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ମୋର ମଧ୍ୟ ମନେ ଦେଉଛି ଯୁଦ୍ଧ ଅହାନୁଁ ଏହାର
କରମ ମୀମାଂସା ।

ହାର୍ଡିଙ୍ଗ—But how they have Come without the
Rajas' permission ?

ଥୋମାସ—ରଜାଜା ହୁକୁମ ନ ନେଇ ହାବନ୍ କପର ଅସିଲ ?

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ରଜାଜର ହୁକୁମ ନେବାଇ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ନ
ଥିଲା । ମୁଁ ଶକ୍ତ ପ୍ରତିନିଧି-କଥା ଜନତା ଅଉ ପ୍ରକାର ପ୍ରତି-
ନିଧି । ଅସଣ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ସାହେବ ଏ ଦେଶର ଗଜା
ଯେତେକ ବିଶ୍ଵାସ କରେ ତାର ମନ୍ତ୍ରୀକୁ, ଏ ଦେଶର ଜନତା
ଠିକ୍ ସେତେକ ବିଶ୍ଵାସ କରେ ତାର ବଂଶ ପାରିମ୍ପାରିକ

ପ୍ରତିନିଧିକୁ, ଆଉ ପ୍ରତିନିଧିରେ ଗୁଜର ପ୍ରତିନିଧି ସବୁଠାରୁ
ବେଶୀ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ । ସେଇ ଚିନ୍ତାରେ
ଇଂଲଣ୍ଡରେ ସରଗୁଲିତ ହୋଇ ଆମେ ଏଠାକୁ ଆସିଛୁ ।
ଥୋମାସ—ବଟ, ହାମର ଚ୍ୟାମ୍ପକୁ ଟୁମେ ଅବେଲ ଆସିଲ, ହାମର
ଫକ୍ଟ ପଡ଼—

ବକ୍ସି—ବନ୍ଦୀ କେବେ ? ଭୁଲ୍ ପାନ୍ତୁ ନାହିଁ ସାହେବ, ସରମନ୍ଦିକ
ସଙ୍ଗେ ଏ ନଣେ୍ୟ ଖୋର୍ଦ୍ଧାର ବକ୍ସି କପୁଟିନ, ଆଉ
ସଙ୍ଗେ ଅଛି ତର ଏଇ ପୁରୁଷାନ୍ତୁକମିତ ତରବାଗ, ମାହା
ପାଣି ମୋଗଲ ବର୍ଗୀ ସମସ୍ତଙ୍କର ତତକାଳିନୀ ଗୁଣ୍ଡ ଗୁଣ୍ଡ
ତତକାଳିନୀ ବହୁଛି ।

କପୁଟିନ—ତା ହେଲେ ଆମେ କଲପସୋଗ କର—

ଥୋମାସ—No No ଠିକ୍ ଟା ନୁହେଁ ହାମର ବିଶ୍ୱାସ ରାଜା ହାମ-
କଠାରେ ଜରୁର ରାଜି ହେବ ।

କପୁଟିନ—ବକ୍ସି ଆସଣେ ?

ବକ୍ସି—ଗୁଲୁ ଗୁଲୁ ଗୁଲୁ । (ଏତକ ବେଳେ ସିପାୟା ହାଜିରାଟକୁ
ଖଣ୍ଡେ ଗିଠି ଦେଇଗଲା । ହାଜିରାଟ ସଜି ସାର)

ହାଜିରାଟ—(ଅନନ୍ଦରେ) Captain, the King has
agreed.

ଥୋମାସ—Is that ? (ସେ ଗିଠିଟି ଆଖି ସଜିଲେ) ମନ୍ ଟା
ଆଉ ବକ୍ସି—ଟୁମର ରାଜା ପଟ୍ଟ କେଲ ସେ ଆମର ସରକରେ
ରାଜି । ସେ ଆମକୁ ଉପରି କରବାକୁ ଦିନ ୪ ଟାଲମ ଠିକ୍
କରି ପଟ୍ଟ ଦେଇଛି । ତେଣୁ ତାର ନକଲ ହାମ ପାଖକୁ
ଆସିଲା । (କପୁଟିନ ଗିଠି ନେଇ ଫିଲେ, ମୁହଁ ଚାନ୍ଦର
ହାଜିରାଟ ସଜିଲା ।)

କହୁକହୁ—କହୁଅ ଥାଉଣେ ?

ବର୍ଷ—(ବୁଝି ପାରିଲେ) ବୁଝନ୍ତୁ । (ସେ ଅସନ ତ୍ୟାଗ କରି
ଅଗ୍ରସର ହେଉଥିଲେ)

ଆମାସ—ହଁ ଯିବା ପୁରୁଷ—ତୁମେ ହେଲ ନେତ୍ରୀ ଅବ୍ଧ ଅପନ୍
 ହେଲେ ସେନାପତି—ହାମେ ଅପନ୍ ଦୁହନ୍ଦ ବନାବଲେଟ
 ବଡ଼ୁ—(ସେ ବିଦ୍ରୁପ ସହକାରେ କୁଣ୍ଡିତ ବର ହସି
 ଉଠିଲେ । ଜୟକୃଷ୍ଣ ଓ ବକ୍ସି ଉଭୟ ନ ଦେଇ ବାହାର
 ଗଲେ । ହାବେଟ ବଜୟର ହସ ହସି ଉଠିଲେ)

ବାଢ଼ୋଟ—Rule Bitania Rule. (ବାଢ଼ ଉଠିବ ବାଢ଼ୀ
ଯନ୍ତ୍ର । ଖୋଲାସା ହୁଏଥାନ୍ତି.....)

ମନ୍ତ୍ର ଦ୍ଵୟ

(ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଅଞ୍ଚଳରୁ ଏକ ଜନସ୍ଥାନର ବସ୍ତା । ସମସ୍ତ ରାତି)

ସଦନ—(ଛପି ଛପି ପଶି ଆସି) ଉତ୍ତରକବାଟେ ! ଉତ୍ତର
କବାଟେ—

ଉ: ବୋଟ—(ଅନୁଗମନ କରି) ବାହୁଁକ ଏତେ ପାଟିଟାଏ
 ବନ୍ଧୁକ ହେ ? ଗୋଇନ୍ଦା ପରା ଗୁଣ୍ଠିଆଡ଼େ ମାଡ଼ି ଗଲେଣି ।
 ଏ ଗୁଣ୍ଠିଆ ଅମଳରେ ମାଟି ଗୋଡ଼ର ବି ଚାଲ ଅଛି,
 ବୁଝିଲ ?

ପ୍ରକଟ—ମାଲ ସରଫ୍‌ସ୍‌ମାସ୍ ସବୁ ଠିକ୍ କରୁ ଅଟେ ?

ଉ: ଚରାଟ—ଗୁଲ ହେ ବେତେ ଫଟେଇ ହଉଛ । ହଁ ହଁ ଅଣିଛ ।
(ସେମାନେ ଯିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଉଥିବା ବେଳେ ଅନ୍ତରାଳରୁ
ସ୍ଵପ୍ନର ଡାକ ଶୁଣିଲା)

ଶୁଆର—ଆରେ ବାପ, ତୁମ୍ଭେ ଦୁହେଁ କିଏ ? ଟିକିଏ ଶୁଣ ଶୁଣ ।

ଭଃ କବାଟ—ସଦନ, ହେଲ ? ମୁଁ ମନା କରୁଛି ହେଉଛି କିଏ
ଗୋଟିଏ ଅସିଲଣି ତାଙ୍କର ଦଳର କିଏ ହବ ପରା ?

ଶୁଆର—(ଛଦ୍ମ ବେଶରେ ପଶି ଆସି) ବାପ, ମୁଁ ବୁଢ଼ା ଲୋକ,
ମୋର ଗୋଟିଏ କାମ କରଦେବ ? ମୁଁ ଜାଣେ, ତୁମ୍ଭେ ଦୁହେଁ
ଗୋଟିଏ କିଛି କରୁଛ ବାମରେ ବାହାରକୁ—ତମ ମୁହଁ କହ
ଦେଲୁ ।

ଭଃ କବାଟ—ସଦନ, ଇଏ ସେଇ—

ସଦନ—ତୁମ୍ଭେ କିଏ ହୋ । ଏତେ ଶୁଭରେ ତୁମର କାମ କଣ ?
ତୁମ୍ଭେ କଣ ଏଇଠିକାର ଲୋକ ନୁହଁ ? ଦେଖୁଛ, ଜାଣୁଛ,
ଗୁରୁଆଡ଼େ ଗୋଇମାଲ ଲଗିଛି—

ଶୁଆର—ସବୁ ଜାଣିଛି ବାପ, ସେଇଥି ପାଇଁ ଶୁଭରେ ବାହାରକୁ ।
ଟିକିଏ ଖୋରସା ଗଡ଼କୁ ବାଟ ଦେଖାଇ ଦେବ ? ମହାଶୟାଳ
ପାଖରେ ମୋର ଗୋଟିଏ ଗୁହାଣ ଅଛି—

ସଦନ—ଏକେ ସିଆଣିଆଁ ତୁ ? ଶୁଭ ଅଧରେ ତୁ ଯିବୁ ଗୁହାଣ
କରବାକୁ ? କହ ସତ ସତ କଥା । ତୁ କିଏ ? ନ ହେଲେ—

ଶୁଆର—ବାପ-ମୁଁ ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରରୁ ଆସିଛି ଯିବ ଗୁମୁଙ୍କ ପାଖକୁ—

ଭଃ କବାଟ—ସଦନ, ଏଟା କରରେ ମାନବ ନାହିଁ—ସ୍ବାକୁ
ଠିକଣା ଯାଗାକୁ ନେଇ ଶୁଭ ।

ଶୁଆର—ଗଡ଼କୁ ନ ହେଲ ନା—“ସେଇ ଠିକଣା ଯାଗାକୁ”
ଶୁଭ ବାପ—

ଭଃ କବାଟ—ସଦନ, ମତେ ତ କିମିତ କିମିତ କଣ ସବୁ ।

ସଦନ—ଏଇଟାକୁ ଦଅ ହେ ଏଇଠି ଶେଷ କରଦେବ । ଏମିତି
କେତେ ଶେଷ ପାଇଲେଣି—ଏକ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗକୁ ଯାବ ।

ଶୁଆର—ତୁଣ୍ଡରେ କହୁଦେଲେ ଖାଲି ଶେଷ ହୋଇଯିବ । ଆମ

ତୁମ ଢାଲିକା ଦେଖ, ସେଥିରେ ମୋ ନାଁ ଅଛି କି ନାହିଁ ।

ଭଃ କବାଟ—ସଦନ !

ସଦନ—କବାଟେ (ତା ସତ୍ତ୍ୱେ ସେମାନେ ଠାରୁ ଠାରୁ ଦୂରରେ ଓ

ସଦନ ହୁଏ କାହାରକର ଶୁଆରକୁ ମାରବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେବା ବେଳେ)

ଶୁଆର—(ନିଜର ଛଦ୍ମବେଶ ଖୋଲି) ଆରେ ଆରେ, ଶେଷରେ

ସଦକୁ ସଦ ଶୁଆରଟାକୁ ମାର ସଫାକରି ନାଁ କଣ ?

ଭଃ କବାଟ
ସଦନ } —ଶୁଆର !

ଭଃ କବାଟ—ଆଜ୍ଞା କେତେ ଦୂରରେ ଶୁଆର । ଏମିତି କରନ୍ତି ନାଁ ?

ସଦନ—ଆମ ଦି' ଜଣକୁ କେଳିବା କରି ଦେଇ ଦେ ।

ଶୁଆର—ନାହିଁ ହେଁ—ମୁଁ ବିଚାରକଲି ଫିରିଙ୍ଗିର ଆମ ସତ୍ତ୍ୱେ

ଗୋଇନା ଖୁଣ୍ଟିଛି । ଆମେ ତା ସତ୍ତ୍ୱେ ଗୋଇନା ହୋଇ

ପାରୁଛୁ କି ନାଁ ସେଇଆ ଟିକେ ପରଶ କରୁଥିଲୁ । ହଁ ତାମ

କମିତ ବୁଲୁଛୁ ?

ଭଃ କବାଟ—ଆଜି ଆମ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ପାଳି ନିଆଁ ଲଗେଇବାକୁ ।

ଶୁଆର—ନିଆଁ ଲଗାଇ ଦେଲେ କି ଦୁଇ ତଳଟା ଫିରିଙ୍ଗିର ମାର

ଦେଲେ କଣ ସେମାନେ ଓଡ଼ିଆ ଗୁଡ଼ ଗୁଲିସିବେ ?

ସଦନ—ଓଡ଼ିଆ ଗୁଡ଼ ନ ପାନ୍ତି ସେଥିରେ ଆମର କଣ ଅଛି ?

ଦେଲେ ଆମ ଖୋରାଧାରେ ସେମାନଙ୍କ ଶୁଣୁ ତଳକ

ନାହିଁ ।

ଭଃ କବାଟ—ଆମ ଉପରେ ସେମାନେ କି କରେଣି କଣ ? ଆମ୍ଭ

ଆମ୍ଭ ତାଳିଆକୁ ହଜମ କରିବାକୁ କରିଛେଣି । ଧରମ ଆଉ

ରହୁବ ନାହିଁ । ଖାଲି କଣ ସେତେ ? ହାତ ହତାସର
ଯାହାର ଯାହା ଥେଲ, ସେ ସବୁ ପୁଣି ସେମାନଙ୍କ ମାରିପକରେ
ରହୁବ । କାହିଁକି ହେ ଅମେ କଣ ପାଇବ ନୋହୁଁ ?

ସୁଅର—ଉତ୍ତର କବାଟେ । ହୁ କର ଗୋଟେ କାମ କରିଦେବା
ଠିକ୍ ନୁହେଁ । କହୁ, ଶୁଣୁରୁ କି ଗଜପତିଙ୍କର ଏଥରେ
ମତ ଅଛି କି ନାହିଁ ବୁଝିବ ? ସେଇଥି ପାଇଁ ପରା ସତ୍ରା
ସଢ଼ିଆର ସମସ୍ତେ ମେଣ୍ଟି ବାକି ମତେ ଶୁଣୁକି ଗାଳକୁ
ପଠାଇଛନ୍ତି ।

ସଦନ—ହଁ ହେ—ଅଜ୍ଞ ଗୁମ୍ଫା । ଯାନ୍ତ ଶକାଯାକ ତ ଜୋର୍‌କୁ
ନିମନ୍ତ୍ରଣ କଲେଲି, ଭୋକି ଭିତ କର, ସୁନା ରୁପା ଦେଇ,
ଫିରିଙ୍ଗିକୁ ଅଣ୍ଟିରେ ପୂରାଇଲେ—ବାକି ଆମ ଗଜପତି—

କ୍ଷ: କବାଟ—ଶୁଣୁ ଅମର କଣ ତମ କାମଟା ଏ କେଉଁକୁ କି ?

ସୁଅର—କଣ ?

କ୍ଷ: କବାଟ—ଏଇ ଫିରିଙ୍ଗି ସାଥରେ ସନ୍ଧି । ଭାବିଥିଲେ ସନ୍ଧିଟାଏ
କରିଦେଲେ ଶୁଭ୍ ଶାନ୍ତିରେ ରହୁବେ; ବର୍ତ୍ତମାନ ଅତ୍ୟାଚାର
ଅଜ୍ଞ ହେବ ନାହିଁ ।

ସଦନ—ହେଲେ ହେଲେ କଣ ? ମହରଗରୁ ଯାଇଁ କାନ୍ତାରରେ
ପଡ଼ିବା କଥା । ଗୁରୁ ହେ ଉତ୍ତର କବାଟେ ଯାହା କରିବାର
କଥା ହାତେ ହାତେ କରିନେବା (ଦୁହେଁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ)

ସୁଅର—ପଦନ, ଉତ୍ତର କବାଟେ, ଥରେ ମୋ କଥା ଟିକିଏ ଶୁଣ
ଗୁରୁଆକୁ ଅତ୍ୟୁତ ହୋଇ ଯିବ । ଶୁଣୁ ଆଜ୍ଞର ବେଶୀ ବସଦରେ
ପଡ଼ିଯିବେ—

(ସେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ଅନୁଧ୍ୟାୟନ କଲେ)

୪ର୍ଥ ଦୃଶ୍ୟ

[ଅବହୁଳ ବରୁଣେ ଦୂର୍ଗର ଗୋଟିଏ ଚୋଙ୍ଗ । ଚୋଙ୍ଗର ଗୁରୁପାଶରେ ତାଳ, ଭରବାଣ ଓ ବର୍ତ୍ତା ପ୍ରଭୃତି ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ସୁଲଭ । ଗୋଟାଏ ଚରକୁ ଏକ ଅସନ ଶୂନ୍ୟ ସଜ୍ଜିତ । ସେଇ ଶୂନ୍ୟ ଚୋଙ୍ଗରେ ଭରି ରହୁଥିଲା ଏକ ଚରୁଣ ଅଭିନାଦ । ନିମେ ନିମେ ପାଦ ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯାଇ । ସଞ୍ଜି ଅସିଲେ ଶବ୍ଦ ମୁକୁନ୍ଦଦେବ । ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନରେ ମଧ୍ୟ ଦେହରେ ତାଙ୍କର ଘ୍ରାଣ ଲାଭାର ପୋଷାକ । ସେ ଉଦ୍‌ବେଗର ସଜ୍ଜିତ ତାନ୍ତ୍ରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅସ୍ତ୍ରକୁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଅଣି ସଜ୍ଜା କରାକୁ ଲଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ବେଶ୍‌ଥିରେ ତାଙ୍କର ବୃତ୍ତି ଦୃଢ଼ ନାହିଁ ଯେମିତି । ଶେଷରେ ଅସ୍ତ୍ରର ଶୁଦ୍ଧରେ ନିଜର ହାତରେ ମୁହଁ ତାଙ୍କର ତାଙ୍ଗି ରଖିଲେ । କିନ୍ତୁ ସମୟ କଟିଗଲା । ନିଜର ନୀରବତାରେ ନିଜେ ଅସ୍ତ୍ରର ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ] ।

ମୁକୁନ୍ଦଦେବ—କସ୍ତୁରୀ, କସ୍ତୁରୀ (ସଞ୍ଜିଅସିଲେ କସ୍ତୁରୀ । ସାଦରେ ନୃତ୍ୟର ଗତି ଅଙ୍ଗରେ ନୃତ୍ୟର ସରିସାଟୀ । ସେ ଭୂମିସ୍ପର୍ଶ କରି ପ୍ରଣାମ କଲେ ।)

ମୁକୁନ୍ଦ—ନୃତ୍ୟ.....

କସ୍ତୁରୀ—(ଯୋଡ଼ ଦସ୍ତ ହୋଇ) ସୁରଶକୁ ଅସ୍ତ୍ର ଗ୍ରହ—
ବାହାରେ—

ମୁକୁନ୍ଦ—ଜାଣେ, ଶତ୍ରୁ ଦୂର୍ଗ ଅବଶେଷ କରୁଛି । ବରୁଣେଇ ଦୂର୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ଶୁଦ୍ଧ ଅମୁମାନଙ୍କର ଅତି ବିପଦ—ଜାଣେ—

କସ୍ତୁରୀ—ଶତ୍ରୁ !

ମୁକୁନ୍ଦ—ନ୍ୟାୟ ଅନ୍ୟାୟର ବିଚାର, ପାପ ପୁଣ୍ୟର ବିଚାର ଭଲ ମନ୍ଦର ପରାମର୍ଶ ନେବାକୁ ମୋର ସମୟ ନାହିଁ ବାଳକା...

ନୃତ୍ୟ (କିଛି ସମୟ ବୁଧ୍ ରହି) ବିଶ୍ବର ପ୍ରଳୟରେ
ହୋଇଥିଲା ଯେଉଁ ତାଣ୍ଡବ ।

(ଚତୁର୍ଥର ନୃତ୍ୟରତା ପଦ ପ୍ରଗଳ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ଉଠିଲା ।
ଦେହର ସ୍ତରେ ସ୍ତରେ ଫୁଟି ଉଠିଲା ତାଣ୍ଡବର ଲହରୀ ।
ମଞ୍ଚରେ ପଶି ଆସିଲେ ବକ୍ସି । ଚତୁର୍ଥର ଗତି ମନ୍ଦିର
ହୋଇଗଲା । ସେ ବକ୍ସିଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରି ପଛକୁ ଘୁମିଗଲେ ।
ବକ୍ସି ଆଖି ତୋଳି ଚାହିଁଲେ ମୁକୁନ୍ଦଦେବଙ୍କୁ । ମୁକୁନ୍ଦ-
ଦେବଙ୍କର ଧ୍ୟାନ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ସେ ଚିନ୍ତାରେ ବସି ଉଠିଲେ)

ମୁକୁନ୍ଦ—ବକ୍ସି ।

ବକ୍ସି—(ସ୍ଥିର ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇ) ଏ କଣ ଦେଖୁଛୁ ଗୁମ୍ଫା ?

ମୁକୁନ୍ଦ—କଣ ? ଅବଲୋକ ଦୁର୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ନୃତ୍ୟର ଲହରୀ, ନାଁ ?

ବକ୍ସି—ହଁ ଗୁମ୍ଫା ।

ମୁକୁନ୍ଦ—(ଅସହାୟ ଭାବରେ) ମୁଁ ନିରୁପାୟ ବକ୍ସି । କେଉଁଠି
ପାଇବମାନେ ସାମାନ୍ୟ ଟିକିଏ ବିଦ୍ରୋହ କଲେ, ଫିରିଙ୍ଗିର
ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୁଁ ହେଲି ଦୋଷୀ । ମତେ ବନ୍ଦୀ କରିଦାର
ଅତ୍ୟନ୍ତ ହେଲା । ଫଳରେ ରୋର ପରି ସଜାଇ ଆସି ମୁଁ
ଏଇ ବରୁଣେଇ ଦୁର୍ଗରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଲି । ବକ୍ସି, ଜଳଜର
ଗଜପତି ଆଜି ତାର ସମସ୍ତ ଅଶ୍ବା ଭରସା ହରାଇ ଏଇଆକୁ
ଶେଷ ସନ୍ତା ବୋଲି ଧର ନେଇଛନ୍ତି ।

ବକ୍ସି—କିନ୍ତୁ ବକ୍ସିତ ମରିନାହିଁ । ଜୟୀ ରାଜଗୁରୁ ଏବେ ମଧ୍ୟ
ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି ।

ମୁକୁନ୍ଦ—କାଣେ, କିନ୍ତୁ ଗଜପତି ଆଜି ତୁମର ମରିଯାଇଛନ୍ତି ।
ଅବସ୍ଥାର ରଥଚକ୍ର ତଳେ ଗଜପତି ଆଜି ନିସ୍ତେଷିତ ।

ବକ୍ସି—ନିଶ୍ଚୟେଣ ? କହୁ ଏଥିପାଇଁ; ଦାୟୀ କିଏ ଚକ୍ରପୁର ?
କାହିଁକି ଅପଣ ପିତାଙ୍କର ଗୃହ କାକୀରେ ଭୁଲି ଯାଇ ତାକୁ
ପାଲେଟି ଅଟେଇ । କାହିଁକି ଅପଣ ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ
ସରମିଆକୁ ସାମାନ୍ୟ କଣ୍ଠପାତ ମଧ୍ୟ କଲେ ନାହିଁ ।

ମୁକୁନ୍ଦ—(ଦୀର୍ଘନିଶ୍ବାସ ସତ୍ତ୍ୱେ) ଅଜାତକୁ ଭୁଲି ଯାଅ ବକ୍ସି ।

ବକ୍ସି—କହୁ କହିମାନର ଯେ ସକଟମୟ ପରିସ୍ଥିତି—ସେଥିପ୍ରତି
କାହିଁକି ବା ଗୁମ୍ଫା ସଜାଗ ରହୁ ନାହାନ୍ତି ।

ମୁକୁନ୍ଦ—(ବିଚଳିତ ହୋଇ ସଜ) ତୁମେ ସବୁ ଜାଣ ବକ୍ସି,
ତୁମେ ସବୁ ଜାଣ । ପ୍ରଶ୍ନ ପରେ ପ୍ରଶ୍ନ ସବୁର ମତେ ଅଦ୍ଭୁତ
ବିଚଳିତ କରାନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ଦୃଢ଼ ମୁହୂର୍ତ୍ତର
ଦୁର୍ଘଟତାରେ ଯାହା ହୋଇଯାଇଛି ତାକୁ ତୁମେ ସଜାଡ଼
ଦଅ—ବରୁଣେଇ ଦୁର୍ଗକୁ ରକ୍ଷା କର ।

(ମୁକୁନ୍ଦ ଦେଇ ଉତ୍ତରର ପ୍ରତ୍ୟାଶା ନ କରି କ୍ଷୀଣରୁ
ଗୁଲିମଞ୍ଜଳ—ପଛେ ପଛେ ତାଙ୍କର ବସ୍ତ୍ର)

ବକ୍ସି—(ଦାୟିତ୍ୱର ଭାବରେ ମଥା ତଳକୁ ନଇଁ ଆସିଲା)
ବରୁଣେଇ ଦୁର୍ଗକୁ ରକ୍ଷା କର ।

(ବକ୍ସିଙ୍କର ଅଳକାରେ ଜୟକୃଷ୍ଣ ଗୀତରୁ ସଙ୍ଗିତ)

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ବକ୍ସି ଅପଣେ !

ବକ୍ସି—(ଚମକି ପଡ଼ି ପଛକୁ ଚାହିଁଲେ) ଅପଣ ଗୀତରୁ.....

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ମୁଁ ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ ବକ୍ସି ଅପଣେ ଅପଣଙ୍କର
କଣ ହୋଇଛି ।

ବକ୍ସି—(ଅସହାୟ ଭାବରେ) ମୁଁ ବି ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ
ମୋର କଣ ହୋଇଛି ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ସେନାଧ୍ୟକ୍ଷ କେହିକି ମୁହଁରୁ, ଏ ଉତ୍ତର ପ୍ରତ୍ୟାଶା
 ବରପାଏ ନାହିଁ । ବରୁଣେଇ ଦୁର୍ଗକୁ ବେଦ୍ରୁ କରି ଯାହାସବୁ
 ଶକ୍ତି ଯାଇଛି, ଅତି ଅବଶ୍ୟକ ହେଉଛି ତାର ସୁସ୍ଥ ଅବ
 ସରଳତମ ବ୍ୟାଧ୍ୟା, ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ପ୍ରତ୍ୟେକର ଉତ୍ତର
 ଅତି ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ବକ୍ସି—କୌଣସି ଦିନ ମୁଁ ଯୁଦ୍ଧ ପ୍ରତିବାଦ କରି ନାହିଁ ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—କୃତନ୍ତୁ ତା ହେଲେ, କାହିଁକି ଆପଣ ଏ ସୁନା
 ଗଢ଼ାକୁ ବୁନା କରିବାକୁ ହାତ ବଢ଼ାଇଲେ ? କାହିଁକି
 ଆପଣ ଦେଶ ମାୟାବାର ଗଳାରେ ମରଣ ରକ୍ତ ଗଢ଼ାଇବା
 ପାଇଁ ପଥ ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରିଦେଲେ ?

ବକ୍ସି—ମୁଁ ?

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ହଁ ଆପଣ ! ସେଦିନ ବର୍ଣ୍ଣେଇ ହାଜିର୍ତ୍ତ ଶୀତରୁ
 ଫେରି ଆସି କାହିଁକି ଆପଣ ଫିରଙ୍ଗି ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କେବାର
 ପ୍ରଚେଳନା ମତ ଦେଲେ ? କାହିଁକି ଆପଣ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଚକ୍ରର
 ଦୌଳତ ପଞ୍ଚମେଶରୁ —

ବକ୍ସି—ବୁଝୁଛି । ଫିରଙ୍ଗି ସହିତ ଗଜପତିଙ୍କର ସକ୍ଷି ସ୍ବାକ୍ଷର
 ପାଇଁ ଆପଣ ମତେ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ।
 କିନ୍ତୁ ଆପଣ ତ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ଇଂରେଜ ଶକ୍ତି ବିଷୟରେ
 ମୁଁ ଗଜପତିଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ଗଜପତି ସକ୍ଷି ପାଇଁ
 ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରି ସାଧୁଥିଲେ ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ଅର୍ଥତଃ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ଶୋକନାୟ ପରିସ୍ଥିତି ଘଟିଛି
 ସେଥିପାଇଁ ଆପଣ ଦାୟୀ ନୁହନ୍ତି ?

ବକ୍ସି—ଦାୟୀ—ନୁହେଁ ଦାୟୀ; ଗୋଟିକେପକେ ଗିରୋଧରେ
 ଗୋଟିକେ ବକ୍ସି ବିଦ୍ରୋହ କରି ପାର ନାହିଁ । ତାଙ୍କର

ମାମାଂସାକୁ ସେ ମଥା ଘୋଡ଼ ସହ ନେଇଛି । କିନ୍ତୁ ଅସଣତ ମନ୍ତ୍ରୀ, ଅସଣ ତା ଚଳେ କଣ ?

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ମୁଁ ? କଣ କରବ ମୁଁ ? ଶୁଣିଅଛେ ଦେଖିଲ ଅଭିନାଦ, ଶୁଣିଅଛେ ହାହାକାର । ସେଇ ମର୍ତ୍ତ୍ୟପଟା ଚରୁଣ ଧୁନି ଭିତରେ ମୁଁ କଷ୍ଟଭାବ ହୋଇଗଲି ।

ବକ୍ସି—ଆଜି ଶେଷର ଗଜପତି ଅସଣ ଆଜି ମୋର,—ଆମ ତନି ଜଣପାଳଙ୍କର ଗତି ହେଲା ବିଭିନ୍ନ ଦିଗରେ । ଫଳରେ ଗଜପତି-ସିଂହାସନ ବଶିଷ୍ଠା ସ୍ୱୀକାର କଲା ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ସେତିକିରେ କଣ ରକ୍ଷା ମିଳିବ ? ଯେଉଁ ଫିରିଙ୍ଗିର ଅଭ୍ୟାସୁରରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଭୁଲଟାଏ ହୋଇଗଲା, ସେଇ ଫିରିଙ୍ଗିର ଅଭ୍ୟାସୁରରେ ଗୁମ୍ଫା ହେଲେ ଶକ୍ତି ହସ୍ତ—ଆଜି ଶେଷର ପ୍ରାଣ ଉତ୍ସବର ଶେଷ ଗୁଡ଼ିଆ ଅଜି ଏଇ ଅବରୁଦ୍ଧ ବରୁଣେଇ ଦୁର୍ଗରେ ହେଲେ ଅଶ୍ୱସ୍ଥାୟୀ ।

ବକ୍ସି—ସେ ପଛକଥା ଭୁଲିପାନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ କଥା କହନ୍ତୁ ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ସେଇ ବର୍ତ୍ତମାନର କଥା କହବାକୁ ଅସିଛି ।

ବକ୍ସି—କାଂପ୍ରେନ୍ ଥୋମାସ ଦ୍ୱାରା ଏକୋଇଶ ଦିନ ଧରି ଦୁର୍ଗ ଅବରୁଦ୍ଧ—

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ତା ସତେ ?

ବକ୍ସି—ଦୁର୍ଗର ଶାନ୍ତ୍ୟ ଆଜି ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଶୁଭ୍ କଣ୍ଠରେ ଆଜି ଗେଟିଏ ଦିନ ମାତ୍ର ଆମର ବ୍ୟବହାରରେ ଲାଗି ପାରେ ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—(ଅନ୍ୟ ମନସ୍କାବରେ) ହୁଁ

ବକ୍ସି—ତା ସତେ ଅଂଶତ ପାଇବ ଓ ଗଜପତିଙ୍କ ସହଚାରୀ ଅସଣକୁ ଆଜି ମତେ ପ୍ରାଣ ହରାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ଯୁଧା ଭାଗରେ ଅଭିନାଦ କରି ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—(ହଠାତ୍ ବରଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ) ସେଇଥି ସାଥୀ
 ଅପଣ ବାହାର ବନା ସ୍ବପ୍ନମଣିରେ, ଗୋପନ ଭାବରେ,
 ବ୍ୟାପ୍ତହେଉ ଥୋପାସ ପାଦକୁ ସଜନ ବାଣୀ ପଠାଇଥିଲେ ?

ବକ୍ସି—ହଁ ସେଇଥି ସାଥୀ ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—କିଏ ଏ ଅସୁବର ଦେଲା ?

ବକ୍ସି—ଅବହୁର ଆଠଶହ ପାଇବର ଜାନେର ଦାୟିତ୍ବ ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ମୁଁ ତେବେ କେହି ନୁହେଁ ?

ବକ୍ସି—ଅସ୍ମୀକାର କରୁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଶକ୍ତଶୂର ଅପଣ, ଯୁଦ୍ଧ
 ଅଳ ଦେଇ ଦେଉଳକୁ ସେନାପତିରେ ବାଣୀ, ମନ୍ତ୍ରୀର ହୁଡ଼େ—
 ଅପଣ ଗଜପତିଙ୍କୁ ସ୍ବପ୍ନମଣି ଦିଅନ୍ତୁ । ହୁଏତ ଏ ଯୁଦ୍ଧର ଶେଷ
 ମାମାଂସା ହୋଇ ସାରିବା ନରେ ମୁଁ ମୋର ବାଣୀର
 ବୈଷିଷ୍ଟ୍ୟ ଅପଣଙ୍କୁ ଦେବି ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ବକ୍ସି ଅପଣେ ?

ବକ୍ସି—ମୁଁ ପ୍ରିୟ ତେବେ ସମସ୍ତ ବାଣୀ କରିଛୁ । ଅପଣ
 ଗଜପତିଙ୍କର ବର୍ତ୍ତମାନର ଅବସ୍ଥା ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେଣି ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—କରିଛୁ ।

ବକ୍ସି—କହୁପାରିବେ ସେ କେଉଁଠି ?

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ଅବହୁର ଦୁର୍ଗରେ

ବକ୍ସି—ରଜମହଲ ସ୍ବର୍ଗେ ବର ନର୍ତ୍ତକୀ—ଚରଣର ଛନ୍ଦେ ଛନ୍ଦେ
 ଉପଭୋଗ ବହୁବନ୍ତ୍ର ସଙ୍ଗୀତର ସ୍ବରାବ । କୁହନ୍ତୁ ତ, ଏପରି
 ପରିସ୍ଥିତିରେ କଣ କରପାଇ ପାରେ ? (ଜୟକୃଷ୍ଣ ନୀରବ
 ରହିଲେ) ନିରୁଦ୍ଧର ବାଣୀକ ?

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ନିରୁଦ୍ଧର ନୁହେଁ, ସେଇ ଗଜପତିଙ୍କେ କଥା କୁହୁଛି—

କହି—ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଭାବୁଛି ଅଠଗଡ଼ ପାଇବକର କଥା, ବିନା
ଶାନ୍ତ୍ୟରେ ପେଟିମାନଙ୍କୁ ମରଣ ଅଲଙ୍ଘନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ
ଅଳ୍ପ ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ଦିନ ପରେ ।

(ଭିତରୁ ଘଣ୍ଟା ଶବ୍ଦ ହେବ) କହି ଉତ୍ତରକୁ ପଶିଗଲେ
କିଛି ସମୟ ପରେ ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ପଡ଼ି ପଡ଼ି ପଶି ଆସିଲେ)

କହୁକହୁ—କଣ ?

କହି—ଫିରିଙ୍ଗି ଗୁଳୀରୁ ଚିଟାଇ ଆସିଛି । (ସେ ଚିଠି ବଢ଼ାଇ
ଦେଲେ, କହୁକହୁ ନେଇ ପଢ଼ି ସାରା ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ)

କହୁକହୁ—କହି ଆସଣେ । (ସେ କହି ପଢ଼ିଲେ ମୁଣ୍ଡ
ଗୁପିଧର)

କହି—ଆସଣ ଅସୁସ୍ଥ ତୋଧ କରୁଛନ୍ତି ।

କହୁକହୁ—ନାଁ ନାଁ ତା ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ସେଇ ଅମର
ଭଲ । ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଅମେ ଏଠି ପ୍ରାଣ ହରାଇବୁ—
ସେଇ ଅମର ଭଲ । କିନ୍ତୁ କ୍ୟାପ୍ଟେନ ଥୋମାସର
ପରିଚ୍ଛେଦ—

କହି—ମୁଁ କ୍ୟାପ୍ଟେନ ଥୋମାସର ପରିଚ୍ଛେଦ ଶୁଣିଅଛି—

କହୁକହୁ—କହି ଆସଣେ !

କହି—ସେ ପରି ମୁଁ ଅଗଭୁ ଜାଣିଥିଲି ।

କହୁକହୁ—ଓଡ଼ିଆ ବାଳିକା ଫିରିଙ୍ଗିର ଶୀତଳରେ, ତାର
ଉନ୍ମୋଚନ ସାଧି ଗୋଟିଏ ରାତି କଟେଇ ଆସିବାକୁ ଆସଣ
ରାଜି ?

କହି—ରାଜି । ତାରଣ ବିନାମୟରେ ତାର ଅମେ ପାଇବୁ ପ୍ରଭୁର
ଶାନ୍ତ୍ୟ । ଦେବେ ଥୋମାସ ଲେଖିଛି—କମ୍ପାନୀର ବିନା
ଜୀବ ସାରରେ ସେ ଦୁର୍ଗ ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରଭୁର ଶାନ୍ତ୍ୟ ପଠାଇ

ଦେବ । ଅପଣ ଅନୁମାନ କରୁଛନ୍ତି ଅଂଶଦ ଶ୍ରେୟସ
ପାଇବ ନିକଟରେ ସେ ଶାନ୍ତ୍ୟର ମୂଲ୍ୟ କଣ ?

କୟକୃଷ୍ଣ—ତା ହେଲେ ଏସବୁ ମରାଗିବା ନୁହେଁ ସତ୍ୟ ?

କହୁଣ୍ଡା—(ସଖିଆସି ପ୍ରମାଣ କଲ) ମରାଗିବା ବୁଝେଁ ସତ୍ୟ ।
ଫିରିଙ୍ଗିର ଶୀବଙ୍କୁ ମୁଁ ଯିବି । ମୁଁ ଅନୁଷ୍ଠାନରୁ ଆସଣ-
ମାନଙ୍କର କଥାକାର୍ତ୍ତା ଶୁଣିଛି । ହଁ ମୁଁ ଥୋମାସ ଶୀବଙ୍କରେ
ଗୋଟାଏ ଗୁପ୍ତ କଥାକାକୁ ପ୍ରମୁଦ ।

କହୁଣ୍ଡା—ଅଶୀର୍ବାଦ କରୁଛି କହୁଣ୍ଡା ।

କୟକୃଷ୍ଣ—କିନ୍ତୁ କହୁଣ୍ଡା ଅପଣେ । ଅପଣ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ଧ ମନ୍ତ୍ରଣାକୁ
ଏସରି ଭାବରେ

କହୁଣ୍ଡା—ସେ ସବୁ ମଣିଷର କଲ୍ୟାଣ । ଅଂଶଦ ପାଇବର ପ୍ରଣ
ସଙ୍ଗେ ଭୁଲନା ତଲେ ସେ ସବୁ ମୂଲ୍ୟ ଗୁଣ ।
ଅମେ ବାରଜାତ ମନ୍ତ୍ରୀ ମହାଶୟ । ଜୀବନ ଦେବା ବାରଦ୍ଦ
ନୁହେଁ । ଜୀବନର ପ୍ରିୟତମ ପଦାର୍ଥକୁ ବିସର୍ଜନ ଦେବା
ହେଉଛି ବାରଦ୍ଦ । ଅପଣ ସେଇ ବାରଦ୍ଦ ଆଜି ଦେଖାନ୍ତୁ ।
ମୁଁ ପ୍ରମୁଦ ଅଛି ।

(କହୁଣ୍ଡା ନିଜ ଡାହାଣ ହାତର ପାୟୁରୁ ଉପରେ ଅନ୍ୟ
ହାତଟି ବୁଲାଇ ବଣ ଇଙ୍ଗିତ ଦେଲେ । କହୁଣ୍ଡା ସମ୍ମତ ସ୍ୱର
ଉଠିରେ ମଥା ଆଲେଖନକରି ଉତରକୁ ପଶି ଯାଉଥିଲେ)

କହୁଣ୍ଡା—ଶୁଭ । (ସେ ମଧ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଉତରକୁ ସମ୍ମିଳିଲେ)

କୟକୃଷ୍ଣ—ଏ ସବୁ କଣ ପ୍ରହେଳିକା ? (ସେ ଘାଟି ନିଶାସ ପତାର
ନିସ୍ତାରୁ ହୋଇଗଲେ)

ଅନ୍ତର ଦୃଶ୍ୟ

[ବରୁଣେଇ ଦୁର୍ଗକୁ ଲଗିଥିବା ଗୋଟିଏ ଗୁମ୍ରା । ଅମ ପକ୍ଷ ହୋଇ ଚରଣ ପଛନାୟକ ଓ ପତେ ମହମ୍ମଦ ଗୁଲିଛନ୍ତି । ଚରଣ ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମୀୟ । ମୁଣ୍ଡରେ ରାମାନନ୍ଦ ଚିତା ଅକ୍ଷ ବେକରେ ଭୁବର୍ଷୀ ମାଳ]

ପତେ—ବରନ୍ ବାବୁ ହାମ ଅବେଲ ବର ଯାଏଗା ଭୁମ ପୂର୍ଣ୍ଣାସେ ଲକ୍ଷ୍ମ ଯାଉ ।

ଚରଣ—କୃଷ୍ଣ, କୃଷ୍ଣ, ହରିଦେ ମିଥ ପୁଏ, ସେ ଖୋରଟି ମୋରଟି ଗୁଡ଼ାକ ବାନ୍ଧିକ ଅମ ସଙ୍ଗେ ହରିଦ ବା ?

ପତେ—ଅରେ ନାଁଇବା ଦୋସ୍ତ, ଅଦତ କି ନାଁ ? ହରି ତେମେ ଥାଅ—ହାମେ ଗୁଲିପିବି ମେ—

ଚରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ—ମନେ ବହୁଲ ଯେ, ଅମେ ସାଇବରୁ ବେଳ ବାଳ ଉଣି ସୁବେଲ ଦରୁ ।

ପତେ—ଲେକିନ୍ ଦୋସ୍ତ ହାମର ବସୁର ବହୁଲ କେଉଁଠି ? କୁମ୍ଭାଜାତ ସାର ଦେଖା ଲେଲ, ଲଇରେ ବର ବର କା'ରୁର ସାଙ୍ଗେ ଦୁସ୍‌ମନୀ କରିବା ।

ଚରଣ—କୃଷ୍ଣ, କୃଷ୍ଣ, ଇଡ଼ା ଭୁମେ ସେଇଥିକୁ ହରିଦର ପାଉଛ ମିଥ ପୁଏ ? ହରିଦେ ଲେକେ କହୁବେ ? ଲେକେ କୁହନ୍ତୁ । ଲେକେତ ଅମ ପାଟିକି ଅକ୍ଷ ଗୁଣ୍ଡା ଦେଇ ଦେବେ ନାହିଁ । ଇଡ଼ା ଭୁମର ଅକ୍ଷ ଦୋଷଟା କେଉଁଠି ? ଭୁମେ ଏବେ ଅଙ୍ଗବେଶି କି ଚିଲିକା ବାଟେ ଟିକେ ବାଟ ଦେଖଇ ଦେଇ ! କୁମ୍ଭାଜା ପର ପରକ୍ଷ, ଭୁମେ ବାଟ ଦେଖାଇ ନ ଥିଲେ କଣ ବାଟ ପାଇ ନ ଥାନ୍ତେ ?

ଫତେ—ବାଟ ନୁହେଁ ହେ ଦୋସ୍ତ, ସେଇ ଯୋଉଁ କାୟଗିରୀଟା
ସାଇଇ ହେ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଖିରେ ଗେଟା ଚଣ୍ଡା । ଲେକିନ୍
ବହୁତନ୍ତ୍ର କଣ ନାଁ ନିମକହରାମ୍ କାରିର ।

କରଣ—କୃଷ୍ଣ, କୃଷ୍ଣ—ଲେଙ୍ଗେ ଛୁଣିଲେ ତ କିଏ ବାଡ଼ ବତା
ଦେଇ ନାହିଁ, ଇହା ସେ କଥା ନ ଶୁଣିଲେ ଆମର ଭଲ ।
କୃଷ୍ଣ, କୃଷ୍ଣ—ମନେ କଣ କିଛି କର ବହୁତନ୍ତ୍ର କି ହେ—
କୁମ୍ଭାଙ୍ଗ ଘରେ ମୁଁ ଚାଲିଗଲା ବହୁତ ବୋଲି । ଇହା, ଛାଡ଼ ସେ
କଥା ହେ ।

ଫତେ—ହଜ ଦୋସ୍ତ, ହାମେ ଚାଲିଲୁ । ତୁମ ଉପରେ ପୁରା ଜମାଦ
ରହିଲା ।

କରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ—ସେ କଥା ଆଜି ଭୁଲିବି ନାଁ ? ହଇ ହେ
ତମର ପାଇଁ ସବୁ ମୋର ଏତେ କଥା । ଇହା ତୁମର
ସୁପାରିଶରେ ସବୁ ମୋର ଏ ଚାଲିଗଲା—ନ ହେଲେ ମରହଟ୍ଟା
ପିତା ପରେ ମୋର ସବୁ ସରଥୁଲା ନାଁ ? ନ ହେଲେ ମୁଁ
କିଏ ଆଜି କୁମ୍ଭାଙ୍ଗ କିଏ ?

ଫତେ—ହଁ ଦୋସ୍ତ ସେ ଲଥୁସହ ଠିକ୍ କରି ବେଧେଇବ ।

କରଣ—ଏବେତେ ଧୂଣି ଆଜି ? ହେଲେ କଥାଟା ଟିକିଏ ବିଗିଡ଼ି
ଗଲା । କୁମ୍ଭାଙ୍ଗ ଆଜିକିଆଁ ଟିକିଏ ଦୋସ୍ତରେ ସଜ୍ଜି ପକିଛି ।
ସେ ବକ୍ସିଟା ପରା ଚେମଣି ହେ । ଯାହା ଧରିଥିବ ଧରିଥିବ ।

ଫତେ—ଆଜି ଧରିଥିବ । ଆଜି ଦୋସ୍ତ ବକ୍ସି କଣ ଗିଠି
ପଠାଇଥିଲା ପରା ସାଇବ ସାଗକୁ ?

କରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ ସାଇବ ପିଲା ସେ । ସେ କୁଆଡ଼େ ସଜ୍ଜି
କରିବ ? ଯାହା କରବାର କର, ନର ବୁଝିଲ ?
ଗାଲି କଣ ସେତେବେଳେ ? ତା ସାଙ୍ଗରେ ଶାଢ଼ୀକୁ ଧରିବ,

କନ୍ଦୁକୁ ଧରି ଆସି ଦେଖିବୁ ଧରିବ । ଦେଖାଯାଉ ଆଜି
ରାତିଟି ଟପୁ । ହୁଏ.....

ଫତେ—ମନେ ହଜିବୁ ତରତର ହଜିବ ଦୋସ୍ତ ।

ଚରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ— ଦେଖ ହେ ଅସଲ କଥାଟା କହୁ ନାହିଁ ।

ଆମର ନୂଆ ହାକିମ ଆସି ନାହାନ୍ତି—ସେଠି ଟିକେ—

ଫତେ—ନୟା ହାକିମ ?

ଚରଣ—କଲଟର ସାହେବଙ୍କ ଦେବାନ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର, ସ ହ । ଆଜି
ସକଳ ସମୟ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ ? ଜାଣିଲି ମିଆଁ ଧୁଏ ଶଠି ଦେବାନ
କରି ଦେଖିଲୁ ତାଙ୍କୁ ।

ଫତେ—ବାହୁଁ ହାମ କାନରେତ କିଛି ବାଜି ନାହିଁ ।

ଚରଣ—ଆଃ ଏମତି ବିଷେଣି ଲୋକ ! ତମା ଯେମତି, ତମ
ସେମତି । ଘର ଲୋକତା ନାକଟ ପାଇବପଡ଼ା । ବଣିୟା
ହେଲେ କଣ ହେବ, ଲୋକଟା ଏତା । ମୁଁ ଶୁଣୁ ନାହିଁ,
ହାତ ପାଣିଆରେ ବରାବର ରଖୁଛି । ଏ ଭେଦ ନ ବୁଝାଇଲେ
କିଦେଖି ଲୋକ—ସେ ଜାଣିବେ କିପରି ? କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ—ସେ
କି ମୋ ପରି ବଡ଼ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ।

ଫତେ—କିଛି ଗୋଟାଏ ପାଲଟା ଇଂରେଜ ଲାଅ ।

ଚରଣ—ତାଙ୍କର ଦୟାରୁ ବନ୍ଦୀପାଠ ଦି ଧାଡ଼ି ଅଭ୍ୟାସ କରୁଛି ।
ସାଇବ ସାଗରେ ଅଛି ଯେତେବେଳେ ବେତେବେଳେ
କଣ ଦର୍ଦ୍ଦର ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ତୁମ ବାମଟା ତାଙ୍କୁ ଭିତରୁ
କରି ବରେଇ ନେବ ନାଁ ? ହଉ ଯା ବେଳ ହେଉଣି—
ଅନେଇ ବସିଥିବେ ମତେ.....

ଫତେ—ହଉ—

(ଉଭୟ ପରସ୍ପରକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ବିଷୟର ଦମ୍ଭ ଗଭୀର
କରେ)

ଓଷ୍ଠ ଦୃଶ୍ୟ

(ବରୁଣେଇ ଦୁର୍ଗେ ବାହାରେ ତମ୍ବୁପତ୍ତ ଚ୍ୟାପଟେନ୍
 ଥୋମାସର ଶୀତର ହୋଇଛି । ସେଇ ଶୀତରର ଏକ କଣି ।
 ସମୟ ସଂଧ୍ୟା । କଣିଟି ଟେବଲ୍ ଟ୍ରେରେ ଭରି ସମ୍ପନ୍ନ ଭାବେ
 ସଜା ହୋଇଛି । ବାନ୍ତକୁ ଭର ଥୁଆ ହୋଇଛି ଚେନେଗୁଡ଼ିଏ
 ବ୍ୟୁତ । ଗୋଟାଏ ଟେବୁଲର ସାଗରେ ଥୁଆ ହୋଇଥିବା
 ମହମଜାର ଝାଡ଼ି ସାଗରେ ଚ୍ୟାପଟେନ୍ ଥୋମାସ ଅର୍ପାନ୍ ।
 ଟେବଲ୍ ଉପରୁ ମଦର ବୋତଲ ନେଇ ସେ ପିଇବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ,
 ହଠାତ୍ କଣି ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ପରି ଡାକିଲେ)

ଥୋମାସ—Sepoy—(ସିପାୟୀ ପଣି ଆସି ସରମ ଲେ) ସବୁ
 ବନ୍ଦହୋଇଛି ଠିକ୍ ହାଏ ।

ସିପାୟୀ—ଗଲ୍‌କଲ ଠିକ୍ ହେ ।

ଥୋମାସ—Country କୁ order ହେ ।

ସିପାୟୀ—ଜା ସ ଦେବ ।

ଥୋମାସ—ତର୍ delay ତାଟକୁ ।

ସିପାୟୀ—(ଝରକା ଟପି ବାହାରକୁ ଗୁଞ୍ଜିଲା) ସାଦେକ
 ଦୁଇସେ ଉଜ୍ଜାବ ମାଲମ ହୋତା ହେ—

ଥୋମାସ—(ଝରକାରେ ମୁହଁ ଗଲା) Yes perhaps
 she is coming—ତର୍ ଓ ଅଟା ହେ ?

ସିପାୟୀ—ଜା ସାଦେବ ।

ଥୋମାସ—ତୁମ ବାହାରକୁ ପାଠ ଅକର୍ ଦେଖ, ସିଂସେ ଓ
 ବେଗର ମୁସ୍‌ସିର ସେ ଲଧବ ପଡ଼ିଯାଏ ।

(ସିବାଗ୍ରୀର ପ୍ରସ୍ଥାନ ପରେ ଥୋମାସ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଭାବେ ମନ୍ଦ୍ୟଗାତ ଭାବରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଲେ । କିନ୍ତୁ ସମୟ ପରେ ସେହି ସିବାଗ୍ରୀ ପୁଣି ପଣି ଆସିଲା)

What do you want again ?

ସିବାଗ୍ରୀ—ଓ ଆଜା ଦେଁ ।

ଥୋମାସ—(ଅମ୍ଭ ବଳେଇତ ହୋଇ କଠିଲେ)

Is that ? Bring her—Bring her……ନେହିଁ
ନେହିଁ ହାମ୍ ନିଜେ ଯାଏଣା ……ହାମ୍ ଗୋଡ଼ ଯାଏଣା ।

(ଥୋମାସ ଝଟି ବେଗରେ ନିସ୍ତ୍ରାନ୍ତ ହେଲେ—ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ସିବାଗ୍ରୀ ମଧ୍ୟ । ଦୂରରୁ ଶୁଣିଲା—“who Comes there ?” ଓ କିନ୍ତୁ ସମୟ ପରେ “Passon” । ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ପଣିଆସିଲେ ଥୋମାସ ଓ ଛୋଟା ସଦସେପରେ ଚୁପ୍ । ଚୁପ୍‌ରୁଆର ମୁଖ ମଣ୍ଡଳରେ ଅବଗୁଣ୍ଡନର ଆଚ୍ଛାଦନ ।)

ଥୋମାସ—Why shame-why shame ? ଟୁମେ ସରମ
ଚୁପ୍‌ଚାପି କାହିଁକି ସ୍ୱଂଭାବ ।

ଚୁପ୍‌ରୁ—(ମୁହଁକୁ ଅବଗୁଣ୍ଡନ କାଢ଼ି) ନାଁ

ଥୋମାସ—Oh you are the beauty Baxi has
sent to me……beautiful—ଟୁମକୁ ବନ୍ଦି
ପଠାଇଲା ……oh very lovely—Sitdown sit-
down……ବେଠି ଯାଉ……ବେଠି ଯାଉ……(ଚୁପ୍‌ରୁ
ବନ୍ଦିଲେ) ଟୁମେ ଜାଣି କେଉଁ ସରଟ୍‌ରେ ଟୁମେ ଆସିଲ ।

ଚୁପ୍‌ରୁ—କେଉଁ ସରଟ୍ ?

ଥୋମାସ—ତୁମେ ଏଠି ରୁଟି ରହୁବ—ତୁମେ ନାହିବ—ତୁମେ
ଗାଉବ ।

ବେନେଟ୍—ସାହେବ ମତେ କହୁ କରୁଛୁ ।

ଥୋମାସ—What do you mean ? ଭୟ କି.....ତୁମ
ଗାଣରେ ତାମେ ଅଛୁ On you are very-very
beautiful । ତୁମେ ଶୁଭ୍ ସୁନ୍ଦରୀ ନା ?

(ବେନେଟ୍ ମୁହଁ ଢଳାଇ ଖୋଜି ନେଲେ)

ତୁମେ dance ଜାଣ ନା dance.....ନାଚ...ନାଚ...ଟାଣ...
ଟାଟା...ଟାଟା...ଟାଟା...

ବେନେଟ୍—ତାଣିଛୁ ।

ଥୋମାସ—ତୁମକୁ ଗାନା ମାଲୁମ ଅଛି ?

ବେନେଟ୍—ଜାଣେ ସାହେବ ।

ଥୋମାସ—Well—ତୁମେ...ସବୁସର୍ବ୍ ଜାଣି ଦୁସ୍ତାନ Campକୁ
କିପରି ଆସିଲ ?

ବେନେଟ୍—ମୋର ଜୀବନ ଅସେଷା ମୁଁ ଦୁର୍ଗର ଆଠଶହ ଅବରୁଦ୍ଧ
ପାଇକର ପାଣିକୁ ଅଧିକ ମୁଲ୍ୟବାନ ମନେ କଲି ।

ଥୋମାସ—ତୁମ ସଙ୍ଗେ କିଛି Weapon—I mean ଅସ୍ତ୍ର
ନାହିଁ ?

ବେନେଟ୍—ପରୀକ୍ଷା କରି ନିଅନ୍ତୁ ।

ଥୋମାସ—No need—no need—ଭରକାର ନାହିଁ—ତୁମକୁ
ପରୀକ୍ଷା କରିବ ? No-no ହାମର ହାଟ ଯିବ ନାହିଁ—ହଁ
କିପରି ଟେବେ କାଟିବ ?—ମଟେ ଟିକିଏ ସରାଏ ଉଅ...
ଉଅ.....

(ଚନ୍ଦ୍ରା ବାଧ୍ୟ ଶିଶୁପଲ ଯାଇଁ ମଦତାଳ ଥୋମାସ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ—ଥୋମାସ ପିକ୍ ପିକ୍) ଟୁମେ ଖୁବ୍ ସ୍ୱଂକସ... ଟୁମ୍ ଓଡ଼ିଶାର ଗ୍ଲେଭର ଖୁବ୍ ସ୍ୱଂକସ...

ଚନ୍ଦ୍ରା—ମାଡ଼େକ !

ଥୋମାସ—କୁହ...କୁହ...ବନକ କାହେକୁ ?

ଚନ୍ଦ୍ରା—ମୁଁ ତ ଅଂଶତ ସାଇବର ପାଠ ପାଇଁ ନିଜକୁ ଡୋଲ ଦେଲି ତୁମ ସଂସରେ, ତୁମେ କାହିଁକି ଏତେ ବଡ଼ ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇ ? ତୁମର ଉପର ହାତମ ଫ୍ଲେଟର ସାହେବ ପଦ ଏକଥା ଶୁଣନ୍ତି ଯେ ତୁମେ ଗୋଟାଏ ରାଜ ମୋଡେ ଏଠିକି ଅଣ୍ଟାଇ ପ୍ରତିବଦ୍ଧତର ଦୁର୍ଗ ମଧ୍ୟକୁ ଗାଦ୍ୟ ଓ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ପଠାଇ ଦେଇଛ, ତୁମର ଅବସ୍ଥା କଣ ହେବ ?

ଥୋମାସ—Oh you are toomuch intellegent—
ଟୁମେ ଠିକ୍ କହୁଛ—but ମୋର ତ ପୁଣି life ଅଛି...
ଟୁମ୍ ନାମ.....

ଚନ୍ଦ୍ରା—ଚନ୍ଦ୍ରା ।

ଥୋମାସ—ଚନ୍ଦ୍ରା—କେବି ଟେବ ନରି ସାଟ ଦରିଅ ସେ
ସାରିରେ ହାମର Mary ରହଇ...ଅଃ.....oh Leave
it...We the English people ହାମେ ଦୁର୍ଗମନକୁ
ଖାଇବାକୁ ନ ଦେଇ ମାଡ଼ି ଖାଉନାହିଁ ।...ହାମେ ଲଡ଼ାଇ
କରିବୁ...ଦୁର୍ଗମନ ମାଡ଼କୁ...ସେଠିପାଇଁ ଟୁମକୁ ଅଣିବ ଅବ
fort କୁ ଗାନା ପଠାଉଛି .. oh two birds in one
short.

ବସୁନ୍ଧା—କିନ୍ତୁ ସାହେବ.....

ଥୋମାସ—No, no, no କିନ୍ତୁ... You dance—ତୁମେ ନାଚ...
ତୁମେ ଗାଅ ।

ବସୁନ୍ଧା—କିନ୍ତୁ ସାହେବ ମୁଁ ଗୋଟାଏ ବଥା ମାଗିବି ।

ଥୋମାସ—Why one ? ଗୋଟାଏ କାହିଁକି ?

ବସୁନ୍ଧା—ମୁଁ ଫେରି ନ ଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମ ତପେରୁ ଗୋଲା
ବର୍ଷଣ ହେବ ନାହିଁ...ଯୁଦ୍ଧ ହେବ ନାହିଁ ।

ଥୋମାସ—Right (ଅଶ୍ବମାଡ଼ ବସି) My love—my
beauty my girl...I do obey you...ତୁମର
କାମ ହାମେ ଚାଲିବ ରଖିବୁ (ତାପରେ ସେ ପାଇଁ
ଫରାରେ ମୁଣ୍ଡ ଚଳାଇ) I commandvr army
should not fire a single bullet till this girl
returns to their fort (ତୁମରୁ ଶୁଣାଇ—“yes sir”)
ଥୋମାସ ଫରା ପାଗରୁ ଫେରି ଆସି ଏକ ଅବନରେ
ସିଂହାସନ) ବସୁନ୍ଧା, ହାମେ ଅର୍ଦ୍ଧ ଚାଲି ତୁମେ ରିଟର୍ନ
ନ କରିବା ଯାଏ ଏକ ଗୋଲ ପ୍ରତିବନ୍ଧ ନାହିଁ ।

ବସୁନ୍ଧା—(ମୁହଁରେ ହସ)

ଥୋମାସ—(ବସୁନ୍ଧାକୁ ଚାହିଁ ଭାବ ବିହୀନ ହୋଇ ସନ୍ତୋଷ)
ବସୁନ୍ଧା ତୁମେ ହାମର ମେଣ୍ଟ ହବ ?

ବସୁନ୍ଧା—(ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ଛୁଡ଼ାହେଲେ)

ଥୋମାସ—ତୁମେ ମନେ love କର ?

ବସୁନ୍ଧା—ହଁ.....ସାହେବ ।

ଥୋମାସ—What do you mean by ‘ହଁ’ ତୁମେ ନାଚ...-

(ଗୁପ୍ତବାନ ନାଟକକୁ ଅରମ୍ଭ କଲେ ଅତି ସେଇ ନୃତ୍ୟର
ତାଳେ ତାଳେ ଗାୟ ସବେ ଗାୟ ମଦ ବଡ଼ାର ଦେଲେ
ଥୋମାସ ହାତକୁ । ନାଚର ମଝିରେ ବାହାରୁ ଶୁଣାଗଲା
ଗୋଟା ବର୍ଷଣର ଶବ୍ଦ । ଥୋମାସଙ୍କର ନିଦ୍ରା ଭଙ୍ଗ
ହେଲାପରି ସେ ଉଠି ବସିଲେ)

ଥୋମାସ—The Canon firing ! ଟୋପ ତାଗିଲା କିଏ ?

ଗୁପ୍ତବାନ—(କିଛି ନ ଶୁଣିଲେ ନାରୁ ଥାନ୍ତି)

ଥୋମାସ—Stop—Stop—ବନ୍ଦ କର ।

(ଗୁପ୍ତବାନ ତଥାପି ନ ଶୁଣିଲେ ନାରୁଥାନ୍ତି ପଶିଥାନ୍ତି
ସିପାୟୀ)

ସିପାୟୀ—ହଜୁର, ଦୁର୍ଗକ ଦରଫ୍ୟାକା ଗୋଲରେ ଦୁର୍ମନ ଗୁଲି
ଚଲାନ୍ତେ ହୁଏ ଭାଗ ରହେ ହେଁ ।

ଥୋମାସ—You brute ଟୁମ୍ ଲେଟ୍ ସର୍ କ୍ୟା କଟୋ ହେଁ ?

ସିପାୟୀ—ଅସନେ ହଜୁର ଏଆ ହେ ହାମରା ଜରଫ ସେ ଏକ
ଗୋଲି ଭ ନେହିଁ ରୁଟେଗା ।

ଥୋମାସ—No No I Command to arms—to arms—
ଇଡ଼ାତ ସୁର କର ।

(ଥୋମାସ ନିଜର ଅଦେଶ ପାଳନ କରିବାକୁ ହୁଏତ
ନିଜେ ଛୁଟି ଯାଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଗୁପ୍ତବାନ ସମ୍ମୁଖରେ ତାଙ୍କର
ଛୁଟା ହୋଇ ଯାଏ ଦେଖିଲା ତାଙ୍କୁ)

ଗୁପ୍ତବାନ—ଏତେ ଅଶା ଯେତେ ସ୍ବପ୍ନ ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଯିବ ସାହେବ ?

ଥୋମାସ—My love...କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ମନ fortରୁ ଗୁଲିଯିବ ।

ଗୁପ୍ତବାନ—ହୁଅନ୍ତେ ଯିବ ? ହେଁ ଯେ ଅତି ସେଇର ବଢ଼ିଲା ।

ଥୋମାସ—ରାସ୍ତା ଶ୍ରେଷ୍ଠ I have no time ହାମର ଟାଇମ୍ ନାହିଁ ।

ବସୁନ୍ଧା—କିନ୍ତୁ ସାହେବ ମୁଁ ତାଣି ଏଇ ବ୍ୟର୍ଥ ଅଭିସାର ନେଇ ଫେରିଯିବି ? ବାହୁଁକ ତୁମେ ମୋର ଶୁଣ ବାସନାକୁ ଜଗାଇବ ...ବାହୁଁକ ?

ଥୋମାସ—(ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲେ) ବସୁନ୍ଧା You dance girl

ବସୁନ୍ଧା—ହଁ ସାହେବ—କେତେଦୂର ବା ସେମାନେ ଆଗେଇ ଯିବେ ? ତୁମର ଗୋଡ଼ା ଅଛି, ଗୋଟାଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତୁମ ସେମାନଙ୍କୁ ଧରି ଆଣି ବନ୍ଦୀ କରି ସଜାଇବ—କିନ୍ତୁ ଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଥରେ ଗଲେ ଅକ ଅସିବ ନାହିଁ ।

ଥୋମାସ—(ବିଚଳିତ ହେଇ ଯାଇଁ) Yes ଟୁମେ ଟିର୍ ବସୁନ୍ଧା କନଟୁ...କନଟୁ...

ବସୁନ୍ଧା—କିନ୍ତୁ ନୁହେଁ ସାହେବ । ଏଇ ନିଅ ଧର ମୋର ହାତ ଦିଅ ସେଠି ସ୍ନେହ ଭରା ରମ୍ଭନ ।

ଥୋମାସ—(ନିଜକୁ ସଜେଇ ବସି ନିଜର ବସୁନ୍ଧାର ହାତ ଧରି ପକାଇ) ହାମେ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଖଟମ୍ ରେ ଓଁଆପସ ଅସ୍ତ୍ର... ଟୁମେ ଏଇଟି ଠାଅ...ଏଇଟି, My love, my beauty. my goddess (ସେ ବସୁନ୍ଧାର ହାତ ଗାଧୁଲି ଉପରେ ଆଖି ଦେଲେ ଏକ ସ୍ନେହଭରା ବିଦାୟ ରମ୍ଭନ...ଅକ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବଳ ଆଖିନାଦରେ ଶିଫାର ବନ୍ଦି ଉଠିଲେ ଏବଂ ଟଳି ସଡ଼ିଲେ ବ୍ୟଥାରେ ଚଟ ସଟ ହୋଇ) You dance girl ମତେ କହର ତେବେ my men to arms. to arms ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଖଟମ୍ ବର...ଉଡ଼ାଇ

କର (କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଥୋମାସର ଚଣ୍ଡସ୍ବର ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ
ଆସୁଥାଏ...)

କହୁଣ୍ଡ—ବୃଥା ଚେଷ୍ଟା ସାହେବ । ଓଡ଼ିଆ ହିଅର ଭାବରେ ମୁଁ
ଦେବାର ପତ୍ନୀ କିଏ ଶ୍ରେୟ କରିବ ? ସେ ପରା କହୁଣ୍ଡର
କ୍ଷମ...ଏଇ ଭାବରେ ପରା କହୁଣ୍ଡ କୋଳ ଦେଇଥିଲା...
(ତାପରେ କହୁଣ୍ଡ ହସି ଉଠିଲେ--ସେ ହସରେ ଥିଲା
ଧଳସ୍ବର ବହୁ ସିଦ୍ଧା)

ଦ୍ଵିତୀୟ ଅଙ୍କ

୧ମ ଦୃଶ୍ୟ

(କେଲର ଦୁଇଟି ପରସ୍ପର ସ୍ବଲଗ୍ନ ଗୋଠର ସମୟ
ସୁଧା । ଗୋଟିଏ ଗୋଠର ଲୁହା ବେଲିଂସର ଛିଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି
କହୁଣ୍ଡର ଗଜଗୁରୁ । ଅନ୍ୟ ଗୋଠରେ କହୁଣ୍ଡ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେଇପରି
ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲା । କହୁଣ୍ଡର ଗଜଗୁରୁଙ୍କର ବୟସ ଗୋଟିଏ
ବର୍ଷ ଆଗରେ ଯାଇଛି ସେମିତି । କହୁଣ୍ଡର ରୂପରେ ମଧ୍ୟ ଆସିଛି
ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲରଲି ମଳିନତା । କହୁଣ୍ଡର ଚଣ୍ଡରେ ଥିଲା ସ୍ବର୍ଗୀୟର
ବିଷାଦ ହେବାର)

ଅଜ୍ଞତର କଥା ଦିଏ କେତେ ବ୍ୟଥା

ବାରେ ବାରେ ଜାଗେ ମନେ

କଲ ବାଦଲ ସାଥେ ହୃଦେ ପାଏ ସେ ଭାସି

ତନ୍ମୁଦିତ ହେଉ ଲବନେ ॥

କାରେ କାରେ

ଯହଁ ଲଗନ ଦାସ

ଜନ୍ମସ୍ଥଳ ଅମାସ

ଯହଁ ଚରୁଣୀ କରେ ଅସି କାଲ ଚମକ

ଅଭୁଲ ଗୁଡ଼ି ଭରି ଉଠଇ ତାତ

ସୁତ ରେଣୁ ଜାଗେ ମନ ରହନେ ।

କାରେ କାରେ.....

(ସେଇ କରୁଣ ଝୁଞ୍ଚାରର ଅବସାନ ସରେ)

ବସୁନ୍ଧା—ସାନ୍ତେ ! (ଉତ୍ତରରେ ଶୁଣାଗଲା ଏକ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ଵାସ)

ଏ ସବୁ କଣ ହେଲା ସାନ୍ତେ ? (ପୁଣି ସେଇ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ଵାସ)

ସାନ୍ତେ...

କପୁକୁସୁ—(ଚମକ ପଡ଼ି) ଏ'...

ବସୁନ୍ଧା—ନନ୍ଦ ଅସି ଯାଇଥିଲା ? କେତେ ତାକଲିଣି !

କପୁକୁସୁ—ନନ୍ଦ ନୁହେଁ ସ୍ଵପ୍ନ... ।

ବସୁନ୍ଧା—ସ୍ଵପ୍ନ ? ଆ'...(ସେ ଉତ୍ତର ଦେଇ ଉଠିଲେ)

ସତେ ସାନ୍ତେ ସ୍ଵପ୍ନରେ ବି ଅନନ୍ଦ ଅଛି । କି ସ୍ଵପ୍ନ ?

କପୁକୁସୁ—କରୁଣେଇ ଦୁର୍ଗ ପିଙ୍ଗୋ ଅବଶ୍ୟତା କଲେ । ଦିନେ

ଲେ, ଦୁଇ ଦିନ ଗଲା..... ଏକୋଇଶ ଦିନ ଗଲା.....

କ୍ରମେ ସରି ଅସିଲା ଶାନ୍ତ୍ୟ....ଯୁଦ୍ଧ ସାମଗ୍ରୀ, ଆଉ ସବୁ

ଶେଷରେ ପାଇବର ମନରୁ ଉଠିଲା । ସଫଳତା ସଫଳତା

ହେଲା । ଗୁମ୍ଫା ଅନ୍ୟ ମନସ୍ତ....କୌଣସି ଛୁଇଁବାକୁ

ଅସମ୍ଭବ । ତା ପରେ, ହଁ.....ତା ପରେ ମନ୍ଦିର ଆଉ ଦେଖିବାକୁ

ନାହାନ୍ତି । ମତରେକି ହେଲା । କୌଣସି ବେଢ଼ି, ବେଢ଼ି

ନାହାନ୍ତି ବାରିତେ ଅଧିକାର ପରିକଳ୍ପନା ପର ପ୍ରାୟ ଶୁଦ୍ଧ

ହୁଏନା...ତାଙ୍କୁ ମନ୍ଦୀ ଭଲ ବୁଝିଲ ଗୋଟାଏ ଭଲ
ମହୁଣିର ପ୍ରସବରେ । ଫଳରେ ବକ୍ସିଙ୍କର ଗୌରବ
ଜୟପୂର୍ବ ହେବ ବୋଲି ମନ୍ଦୀ ଆଉ ଛଅ ତାର ସୁଯୋଗ
ନେବାକୁ ହେଲେ ଅସର୍ଥ ।

କପ୍ତଳ—ଏଇ ସ୍ୱପ୍ନ ନୁହେଁ ସାନ୍ତେ । ସବୁଦିନ ଏଇ କଥାକୁ
ଆପଣ କହୁଛନ୍ତି ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ଅଛା କପ୍ତଳ, ଥୋମାସକୁ ସତ ମାର ସାର ନ ଥାନ୍ତୁ ।

କପ୍ତଳ—ହାତରେ ମୋର ଚଢ଼ର ଥିଲା—କୌଣସି ଅନ୍ୟାୟର
ସ୍ୱରୁ ସେଇଆକୁ ଓଠରେ ଦେଇ ନିଜେ ମରିଥାନ୍ତି ।
ବକ୍ସି ସାଥନ୍ତେ ତ ମତେ ସେଇଆ କହିଥିଲେ ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ଧନ୍ୟ ବକ୍ସି, ତୁମେହିଁ ଚରଣ, ତୁମେହିଁ ମହତ ।
ସେନାପତିର ଉପସ୍ଥାପନ ତୁମେ—ମାତ୍ର ।

କପ୍ତଳ—ସ୍ୱପ୍ନ କଥା ତ କହିଲେ ନି ସାନ୍ତେ ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—କହନ୍ତି...ହଁ...ଫିରିଙ୍ଗି ଲୋକର ମେଘନାଦ ପାରିଶ୍ର
ଟପେଇ ବକ୍ସି ଲୋକ ପଠାଉଛନ୍ତି ଅମକୁ ମୁକୁତେଇ
ନବାକୁ ।

କପ୍ତଳ—ସତେ ସନ୍ତେ, ସତେ (ଅନନ୍ଦରେ ନାଚି ଉଠିବାକୁ
ଲାଗିଲେ)

ଜୟକୃଷ୍ଣ—(କପ୍ତଳ ଶେରୁ କପଳତା ବୁଝିପାରୁ) ସତ୍ୟ ବୁଝେଁ
ସ୍ୱପ୍ନ (ସେ ଅବସ ହୋଇ ବସି ପଡ଼ିଲେ)

କପ୍ତଳ—ସ୍ୱପ୍ନ ! (ସ୍ୱପ୍ନ କଥା ଶୁଣି ଅବସ ହୋଇ ବସି ପଡ଼ିଲେ
କିନ୍ତୁ ସମୟ ନିରବରେ କଟାଇ ଦେଲେ—ସେଇ ମଧ୍ୟ-ବର୍ଣ୍ଣ
ସମୟରେ ଧୂଳି ଶୁଣାଗଲା ଇଂରେଜ ସିପାହୀମାନଙ୍କ ଗୀତର
ଝଙ୍କମାନ)

ପ୍ରେମ—ସାନ୍ତେ ! ଅଉ କେତେ ଦିନ ?

ଜୟକୃଷ୍ଣ—କେତେ ଦିନ ? (ହସିବାକୁ ଲାଗିଲେ)

ପ୍ରେମ—ସାନ୍ତେ !

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ଅଃ... ଶୁଣ ଶୋଷ...ପ୍ରେମ ଶୁଣ ଶୋଷ...

ପ୍ରେମ—ଶେଷ ? ପାଣି କାହିଁ ସାନ୍ତେ...

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ସତେଜ...କାହିଁ ପାଣି ? ...ହଁ ପରୁଣେ ନାଁ କେତେ
ଦିନ ? ଦେଖା ଦିନ ନୁହେଁ ।

ପ୍ରେମ—ସାନ୍ତେ ?

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ହଁ ଶେଷଦିନ ନୁହେଁ । ବରୁଣର ଯେଉଁ ପ୍ରହସନ
ହେଉଛି...ଶେଷ ମୀମାଂସା ତାର ଅଉ କେତେ ଦିନ ହେବ—ମୁଁ
ଜାଣେ ଫିଙ୍ଗି ଦେବୁ ବରୁଣର ରୁଡ଼ାନ୍ତ ନିଷ୍ପତ୍ତି ମୁଖ୍ୟ... । ଭୟ
ନାହିଁ—ମା ପାଇଁ ମୁଖ୍ୟ କରଣ କରିବାରେ ଯେଉଁ ଗୌରବ
ଅଛି, ସେ ଗୌରବରେ ଘାସ୍ ଅଛି ମୁଁ । କିନ୍ତୁ ମା' ମୋର
ପଦ...ନାଁ ନାଁ...ପ୍ରେମ...ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଭୂଇଁ ଅଛି ଶେଷ ଭରସା
ରଖିଛି ତାର ବକ୍ଷିତାରେ । ବାବୁରୁଜ ବନ୍ଦୀର ଶେଷ
ଅଭିଳାଷ—ମୁକୁ ବକ୍ଷିର ଦୁର୍ବଳ ମୃତ୍ୟୁ ଗୁଡ଼ିକ ଜଗନ୍ନାଥ
ସତେଜ କରି ଦେଉ ।

ପ୍ରେମ—ମନ ଫଳ ଫଳବ ସାନ୍ତେ ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ଫଳବ ? ଫଳବ ? ଜୟ ଜଗନ୍ନାଥ ଜୟ ଜଗନ୍ନାଥ ।
ଖୋର୍ଦ୍ଧାର ଜୟ ହେଉ (ସେ ଅନନ୍ଦରେ ଚିତ୍କାର କରିବାକୁ
ଲାଗିଲେ । ପରିଅସିବ ଗୋଟାଏ ସିପାଗ୍ରା)

ସିପାଗ୍ରା—(ଚାଲି ଖୋଲ) Come on ସାହେବ ଟେକ ତାକୁ ।
(ପ୍ରେମକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି) ଟୋର ଖାଇବାକୁ ଆସି ନାହିଁ ?
ପଠେଇ ତଉଛି... (ସେ ଜୟକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ-

ଗଜ—କିଛି ସମୟ ପରେ ଆଦ୍ୟାନେଇ ଛଦ୍ମ ସିଂହାସନ
ରେଖରେ ଅସିଲେ ଶୁଆର)

ଶୁଆର—କହୁଣ ।

କହୁଣ—ଏଁ କିଏ ମତେ ନାଁ ଧରି ଡାକିଲା ?

ଶୁଆର—ତୁମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭେ ମୁଁ ଶୁଆର, ଖୋଜି ପଡ଼ିଲି କେତେ... ତୁମ୍ଭେ-
ମାନଙ୍କୁ ମୁକୁଳେଇ ନବାକୁ ଅସିଛି ।

କହୁଣ—ମୁକୁଳେଇ ନବାକୁ । ନୂଆ ନୂଆ ଅନ୍ୟାୟ... ନୂଆ
ନୂଆ ଖେଳ... ମୁକୁଳେଇ ନବାକୁ ? ଫେରିବା ସାହେବ
ଭାବ ଗୁଣିବା ନାଁ ? ନଗରେ କୁଣ୍ଡଳ ଚଳେଇବ... ଦେହରେ
ନିଧି ଶୁଣା ଗୋଟିଏ—ନାଗଫେଣିଆଁ ବଣ୍ଟାରେ
ଚଳେଇବ । —ଏ ସବୁତ ଦୋଳ ଯାଇଛି । ଧରି କଣ ?
ମୁକୁଳେଇବାକୁ ଅସିଛି ? (ହସିଲା)

ଶୁଆର—କିଣାସ କର । ହସନା—କିଏ ଶୁଣିବ । ପଥାଏ ଅମେ
ମେଣ୍ଟି ବାଜି ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଖସେଇ ଦେବାର ଚେଷ୍ଟାରେ
ଲଗିଛି । ବହୁ ବେଳର ସିପାଇ ସାଜି ମୁଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଭାବକୁ
ଅସିଛି । କାହାନ୍ତି ମନ୍ତ୍ରୀ ?

କହୁଣ—ସବୁ ବହୁତ ?

ଶୁଆର—ହଁ... କାହାନ୍ତି ମନ୍ତ୍ରୀ...

କହୁଣ—ସାହେବର ଦସ୍ତରକୁ ଯାଇଛନ୍ତି ।

ଶୁଆର—ସାହେବର ଦସ୍ତରକୁ... ! କିଏ ଜାଣେ କଣ ହେବ... ।

କହୁଣ—(ମେକ ଡେ) ଏ...

ଶୁଆର—ଟିକିତରେ ତେର ହୋଇ ଗଜ-ହଜ ଶୁଣାରେ ଯାହା
ସୁବ ।

(ଗୋଟାଏ ପୋଷାକ ବସ୍ତ୍ରର ପାଖକୁ ଟୋପାଉ ଦେଇ)
 ପିନ୍ଧି ପକାନ୍ତାଏ ପୋଷାକଟା... ଶୁଣି ଅଣିଛି । ଜୀବନକୁ ପାଣିଛଡ଼ାଇ
 ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରନ୍ତି... ଘର ପୋଡ଼ିରୁ କୁଟା ଶିଏ ମିଳୁ... ।
 ଛଡ଼ା ହୋଇ ଛାଁ କରି ଚାହିଁବୁ କଣ ? ପାଇଟି ପକା... ବେଇଟି
 ପାଇଟି ପକା... (ବସ୍ତ୍ରର ଉପରକୁ ପଶିଗଲା...)

୨ୟ ଦୃଶ୍ୟ

(ଖୋର୍ଦ୍ଧା, ଏକ ସନ୍ଧ୍ୟାସମ୍ପନ୍ନ ଗୋଟିଏ ଅଗଣା ।
 ପାଇକ ଏକଜଣ ଗୁମରେ ତମ-ତମ ହୋଇ ଚାଲି ଯାଉଥାଏ—
 ସାବଣୀ ପଶିଥାଏ...)

ସାବଣୀ—ହଁ ତମର ଏକ ନାକ ଅଗରେ ଗୁମ । କାହିଁକି
 ମିଛରେ ଗରଗର ହୋଇ...

ପଦନ—ସାଗା—ସେ ଦହଜଳା କଥା ଗୁମାବ କହନା—ସେମଜ
 ଦଶା ପଡ଼ିଛି ଲୋଲ୍ ପିନା ମୁଁ ବୁଝୁଛି । ତୋର କଣ
 ଅଛି ? ହାତ ଧରି ବାହା ହୋଇଛି ଯେତେବେଳେ ଶ୍ଵେତ
 କର ହେଉ ବା ଜଳକର କର ହେଉ ପାଣିକ ତ ଗୁଣ୍ଡା
 ପୁଣି ମତେ ଯୋଗାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତୁ ହୁଅକୁ ବୁଝିବୁ
 ମୁଁ କାହିଁକି ଗରଗର ହେଉଛି ।

ସାବଣୀ—ସତରେ ରାଜିଲ କି ? ଦଉ ଦଉ, ପୁଲ୍ଲୀଏ ବଜୁଛି
 ମୋ ପାଖରେ ଅଛି ନେଇଯା ବଦଳ କର ଅଣିବ ।

ପଦନ—ଶଲ୍ଲି ଗୁଡ଼େ ଶିକ୍ଷଣ କଥା ବଡ଼ ଶିଖିବୁ—ପୁଲ୍ଲୀଏ
 ବଜୁଛି । ଅଳ୍ପ ଟଙ୍କାକୁ ବଜୁଛି - ହଲ୍ଲ ସାଥୀ ହଜାର ଶତହ
 ବୋଡ଼ିଏ ବଡ଼ା—ସେ ପୁଣି ମହାଜନ ପାଖରେ ବଦଳ
 ବରେ ମହାଜନ ନକରୁ ସାତ ହଜାର ଛଅ ଶହ ଅଣିବଡ଼ା ।

ଶଲ୍ ପଘାରେ ନାଗପୁଣି ହେବା ଛଡ଼ା କେବେ ଅନ୍ଧ କିଛି ନୁହେଁ ।

ସାବିତ୍ରୀ—ମୁଁ ମାରିପି ଲୋକ ସେଠାରୁ କଥା କଣ ଜାଣେ ?

ସଦନ—କାଣିକୁଁ ତ ବୋଝେ ଉପରେ ନଳିନୀ ବିଧା ଅଣି ବାହୁକ ନଦୁକୁ ।

ସାବିତ୍ରୀ—କଥା କଣ ସଫା ସଫା ନ କହି ଏତେ ବଞ୍ଚେଇ କର କହୁଛୁ ବା ।

ସଦନ—କାହିଁକି ? ଏତ ସଫା କଥା—ସେ ଟୋକିଟାକୁ ବାହାର କରି ଦେ—

ସାବିତ୍ରୀ—ସତେ ଏବେ ? ଭୁଆପୁଣି ଝୁଅଟାଏ—ତମର ଉପରେ କିସୋ କର ଏଠି ଥରଥାନ ହେଉଛି—ତମେ କହୁଛ କଣ ନାଁ ?

ସଦନ—ହୁ ସେ ସବୁ କିଛି ବୁଝୁକୁଁ ତା କହିବାରେ କେଁ ଅଛି—କଥାଟା ଯଦ ଜଣା ପଡ଼େ ଏ ମୁଣ୍ଡ ଅନ୍ଧ କହିବ ନାହିଁ ।

ସାବିତ୍ରୀ—ପାରିବର ମୁଣ୍ଡ କାଟି ନର ଏମିତି ବାପର ପୁଅ କିଏ ଅଛି ବା ?

ସଦନ—ଅଲେ ଅମର ଅନ୍ଧ ଅଛି କଣ ? ଅର ମେଲି ପରେ ଅଠଦଣ ପାଣି ନିଷ୍ଠର ଜାଗିଲା ଯାହା ଥିଲା, ତାକୁତ ଫିରିଙ୍ଗି ନେଲା । ବାଡ଼ ଗୋବରେ ଗୋବେ ଯାହା ଥିଲା ତା ଉପରେ ରସିଲା କର । ଅନ୍ଧ କଣ ଜାବନ ଅଛି ?

ସାବିତ୍ରୀ—ସେ ସବୁ ନାକ ସବ ସବ କଥା ରଖି ଦେଇଥା ।

ସଦନ—ମୋ କଥାରେ ଅମାଳିଆ ହ ନାହିଁ ସାବା...ତାକୁ କିଦା-କର ଦେ । ସେ ଶୁଭି ଯାଉ ।

ସାବିତ୍ରୀ—କଣ କହୁଛ ? କିଦା କର ଦେବ ? ସେ କଥା ହେବ ନାହିଁ ।

(ସେ ଚାଲି ଯାଉଥିଲା ।)

ପଦ୍ମ—(ଧରି ସଫା) ଏ—ହେଉଛି ଶୁଣିଯାଏ -- ଏଇ ସେ ସାଇଦକୁ ମାର ଦେଇଥିଲା । ଏବେ ପୁଣି ଗାରିଦରୁ ଚାଲି ଆସିଛି ।

ସାବିତ୍ରୀ—ଆସିଲା ନ କଣ ହେଲା ? ତୁମେ ପରା ଦିନେ ଶୁଆରଙ୍କ ଦଳରେ ଥିଲ ? ଏଡ଼େ ବେଗେ ଚାଲିଗଲା ? ଉମର କରସାରେ ପରା ସେ ଟୋକିଟାକୁ ଏଇଠିକୁ ପଠାଇ ଦେଲେ ।

ପଦ୍ମ—ଅଜ୍ଞ କରସା ! ଅରମେଳରେ ଫିରିଙ୍ଗି ଯେଉଁ ଗଦା ସୁଲେଇକୁ ଫଣା ଏତାଦେଇବେ ଚାଲିଯାଇଛି । ଏଇଟି ସାବା, ମୁଁ ଦାଣ୍ଡ ଆଡ଼େ ଯାଉଛି । ମୁଁ ଫେରିଲା ବେଳକୁ ସେ ଯେମିତି ନ ଥାଏ । ନ ହେଲେ ସିପେଇ ତାଙ୍କ ଧରାଇ ଦେବ (ଚାଲି ଯାଉଥିଲା)

ସାବିତ୍ରୀ—(ପଦ୍ମର କଥା ସହପାରିଲା ନାହିଁ) ହେଉଛି ମୋର ବି କାନିଟର ଗଣ୍ଠି ରହୁଛିଦେଖିବି ତୋକୁ ସିପେଇ ଆସି ତାକୁ ଧରିବ ।

ପଦ୍ମ—ଅଜ୍ଞା.....(ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ସାବିତ୍ରୀ—ମା ବରୁଣେଇ ଜାଣନ୍ତି ଏ ମିଶିପଟାର କଣ ହୋଇଗଲା (ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ମୟ ଦୃଶ୍ୟ

(ବାଦି—ପ୍ରାନ୍ତର ମଧ୍ୟ ଏକ ବଡ଼ ବୃକ୍ଷତଳେ ଦେବାନ୍
ବୃକ୍ଷତଳେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ । ଶୁଦ୍ଧାଦେ ଫରୀନଧାରୀ ସିଂହାସନ
ତଳ । ଗୋଟିଏ ଗର ବେଳରୁ ପ୍ରାଣୀ ଦକ୍ଷିଣା ପିନ୍ଧାଇ
ସିଂହାସନରେ ଶାଢ଼ୀକୁ ଟେକି ଅନନ୍ତ ନେଇମଲେ । ଦୁଇରୁ
କୁହୁର ଓ ବଲ୍ଲୀମାନଙ୍କର ବଡ଼ ଚିତ୍କାର ଶୁଣା ପାରିଥାଏ)

ବୃକ୍ଷତଳ—ଚଳେ ଫଳନାୟକ.....ଚଳେ ଫଳନାୟକ ।

ଚରଣ—(ପ୍ରବେଶ) ଆଜ୍ଞା ମନେ କର (Call) କରେ ?

କହି ଟକ୍ (Talk) ଅଛନ୍ତି କଣ ?

ବୃକ୍ଷତଳ—ହୁଁ ଚଳେ ଏ ବୃକ୍ଷତଳେ ଲୁଚି କଥା କହ କର ।

..... ହଁ । କାହାଁ କଥାମତ ଶୁଣୁ ?

ଚରଣ—ତା' ସେମତ ଶୁଣିବା କଥା ସେମତ ଶୁଣିଛୁ । ... ତା
ନ ଦେଲେ କି କାହିଁ ପାଇବେକା ଶୁଣି ଆସିଥାନ୍ତେ ଏଠି
ହାକିମ ଦେବାକୁ ।

ବୃକ୍ଷତଳ—ହୁଁ ଶୁଣ ପଛନାୟକର କଥା ଚରଣ ଫଳନାୟକ,
ହୁଁ ଚଳୁ ଅଛ ।

ଚରଣ—ଆଜ୍ଞା ମୁଁ ଦେଖିଲି କଣ କି ... କେତେବେଳେ କୋଉ
କଥା.....ଏକଲଗ୍ନ ପିତ୍ (Stupid) ମ୍ୟାନ (man)

ଗୁଡ଼ାକ ଯଦି ସ୍ବାସ୍ତ୍ୟେମଲ୍ (Smell)ମାନେ ଗନ୍ଧ ପାଇବେନ—

ବୃକ୍ଷତଳ—କି କଲିଲ ? ଲେବେ ପାଇଲେ କି ହବ ? ଏଇ
ଗାଈ ଦଶଟା ଲେବେ ପ୍ରାଣୀକ ?... Sepoy...ବୃକ୍ଷ
ବକଗୁଡ଼ ।

ସିଂହାସନ—ହଜୁର (ଦୁଇଜଣ ସିଂହାସନ ଶୁଣିଗଲେ)

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ବରଣ—ଗୁରିଆରେ ଫଉଜ ଠିକ୍ ଗାଡ଼ି ଅଛନ୍ତି ?
 ବରଣ—ଆଜ୍ଞା ଅଂଶୁ (ant) ଚଳିବାକୁ ମାଡ଼ (road)
 ନାହିଁ । ...ମାନେ ପିମ୍ପୁଡ଼ ଗଲି ପାରିବେ ନାହିଁ ।

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ତା' ହବେ ନାଁ ତୁମେ ନିଜେ ଯାଇଁ ଉଦ୍ଘାଟନ କର ।
 ତୁମି ଜାନନୀ—ଏ ବେଳେରେ ବିଷ ଅଛି ... ହଠାତ୍
 ଯଜ୍ଞସାଳର ମତ ଯଦି ଏଗାନେ ଆସିଯାଏ । ... ତେବେ
 ହେବେ ।

ବରଣ—ଆଜ୍ଞା ଅଂଶୁ କିଛି ଥିବ୍ (think) ଭରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ମୁଁ
 ... ଯାଇଁ ଦେଖୁଛି । (ପ୍ରସ୍ଥାନ ଓ ସିଂହାସନ ବେଶିତ ଜୟକୃଷ୍ଣ
 ପ୍ରବେଶ)

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ଅପନ ରାଜଗୁରୁ ଜୟକୃଷ୍ଣ ମହାପାତ୍ର, ଖୋଜି
 ଗୋଟିଏ ମନ୍ତ୍ରୀ ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—କଣ କହୁଛନ୍ତି ଗୁଡ଼ାଳୀ ?

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ପାଣିର ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଦୋଷ ସ୍ଵୀକାର କରେ
 ଯାନ୍ତି । ...

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ଦୋଷ ! କେଉଁ ଦୋଷ ? ବିଦେଶୀ ଶାସନରୁ ମୋର
 ପ୍ରିୟ ଭ୍ରାତା ଖୋଜିକୁ ମୁକ୍ତିଦେବା ପାଇଁ ମୁଁ ଯେଉଁ ଚେଷ୍ଟା
 କରିଥିଲି ତାକୁ ଲକ୍ଷ କରି କହୁଛନ୍ତି ତ ?

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ଦେଖନ୍ତୁ — ଅସନଜୟର ବିରୋଧ ଲେଖରେ
 ଯାନ୍ତି ନଷ୍ଟ କରିଦେ ମୁଁ ବିଚିତ୍ର ମନେ
 କରିନେ... କିନ୍ତୁ କମ୍ପାନୀ ବାହାଦୁରୀର ବିରୁଦ୍ଧରେ ସେ
 ଶତଯନ୍ତ୍ର କରିଛନ୍ତି ତାର ସେ ବାସକସତୀ ଫ୍ରେଜର
 ସାହେବର ହସ୍ତଗତ—ହସ୍ତଗତ ମୁଁ ତାର କି କରିବେ
 ... ସାଧକ ? ତଥାପି ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଦୋଷ ସ୍ଵୀକାର କରିବେ ମୁଁ

ଅସନ୍ନର ପ୍ରାନ୍ତ ଖୋଲିବାର ଚେଷ୍ଟା କରେ । ଆମିତ ତ
ଅସନାର ଦେହେଶର ଲୋକ ।

ଜୟକୃଷ୍ଣ—କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର... କଟାଘାରେ ଲୁଣ ଛୁଟା ଆଉ ଦିଅ ନାହିଁ ।
ତୁମେ ସବୁ ନେଣୀ ଲୋକ ସୁନାର ଭାବକୁ ବିଦେଶୀର
ପାତଳରେ ଚିକିତ୍ସା... ତୁମର ସମ୍ପେଦ ଶୁଣିବାକୁ ଆଜି
ଆଉ ସମୟ ନାହିଁ । ଝେଲାର ନାମରେ ଫିରିଙ୍ଗି ଯେଉଁ
ଝେଲର ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି... ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି
ସେଥିରେ ମୁଁ ମୋର କ୍ରେ ଅବାଦରେ ଭାଲ ନେଉଛି ।
ଆଜି ତୁମେ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର, ନିମକହରାମ ଗୋଲମର ଦଳ
ଦେଖିବ ସେଇ ମଲ ରକ୍ତ ଦିନେ କିଲ ଇଂଲିଶ କିର ?

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—କପୁର, ଏତେ ସରି ହୁଏତ ତରୁଣ ମୁଖିକୋର
ଛାଡ଼ି ନି... ଶେଷ କଥା କିଛି କହିଦେ ଆଜେ ?

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ନା...

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ତା'ହେଲେ ମହାମାନ୍ୟ ଫେରାର ଆନୋର ଏ
ଦୁଇ ଶାରେ ଶୋକ ପ୍ରକାଶ କରେ ଏକ ବାଣୀ ପାଠିଏହେନ୍
ସୁନ୍ଦର—

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ଅବଶ୍ୟକ ନାହିଁ ।

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ତା କପରି ହେବ ? ହାକିମେର ହୁକୁମ । (ବାଗଳ
ପଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ) ଖୋର୍ଦ୍ଧାର ଅଧିବାସୀଗଣ ! ଆସନ୍ନ-
ମାନେ ଜାଣନ୍ତି ଯେତେବେଳେ ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକ ମରହଟ୍ଟାର
ଲଣ୍ଡନ ଆଉ ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକରେ ଖୋର୍ଦ୍ଧାରୁ ମୁଖର ଶେଷ
ଲଗଣ ସ୍ବରୁ ଅଭିଶପ୍ତ ପଦନ ଛାଡ଼ୁଥିଲା— ସେତେବେଳେ
ଅଠର କରୁଣାମୟ ପ୍ରଭୁଙ୍କର କୃପାରୁ ଇଂରେଜମାନେ ଏଠି
ଆସି ପାଦ ଦେଲେ । କିନ୍ତୁ ଶେଷେ ଶାନ୍ତି ପ୍ରକାଶ

ଲୋକେ ନିଜର ସ୍ଵାର୍ଥଦୃଷ୍ଟିରୁ ଇଂରେଜମାନଙ୍କୁ ଗୋପା ଦେଇ
 ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶରେ କଣ୍ଠା ଦୋଇଥିଲେ । ଆସନୀଙ୍କର
 କରାଣୀ ପାଇଁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦେଇଛି । ମୁଁ ଜାଣି
 ଆସନୀମାନେ ସେଥିରେ ଏକମତ । ସେମାନେ ଇଂରେଜଙ୍କର
 ସହ ନୁହନ୍ତି ... ଆସନୀମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଶତ୍ରୁ । ମୁଁ
 କିନ୍ତୁ ଦୟାସରବଣ ହେବ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯେତେ
 ପାରେ ସେତେ ଲୋକଙ୍କୁ ଖସେଇ ଦେଇଛି । ଏପରି କି
 ମେଲିଆ ନେତା ବର୍ଷିଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଫାଣି ଦିଆଯାଇ ନାହିଁ ।
 ଇଂରେଜ ତାଙ୍କର ଶିର ନୁହେଁ କର ଲୋକଙ୍କୁ । ଆଜି
 ଯେଉଁମାନେ ଫାଣି ପାଇଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମୋର
 ଦ୍ଵାଷର ସୀମା ନାହିଁ । ସେଇ ଦ୍ଵାଷରେ ମୁଁ ସେଇ ଶୋଭନାୟ
 ଘଟଣା ସ୍ଥଳରେ ଉପସ୍ଥିତ ରହି ପାରୁନାହିଁ । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ
 ପାଇଁ, ବିଶେଷ ଭାବରେ, ଶକ୍ତିଗୁରୁ ଜୟକୃଷ୍ଣ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ
 ପାଇଁ, ଚରଣାମୟ ମଙ୍ଗଳ କାରକ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପାଖରେ ଜଣାଣ
 କରୁଛି ସେମାନଙ୍କ ଆତ୍ମାର ସଦ୍‌ଗତି ହେଉ ।

ଭଜ

ଖୋର୍ଦ୍ଧାର ବିନାଶ ସେବକ

ମେଜର ଫ୍ରେଜର

ଜୟକୃଷ୍ଣ—(ବିଦ୍ରବ ହସ ହସି କରି) ତୁମର ମେଜର
 ଫ୍ରେଜରଙ୍କୁ ଏଇ ମୋର ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ... ଏଇ ମୋର
 ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ।

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର... Sepoy...

ସିପାୟୀ—ହଜୁର !

(ସିପାୟୀ ତାର ତାମ ତରବାକୁ ଆଗେଇ ଗଲା)

ଚତୁର୍ଥ ଦୃଶ୍ୟ]

[୪୭]

ଜୟକୃଷ୍ଣ—ମୋର ଶେଷ ସମୟ ହୋଇ ଅସିଲ ବଞ୍ଚି—ମୁଁ
ତୁମକୁ ଭୁଲ ବୁଝିଥିଲି । ତୁମର ଯେସରି ଶେଷ ନ ହୁଏ...
ସଜପତଙ୍କର ଜୟ ହେଉ ... ଗୋରାଁର ଜୟ ହେଉ...
(ସେତେବେଳକୁ ନାଙ୍କର ବେକରେ ପାଣି ଦିକ୍ଷିତ
କରି ଯାଇଥିଲା ।)

ବୃଷ୍ଟଚନ୍ଦ୍ର—ଅମି ଆମର ଚୈତ୍ୟ ସାଙ୍ଗେ ଚଳେଇ ପ୍ରଭୁ !
(ପ୍ରଣାମ କରେ)

୪ର୍ଥ ଦୃଶ୍ୟ

(ସଦନର କୁଟୀର । ସାବିତ୍ରୀ ଗୁଡ଼ ବର୍ମରେ ବ୍ୟସ୍ତ ।
ପଦନ ଗୋଟାଏ ଗଣ୍ଡା ଧରି ବାହାରି ଯାଉଥିଲା ।)

ସାବିତ୍ରୀ—ଓ ହୋ ସଖାଜୁ ଏ ଆଖି କଣ ନ ଦେଖିଲା । ପୁଣି କଣ
ବେଉଁଠି ମେଲ ଅବସ୍ଥା ହେଲାଣି ନା କଣ ?

ସଦନ—ହୁଁ...କଣ କହୁଛୁ ?

ସାବିତ୍ରୀ—ସଖାଲଟାରୁ କୁଅଡ଼େ ବା ?

ସଦନ—କୁଅଡ଼େ ? ଗୋଟାଏ ଭଲ କାମରେ ଅମେଇ ବାହାରିଲା
ବେଳକୁ ସବୁରୁ ନ ଡାକିଲେ ପେଟରେ ଭାତ ହଜମ ହୁଏ
ନାହିଁ ନା ?

ସାବିତ୍ରୀ—ଅଜିକାଲି ତୁମର କଣ ହୋଇଛି ବେକାଣି ? ଖୁସିରେ
ସଦେ କଥା ପଚାରିଲେ ଖାଲି ଟାଉଁ ଟାଉଁ ଶୁଣି ଶୁଣି ।

ସଦନ—ହଉ, କଣ ପଚାରିବୁ ପଚାରିବ ।

ସାବିତ୍ରୀ—ନାହିଁ ମୁଁ କଣ କହୁଥିଲି କ ?

ସଦନ—କଣ ?

ସାବିତ୍ରୀ—ଏଇ ଶ୍ରୋତା ନେଇ ବାହାରକୁ ଯେ, ସତରେ ତଖି
କେଉଁଠି ନଦେଇ ନାଗିଲଣି ?

ପଦ୍ମ—ହଁ ଏଇ ସେଟ ଭିତରେ । ଅଜି ଏଇଟାକୁ ବନ୍ଦିବର
କେଉଁଠୁ ଦିଏଇସା ନ ଆଣିଲେ ଶବ୍ଦକୁ ଠକ୍ ଠାକ୍ ।

ସାବିତ୍ରୀ—ଏଇଥି ପାଇଁ ବାପ ଅଜାଙ୍କ ଅମଳର ଶ୍ରୋତାକୁ ତେମେ
ବିକିକ ?

ପଦ୍ମ—ସେଟ ଯୋଡ଼ଗଲେ ଅଉ ବାପ ଅଜା...

ସାବିତ୍ରୀ—ତମ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ୁଛି ତୁମେ ଆଉ ଏ ଲକ୍ଷ୍ମୀବତୀ
କଥାଗୁଡ଼ା ଭୁଣ୍ଡରେ ଧରଣ ।

(ବାହାରୁ ତାକ ଶୁଭଲ)

ବାହାରୁ—ପଦ୍ମ ଭାଇ ଘରେ ଅଛି—

ପଦ୍ମ—କିଏ କରୁଛି ?

ବାହାରୁ—ହଁ ତାର ଦେଲୁ ନାହିଁ ?

ପଦ୍ମ—ନରୁଛି (ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ସାବିତ୍ରୀ...[ସେଇ ଅଡ଼କୁ ଅନେଇ) ମା ବରୁଣେଇ ! ଦେଖୁଛି
ତୋ ପାଇକ ପୁଅଙ୍କ ଦଣ୍ଡା ।

ବସୁନ୍ଧା...(ପଣି ଆସି ସାବିତ୍ରୀକୁ ପ୍ରଣାମ କଲ)

ସାବିତ୍ରୀ—କି କେ ? ସକାଳଟାରୁ ମୋ ଗୋଡ଼ତଳେ ଅଧିଆ
ପଡ଼ୁଛି କାହିଁକି ?

ବସୁନ୍ଧା—ସାବି ନାମ୍ନୀ । ମା ପରି ପ୍ରେମ କରୁଛି—ଭରଣୀ ପରି
ସ୍ନେହ କରୁଛି—ନିଜର ଘରପରି ମୁଁ ଏଠାରେ ଚଳୁଛି—
ମୋର ସବୁ ଓଜର ଆସନ୍ତି ମୁଣ୍ଡପାତ ସହ ନେଇଛି ଆଜି
ସିଦ୍ଧାବେଳରେ ...

ସାବିତ୍ରୀ—ସିଦ୍ଧା ବେଳ ! ହରିଲେ ଟୋକି ଯିବୁ କୁଆଡ଼େ ?

ବହୁଶ୍ରୀ—ଜାଣେନା କୁଅଡ଼େ ।

ସାବିତ୍ରୀ—ତାଙ୍କ କଥା ଗୁଡ଼ା ମନରେ ଧରିଛୁ କି କ୍ଷେ ? ଆଉ
ମେଲଟା ଟିକିଏ ଦବ ଗଲ ନାହିଁ ? ସେଇଥିରେ ସଗ୍ନା ତୋ
ଭାଇ ମୁଣ୍ଡଟା ବଢ଼ିଯି ଯାଇଛି ।

ବହୁଶ୍ରୀ—ସଦନ ଭାଇ କଥା ମୁଁ ଧରୁନି । ସତରେ ନାନା ମୁଁ
ନିଜେ ଜାଣି ପାରୁଛି । ବାହୁଁକ ତୁମ ଛୋଟ ସଂସାରରେ
ବେଶୀ ଦନ ଗଲଗ୍ରହ ହୋଇ ରହିବ ।

ସାବିତ୍ରୀ—ବହୁଶ୍ରୀ

ବହୁଶ୍ରୀ—ମତେ ବାଧ୍ୟ କରି ନା ନାନା ତା ଛଡ଼ା ଏଠି ବେଶୀ
ଦନ ରହିଲେ ଫିଙ୍ଗିର ଆଖି ତୁମ ଉପରେ ସଜ୍ଜ ପାରେ ।
ମୁଁ ଏଠୁ ବାହାର ଗଲେ କେହି ମୋ ସଗ୍ନା ପାଇବେ ନାହିଁ
ହଁ ନାନା କେହି ପାଇବେ ନାହିଁ ।

ସାବିତ୍ରୀ—କଣ ବକ୍ସିଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବୁ ? ତେବେ ରଇଥା ମୁଁ
ବାହା ପାଖକୁ ଖବର ଦିଏ ତତେ ଚଉଦୋଳ କରି ଶ୍ରେୟସୀ
ପଠେଇ ଦେବ ।

ବହୁଶ୍ରୀ—ନା ଶ୍ରେୟସୀ କୁହେଁ—ବକ୍ସିଙ୍କ ପାଖକୁ ନୁହେଁ ।
ନା ନାନା ଅଜି ନୁହେଁ—ଅଜି ବାହୁଁକ ଯିବି ଅଉ ଦିନେ
ଯେଉଁ ଦିନ ତାଙ୍କର ଦୁର୍ବଳ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଗୁଡ଼କୁ ଚଞ୍ଚଳ କରିବାକୁ
ପଡ଼ିବ—ଯେଉଁଦିନ ତାଙ୍କ ମନରେ ଅଣିକାକୁ ହବ ବେତନା
ନା, ନା, ଅଜି କୁହେଁ ।

ସାବିତ୍ରୀ—ହଁ ବାହୁଁକ ବା ଅଜି ଯିବୁ ? କିଏ ଜାଣେ ବକ୍ସି
କଣ ଲେଖିଛନ୍ତି ପୁଣି ନକେଇ କି ଅଣ୍ଟା ରକ୍ତବନ୍ଧୁ କି ନାହିଁ ?

ଚପ୍ପୁରୀ—କଣ ହେଲା ନାନୀ ? ଅଣ୍ଟା ଭଡ଼ୁଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ।
 ହେଲେ, ତାକୁ ଅଣ୍ଟା ଭଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ହଁ, ହଁ, ଅଣ୍ଟା
 ଭଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ସାବିତ୍ରୀ—ଚପ୍ପୁରୀ !

ଚପ୍ପୁରୀ—ନା, ନା, ମୁଁ ଯିବି, ମୁଁ ଯିବି ।

ସାବିତ୍ରୀ—କୁଆଡ଼େ ?

ଚପ୍ପୁରୀ—ତାର ପାଖକୁ ?

ସାବିତ୍ରୀ—କାହା ପାଖକୁ

ଚପ୍ପୁରୀ—ଯାହାକୁ ମୁଁ ଭଲ ପାଏ । ଯାହା ପାଇଁ ଜେଲ ଭିତରେ
 ମୋ ଅଖିରେ ଅସିଥିଲା ଲୁହ—ସେଇ ସେଇମ ନାନୀ...

ସାବିତ୍ରୀ—ଭଲ ସାରି ?

ଚପ୍ପୁରୀ—ଭଲପାଏ ନାହିଁ ? କେବଳ ହୋଇଥିଲା ବୋଲି କଣ
 ପ୍ରାଣଟାକୁ ଉଜାଡ଼ ଦେଇଥିଲା ?

ସାବିତ୍ରୀ—ଚପ୍ପୁରୀ !

ଚପ୍ପୁରୀ—ଅତି ଡେରି କରନା ନାନୀ ମୁଁ ଗଲେ ହୋଇଯିବି ।
 ବୁଲି ମତେ ଟିକିଏ ଅଗରେ ଛାଡ଼ି ଦେଇଅ ।

ସାବିତ୍ରୀ—ଅତି ବେଳେ ଦେଖା ହେବ ଚପ୍ପୁରୀ ?

ଚପ୍ପୁରୀ—ସେଇଦିନ ନାନୀ ଯେଉଁଦିନ ପା'ର ହାତରୁ ଛୁଣିଯିବ
 ଦେଖି.....

(ସେ ଝୁଡ଼ିପରି କାହାରିଗଲା)

ସାବିତ୍ରୀ—ଚପ୍ପୁରୀ ଚପ୍ପୁରୀ (ତା'ର ତା'ର ଅନୁରୋଧ)

୪ମ ଦୃଶ୍ୟ

(ମେଜର ଫେରାର୍ଦ୍ଦର ବୈଠକସାଳା । ବୈଠକସାଳାଟି ସାଣ୍ଟାନ୍ୟ ଧରଣରେ ସଜା ଯାଇଛି । ସିତା ତଳେ ଏକ ଟେବୁଲକୁ ଲଗିତର ବସିଛନ୍ତି କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର, ସାଗର ଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଟେବୁଲ ଉପରେ ଏକ ଆକ୍ରାନ୍ତ ପାତ୍ର ଥିଲା ହୋଇଛି ।)

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ବସ...ବସେ ବସେ କଥା କଲ ।

ଚରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ—ଅଜ୍ଞା, ଇଡ଼ା, ଲେଟେ ବହୁତ ମହାର ଗୁଡ଼ାକ ଏବେ ଗୋଡ଼ ମାଟି ଦରରେ କଲିକତାରେ ନିଲମ ହୋଇଯାଇଛି । କୁହନ୍ତୁ । ଲେଟେ ମୁହଁର କିଏ ତଣି କୁଥ (Oloth) ଦେବ ? ବଙ୍ଗାଳୀ ଜମିଦାର ହୋଇ ଯିଛନ୍ତି... ଯାଆନ୍ତୁ । ସେମାନେ ହେଲେ ଦେବଅର୍ଣ୍ଣୀ, ଆଉ ପୁଣି ମହାର ନବ କିଏ ? ଯାହା ବହୁ ଅପଣ, ଅମ ଲେଟଗୁଡ଼ାକ, ଇଡ଼ା ଭାରି ବ୍ୟାଡ୍ (Bad) ମାନେ ଭାରି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନବର ଅତି ଆତ୍ମକିଏ ଆଉ ବଙ୍ଗାଳୀ କିଏ ? ଏକା ଭାରତମାତାର ତ ସନ (Son) ଏଥିପାଇଁ ଏବେ କଥା କାହିଁକି ?

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ଏ ଗୁଜମାତ ଆକ୍ । ଏ ସବୁ ତୁମାର ଭାବ ନଏ । ଏଣୁ ବରତ ଦେଖି ଆମାର ସୁଧାରିଣତେ କହୁଥିଲଦାର ଗୁଜରାରେ ମୁତରର ହୋଇଲ, ବରତ ଦେଖି...କାଜିଟା କରକମ ଚଲେଛି ?

ଚରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ—ମୁଁ ଗୁଡ୍ ରୋଡ୍ (Good road) ବେ ତାମ୍ ଚଲେଇଛି । ହଜୁର ଲେଟେ ବହୁତ, ଅମର ଜାଗିର ତମ୍ ଥିଲା । ଆତ୍ମ ମଜଣା ନଟ୍ (not) ଦବୁ । କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ... ଚରଣ କହୁ ତାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କର ହୁକୁମ ଚଲେଛି ।

ବେଦରେ ବତ୍ (beat) କରି କରି ପିଠି ଶକ୍ତିଆ କରି
ଦିଅ । ଅଣ୍ଟାରେ ଓହ୍ଲାଇ (walk) କରାଅ । ନିଆଁ ଖୁଣ୍ଟାରେ
ଛତ୍ (touch) କରିଦିଅ ।

ବୁଝୁଛନ୍ତି—ତୁମ୍ଭେ ଠିକ୍ ଅଛ ଶୁଭ ଫଳନାୟକର ବ୍ୟାଠା କରଣ-
ପଟ୍ଟନାୟକ ।

କରଣ—ବୁଝୁ ବୁଝୁ ସବୁ ହେଉଛି ଖାଲି ତର ଏତକ—କାଲେ
କେବେ ଶକ୍ତିଗୋଳ କରି ପାରନ୍ତି ।

ପ୍ରେମର—(ହଠାତ୍ ଦେଇ ଶସି ଆସୁଥିଲେ) Be heartless my
boy—be heartless ଟୁମ୍ଭର ତୟା ମାୟା ବନ୍ । ମୁଁ
କିଲ୍ଲୁଟରୁ ଆସି ନାହିଁ ତୟା ତେଣାଇବାକୁ । ଟୁମ୍ଭେ
କଲିକଟାରୁ ଆସିନାହିଁ କରୁଣା କଡ଼ିବାକୁ । ଫଳନାୟକ
ମଧ୍ୟ ନୌକେ କରି ନାହାନ୍ତି ଉତ୍ତରଣ ତେଣାଇବାକୁ ।
God has sent us as rulers—ହେଉ ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ
ପଠାଇଲ ଶାସନ କଡ଼ିବାକୁ—ଟୁମ୍ଭେ ଭୟ କେନା । "ହାମ୍
ହୁକୁମରେ ଟୁମ୍ଭେ ଶାସନ କଡ଼ିଯା ।

କରଣ—(ଲମ୍ବ ହେଉ ଗୋଡ଼ତଳେ ଦେଖିଲେ) :

ପ୍ରେମର—Gep up—You Tahasildar ଟୁମ୍ଭେ ଏ କଲ୍
କେଉଁ ।

(କରଣ ଉଠି ଠିଆ ହେଲେ)

ବୁଝୁଛନ୍ତି—Good morning Sir

ପ୍ରେମର—Good morning my boy ।

ବୁଝୁଛନ୍ତି—(ଟେକେ ଉପରେ ଥିବା ପାତ୍ର ଟେକି ଟେକି) ପାତ୍ର,
ଆମର ଦୋଷ ମାର୍ଜନା କରୁନ । ଏଇ.....

ଫ୍ରେଡ଼ର—Well—ସେ ବନ୍ ଅନଲ—present .. ଓ ସ୍ୱନାର ମୋହର....(ଉପର ମହଲକୁ ଡାକ ଦେଖାଇ) ବେଲ୍ ମେମ୍ ସାହେବଙ୍କର ସାଦତଲେ ଦେଇ ଅସ । (କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସିଂହୀ ଦେଇ ଉପରକୁ ଉଠିଗଲେ) Now Pattnaik ଟ୍ରମ୍ପଟ ଜାନ ଡେଶକୁ କି ବସନ୍ତ ରହିଲା—and for that ଅମେ ଟ୍ରମ୍ପଟୁ ଭାବିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନର ବେଳ ହେଉଛି Crisis ର ବେଳ—ଟ୍ରମ୍ପଟମାନେ ଦେଲେ ହାମର ସବୁ ଟ୍ରମ୍ପଟୁ ହାମର ଗାଈ ଜାଣିବାକୁ ଦେବ...My polioy you know is not of Harkots—nor of the Govts.—My polioy is mine ବନ୍ ବହୁତନ୍ତ୍ର ଚତୁର୍ଥଲଦାର ସାହେବ ...ମୋର ଗାଈ ହାକୋଟର ଗାଈ ନୁହେଁ କି ଅଉ କାବାର ଗାଈ ନୁହେଁ...My polioy is. my polioy.

କରଣୀ—ଇଡ଼ା ଡାକ ଗୁରୁଟ (right) ହଜୁର...ରହା ଲେଡେ କାହିଁକି ମତେ ଏତେ ଲଭ (love) କରନ୍ତି ? ଅସଣ ଗୁଣଣେ ବହୁଲେ ଦେବାନ୍ ହାତେ ରେବେ.....ମୁଁ ଦହାତ କରବି—ମୋ ଗାଈ କି ସେଇଅ । ମୋର ଫାଉବ ମେଲ(five male) ମରହଟ୍ଟା ସାଙ୍ଗରେ ସର୍ଭିସ (service) କର କର ସେଇଅ ଶିଖିଛନ୍ତି ।

ଫ୍ରେଡ଼ର—Five male ? Oh. You mean five generation ! (ହସି) ଟ୍ରମ୍ପଟ ପାଞ୍ଚ ପୁରୁଷ—

କରଣୀ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ—ହଜୁର ମୋର ବଣ ସବୁ ଠିକ୍ ହୋଇ ପାରୁଛି.....

ଫ୍ରେଡ଼ର—ଅସନ୍ଦ୍ ଅତି ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଉଠିର କଠା ବହୁକ ।

ବରଣ—କହା ଦେବାକୁ ଅଛି ? ମତେ ପୁଣି କିନ୍ (in) ତଥା ନ
କହୁବେ ?

ଫ୍ରେଡ଼—Then tell me believing on whom we
have Come here ? Relying on whom the
Company wants to extend its Territory so
that the sun may not set in the British
Empire— ? ଟା ଦେଲେ କହନ୍ତୁ—କାହା ଉପରେ
ବିଶ୍ଵାସ କର East India Company ଏ ଦେଶକୁ
ଆସିଲା । କାହା ଉପରେ depend କରେ Company
ରାଜ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି କରିବାକୁ ଚାହେଁ.....ପେଟେଇ ଦିନେ
ହେଲେ British Empire ରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅସ୍ତ ନ ହୁଏ ।

ବୁଝିବନ୍ତୁ—(ସଂଗ୍ରହ) ସାହେବର କି ହିସାବ କରଣ
ପଟ୍ଟନାୟକ ।

ବରଣ—ବୁଝି ବୁଝି—କିଛି ନାହିଁ । ମତେ ଅଣ୍ଟାବୁଝି
(Understand) ଭାବୁଛନ୍ତି—ମାନେ ବୁଝାଉଛନ୍ତି ।

ଫ୍ରେଡ଼—ହଁ ଅପମାନଙ୍କ ଉପରେ, ଯେଉଁ ଅପମାନେ
ଛୋଟେନ୍ତି ତେଣୁର better Government ହେଉ ।

ବୁଝିବନ୍ତୁ—କହେ ଶୁଭ ପଟ୍ଟନାୟକର ବ୍ୟାଠା କରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ
କଲେ ନା ? କଲ.....କଲ....

ବରଣ—ସେଥିପାଇଁ ସାହେବ ଦୁନିଆ କହୁଛନ୍ତି ମୋ
(many) ତଥା । କିଙ୍ଗ (king) କହୁଛନ୍ତିକିନ୍ତୁ
ଅରମ୍ଭ କରି.....

ଫ୍ରେଡ଼— That they will say—ଟା ସେମାନେ କହୁବେ ।
ହୁମେ ଚାହିଁବ ଦେଖି—We have our historians

to save you ହାମ୍ ହାଟରେ ଇଟିଆସ ଲେଖମାନଙ୍କର
ଅକ୍ଷର ନାହିଁ । ରବିସ୍ୟାଟରେ ଅନ୍ତର୍ମାନଙ୍କର ନାମ
ଇଟିଆସରେ ଲେଖା ହେବ in Golden Letters.
Yes ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ରହୁଲ ବାହୁଳ ?

(ସମସ୍ତେ ବସିଲେ)

ଦେଖାନ, ଇଠିରେ ଟୁମ୍ସେ ବନ୍ଦୁଲେଖିଠିଲ ?

ବୁଝୁଛନ୍ତି—ସାର ଅମ୍ମି ଜାଣିଲେ ସ ଉଲ୍ଲମନାଁ । ଗୋଟିଏ ଅସନ
ବକ୍ସିର ଜନ୍ମ ମୁକ୍ତିର ଅଦେଶ ଦଲେନ୍ ।

ଫ୍ରେଡ଼—Dont talk like a Nonsense.

ବରଣ—ହଜୁର, ଗଜମଜ, ଗଜଗୁରୁ ଅବ ବକ୍ସିଙ୍କର
ଏକନେତ୍ରରେ (against) ବାହୁଳ ଅଦର ଅଦର
(Other other) ଶାସ୍ତି ଅବଦେଶ ଦେଲେ ସେଇ
ବଥାଟା—

ଫ୍ରେଡ଼—Because that is my second policy ଟୁମ୍ସେ
ଜାନ ନାମେ ବନକ୍ ବର ଇଣ୍ଡିଆ ବରୁଣେଇ ଦୁର୍ଗରୁ
ସେମାନେ ଶମି ବର ଦେଇ ଯିବାର ଦେଖା ବରୁଥିଲ—
Form them two were captured—ଟା ଇଟରୁ
ଦୁଇଲେବ ଧରା ହେବ—ଗଜା ଅବ ମଂତ୍ରୀ...ବନଟୁ ପୁଟ
ବକ୍ସି ଶମି ଦଲେଇ...ଟାକୁ କି ଶାସ୍ତି ଅବଦେଶ ଦେଖାଟୁ ।

ବରଣ—ବୁଝୁ, ବୁଝୁ, ହଜୁର ବରୁ ସାପଟାର ଦେବ୍ (head)
ଟାକୁ ।

ଫ୍ରେଡ଼—That I understand—ସେ ବଠା ମିଁ ବୁଝୁଛି ।
But, we also see the situation. ଅମେ ବରୁ
ଅବସ୍ଥାକୁ ଅଣି ବନକ୍ ବଡ଼ ନ ଶାବୁ । If we kill

him we cannot control the Paikas—ତାଙ୍କୁ
 ହାମେ ମାଡ଼ିଲେ ପାଇଁମାନଙ୍କୁ ଅକ୍ଷିପ୍ତରେ ରଖି ପାଡ଼ିବୁ
 ନାହିଁ । ସେଠିପାଇଁ ମୁଁ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଭଲ ବନ୍ଧୁବନ୍ଧୁ
 ବଢ଼ୁଛି.....Now I will astonish you—ବୁଝି
 ଏଠାକୁ ଆଜି ଆସିବ ।

ବୃଷ୍ଟବନ୍ଧୁ—Sir !

ଭରଣୀ—ବୃଷ୍ଟ, ବୃଷ୍ଟ ବାନ୍ ଭଣି ହୁଅର (Hear) ଭଲ
 ହଜୁର ।

ଫ୍ଲେଟର—Messenger ହାଟର ହାମେ ଶବ୍ଦର ଚଢ଼ୁଥିବ—ସେ
 ଗଜ—Fletcher in wiser, yes Dewan ତୁମ କିଛି
 ଚଢ଼ି ପାଇଲେ ନାହିଁ—ମୁଁ କହୁଛି ତେଣୁ.....Perhaps
 Rodang is his only Zamindary ? ରୋଡ଼ଙ୍ଗ
 ଟେବେ ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଜମିଦାରୀ ।

ବୃଷ୍ଟବନ୍ଧୁ—ହଁ ସାର ।

ଫ୍ଲେଟର—ହାମେ ଚାଲେକ୍ଟର ସାହେବର ପାଖେ ଟୁମ୍ କଠା
 ଲେଖିଲୁ । ଗିନ୍ତିଟ ହେବାର ବୋନ ବାରଣ ନାହିଁ—
 Let the tiger be first caged—ପ୍ରଥମେ ବାଘଟା
 ଜଂଟାରେ ପକ୍ତୁ ।

ବୃଷ୍ଟବନ୍ଧୁ—କିଛି ନାହିଁ ସାର—ଆସନାର ଭରସା ଆଜିଲେ
 ରୋଡ଼ଙ୍ଗଟା ବ୍ୟାଧ—ଆଉକିଛି ବନା ପରିଶ୍ରମେ—ଦେଖିଲେନୁ
 ନାଁ ସାର ଆସନାର ହୁକୁମରେ ଜୟୀ ଗଜଗୁରୁତେ କରବମ
 ଆମି ପାସି କାଠେ...

ଫ୍ଲେଟର—ତୁମେ ଟିକ୍ ବଡ଼ତ୍ର ଦେଖିଲୁ—ତୁମେ ଠିକ୍ ବଡ଼ତ୍ର-
 ତୁମେ ଏ ତେଣର ବାର ଭେଦ ସେ ଚାଲିକଟାକୁ ଆସି

ଓଡ଼ିଶାରେ ଦେଖିବାକୁ କେଣାରେ । yes—ହାତମ ଟୁମକୁ
ସବୁ ପକାର help କରୁ ।

(ବାହାରେ ଏକ ସଂକେତ ଧ୍ବନି ହେଲା) Oh Baxi
has come—କବ୍‌ସି ଆସିଲା—ମୁଁ ଖାଟିର କଥା ଆଣିବି
ଅବ ଟୁମେମାନେ ଭିତରକୁ ଯାଅ.....(ସମସ୍ତେ ଗୁଲି-
ଗଲେ । କିନ୍ତୁ କିଛି ସମୟ ପରେ କବ୍‌ସି ଆଉ ଫେରିବାର
ପକ୍ଷୀ ଆସିଲେ । କବ୍‌ସିଙ୍କର ଦେହରେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟର
ସୋପାନ—ମୁଣ୍ଡ ଢଳୁ)

ଫେରିବାର—ଆପଣ ଶ୍ରୀ ପଡ଼ନ୍ତୁ ନାହିଁ କବ୍‌ସି—we are hero
nations—ଆମେ ହେଲୁ ବୀର ଜାତି—we know how
to honour a hero—ହିରୋକୁ କପଡ଼ା ସମ୍ମାନ ଦେବାକୁ
ବାକୁ ହୁଏ ହାମକୁ ତା' ମାଲମ ଟୁ । ଆପଣ ହାମ
ବିପକ୍ଷରେ ଉଦ୍‌ବୋଧ କଲ—ଶେଷରେ ବିଦ୍ରୋହ ତମନ
ହୋଇଲା କିନ୍ତୁ ଟୁମେ ଏସି ସଜାଗର—We do not
mind it ହାମେ ସେ ଠୋ ଫରୁ ନାହିଁ—you see
Baxi we do not want your head we want
your hand ହାମେ ଟୁମର ମୁଣ୍ଡ ନୁହେଁ ଟୁମର ଡୋକ୍ଟି
ଟୁମର ବାଟା ଶୁଦ୍ଧ । Now you are undone ଟୁମର
ରାଜା ଜେଲରେ—ମଲ୍‌ସି ଖଟମ୍ । Baxi କରୁଛାନ୍ତି ଟୁମର
ସ୍ତ୍ରୀ ଗୋଲଅଛି । But. ଟୁମେ ପଡ଼ି ହାମତଠାରେ ରାଜା ନ
ହେଲା ମୋର କହିବାର କିଛି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ On behalf
of the Company କମ୍ପାନୀ ଟରମ୍‌ରୁ ମୁଁ ତଠା ଦେଖିଛି—
ଟୁମେ ଶାନ୍ତିରେ ରହ ।

ବକ୍ସି—ଅବସ୍ଥା ଦୃଷ୍ଟିର ମୁଁ ବଳିମୁଁ ବା ଶୁଦ୍ଧେନା ଖୋର୍ଦ୍ଧା

ପାଇବର ନିରର୍ଥକ ପ୍ରାଣବଳିକିନ୍ତୁ—

ଫ୍ରେଡ଼—What then—ଟେବେ କିନ୍ତୁ କିନ୍ତୁ

ବକ୍ସି—ଗଜପତିଙ୍କୁ ମେଘନାୟାରରେ ବଦଳା କରି ରଖିଲେ
ବେଦମାନଙ୍କୁ ହୃଦୟ ସଂଗ୍ରାହୀ ହେବ ନାହିଁ ।

ଫ୍ରେଡ଼—I Will try to bring him to Puri—ମୁଁ
ତାଙ୍କୁ ପିଉରା ଆଣିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବି ।

ବକ୍ସି—ସେଇଆ କରନ୍ତୁ ।

ଫ୍ରେଡ଼—Then you are not our enemy. Baxi
is our great friend ଟାହେଲେ ବକ୍ସି ଆଜି ହାମର
ଶତ୍ରୁ ନୁହେଁ—ବକ୍ସି ହେଲେ ହାମର ବନ୍ଧୁ । Hail
Baxi—Hail.

ବକ୍ସି—ତେହେ—ମତେ ସମୟ ଦିଅନ୍ତୁ ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ କିଛି

ଫ୍ରେଡ଼—Yes yes—ଆସନ୍ତୁର ଯାହାକିଛି । That is
settled । ବକ୍ସି ହେଲେ ହାମର ବନ୍ଧୁ ।

ବକ୍ସି—ଅନ୍ତର୍ଗତ ପିଙ୍ଗି ଯଦି ଅବଶ୍ୟାସୀ ନ ହୁଏ—ପିଙ୍ଗି ଯଦି
ପ୍ରବଚନା ନ କରେ ।

ଫ୍ରେଡ଼—I promise ମୁଁ ଶପଥ କରୁଛି—ହାମେ ଟାହା
କରିବ ନାହିଁ—

ବକ୍ସି—ତେବେ ଅଣେ ନିର୍ଭର ଥାନ୍ତୁ ଫ୍ରେଡ଼ର ସାହେବ
ବକ୍ସିର ତାର ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଗ୍ରହଣ ନାହିଁ ।

ଫ୍ରେଡ଼—My tribute to you Baxi—ବକ୍ସି ଟମର
ଶାରତ୍ଵ ପାଇଁ...ଟମର ଉଦ୍ଧାରଟାପାଇଁ ମୁଁ ତୁମକୁ ସମ୍ମାନ
ଦେଉଛି । (ସେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ବକ୍ସିଙ୍କର ରେ ରୁମ୍‌ନ
କଲେ) ।

—୧୨—

ତୃତୀୟ ଅଙ୍କ

୧ମ ଦୃଶ୍ୟ

(ବାଲିସାହୁ ଗଜ ପ୍ରାସାଦର ଗୋଟିଏ ସାଧାରଣ କକ୍ଷ ।
କାନ୍ଥରେ ଚେତେଟା ବନ୍ଧୁକ ଝୁଲୁଛି । ଦୁଇଟି ଖୁବୁଛି ଚକ୍ରଟି
ସଂଗୀତ...

ଦୁର୍ଗଦ ସୈନିକ ବୀର

ଗୁଲରେ ଦୁର୍ଜୟ ସଥେ...

ତେ ଝଞ୍ଜା ଗୋଟାନ ବରନୀ

ନିର୍ଜୟ ଅଟଇ ରଥେ ।

ଗୁଲରେ..... ।—

ଜାଗୁ ଅତି ଏ ସ୍ତ୍ରୀ ଧରଣୀ

ଜାଗିଛି କଳ୍ପନ ସରନ ସରଣୀ

ହିଲ ବର ଏ ଅଗତି ଶବ୍ଦ

କରେ କରବାଳ ମାତେ

ଗୁଲରେ ଦୁର୍ଜୟ ସଥେ ॥

ରାଜା ମୁକୁନ୍ଦ-ଦେବ ସେଇ ଗୀତର ସ୍ଵରରେ ମନ୍ତ୍ର ମୁଗ୍ଧପରି
ଅସି ବସିଲେ, ହଠାତ୍ ସଙ୍ଗୀତ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ମୁକୁନ୍ଦ-
ଦେବ ଉଚ୍ଛ୍ଵସ ହୋଇ ଉଠିଲେ)

ମୁକୁନ୍ଦ—ଅଃ...ଗୀତଟା ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା—କିଏ ବନ୍ଦ କଲା ।
କିଏ...କାହିଁକି ? ଗାଅ...ଗାଅ (ସଙ୍ଗୀତ ହେଉଥିବା ଦିଗକୁ
ସାଙ୍ଗି ଅସିଲେ ରାଣୀ । ଆଲ୍ଲା ଲୟିତ କେଣା ତଥାପି କଥାରେ
ଥୁଲ ଲାବନ ଆଉ ମୁଖରେ ଥୁଲ ଦାଣ୍ଡି)—ରାଣୀ...

ରାଣୀ—ମହାରାଜା ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ତୁମେ ବନ୍ଦ କରିଦେଲୁ ସଙ୍ଗୀତର ଏଇ ମଧୁର ସଂକୀର୍ତ୍ତ ।

ରାଣୀ—ସେଇ ମୋର ଅପରାଧ ମହାରାଜା ।

ମୁକୁନ୍ଦ—କାହିଁକି ?

ରାଣୀ—ଗଜପତିଙ୍କର ଲାଗ୍ୟର ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ମହିତ ମୁଁ ରାଜନବରକୁ
ସଙ୍ଗୀତର ଅବସାନ ଚାହେଁ ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ସେ କଣ ରାଣୀ ।

ରାଣୀ—ହଁ ମହାରାଜା...ଆଜନ୍ମର ସଙ୍ଗୀତ କୁହେଁ...ଯଦି କେବେ
ଏଠି ସଙ୍ଗୀତର ଲାଭା ହେବ ସେ ହେବ ବିଷାଦର ସଙ୍ଗୀତ
ମୁଖର ସଙ୍ଗୀତ--ସଦନାଶର ସଙ୍ଗୀତ ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ରାଣୀ, ତୁମେ କଣ କହୁଛ ?

ରାଣୀ—କଣ ଆଉ ହୋଇପାରେ ମହାରାଜା । ଗଜପତିଙ୍କର ଅତି
ଅଳ୍ପ କଣ ସଙ୍ଗୀତର ମଧୁର ମୁହୂର୍ତ୍ତନାରେ ନିଜକୁ ଭସାଇ
ଦେବା ପାଇଁ । ଗଜପତି ଯେ ଆଜି ନିସ୍ଵ-ସଦନାଶ ସେବିଆ
ଅତି ମନେ ପକାଇବାକୁ ସମର୍ଥକ ନାହିଁ ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ଜାଣେ ରାଣୀ । ତଥାପି ଲାବନ ମୁଖ ନୁହେଁ ।

ଶ୍ରୀ—ହଁ ମୃତ୍ୟୁ ନୁହେଁ ? କିନ୍ତୁ ଜୀବନ ଯେ ମୃତ୍ୟୁପାଇଁ ଏକ ବରଷ
ଅଭିଯାନ, ଗଜପତି କଣ ସେଇଥା ଅସ୍ପୀକାର କରୁଛନ୍ତି ?

ମୁକୁନ୍ଦ—(ରୁସ ରହୁଲେ)

ଶ୍ରୀ—ନିରୁଦ୍ଧର ଚାହିଁକି ଗଜପତି ?

ମୁକୁନ୍ଦ—ମୋର ସମୟ ନାହିଁ-ମୋର ସମୟ ନାହିଁ ଶ୍ରୀ ତୁମେ
ଯାଅ ତୁମେ ଯାଅ—

ଶ୍ରୀ—(ହସିଲେ)

ମୁକୁନ୍ଦ—ଏ କଣ ? ହସି ଉଠିଲ ଚାହିଁକି ?

ଶ୍ରୀ—ସମୟ ନାହିଁ, ସେଇକଥା ଭାବୁଛି—

ମୁକୁନ୍ଦ—ଶ୍ରୀ ।

ଶ୍ରୀ—ହଁ ଗଜପତିଙ୍କର ସମୟ ନାହିଁ... ଓଡ଼ିଶାର ଗଜପତି ଲକ୍ଷେ-
ଶତାବ୍ଦୀ ମଞ୍ଜୁକମଣି ତାଙ୍କର ଅତି ସମୟ ନାହିଁ । ସମୟ
ଯେତେବେଳେ ଥିଲା ହୁଏତ ରାଜ୍ୟଶାସନର ଚିନ୍ତା କି
ଠାକୁରଙ୍କର ଦାୟିତ୍ବ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଥିଲା । ଅତି କିନ୍ତୁ ସମୟ
ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଗଜପତି କେବେ ଠାରୁ ସମୟ ଅଭାବ ହେଲା ?
ହଁ, ହଁ ସେଇ ବରଷେଇ ଦୁର୍ଗର ଗଢ଼ଣାପରେ ଫିରଙ୍ଗର
କଟକ ଓ ମେଘନାଥର କଏଦୀ ଖାନା, ମହାରାଜାଙ୍କ ବିଶ୍ରାମ
ପାଇଁ ବୋଲିଥିବା ସବୁ ହୁଏତ ?

ମୁକୁନ୍ଦ—ଅଦାତ ଉପରେ ଅଦାତ ଦେଉଛ ଶ୍ରୀ—

ଶ୍ରୀ—ଦେବେନ୍ଦ୍ର ଗଜପତି ମୋର ଯେମିତି ଭୁଲ ହୋଇ ଯାଇଛି,
ଠିକ୍ ତ, ମେଘନାଥର କଏଦୀ ଖାନାରୁ ଗଜପତିଙ୍କୁ ଅଣି
ଏଇ ବାଲିସାହି ନଦୀରେ ରଖିବା ପରେ ଗଜପତିଙ୍କର
ସମୟ ବଡ଼ ଅଭାବ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ଶ୍ରୀ ! ଶ୍ରୀ ! (ଭଙ୍ଗାଗଲାବେଳେ)

ରାଣୀ—ମୁଁ ରାଣୀ ପାରିଲୁ ଗଜପତି—

ମୁକୁନ୍ଦ—(ହଠାତ୍ କର କର ହୋଇ ବାନ୍ଧବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ)

ରାଣୀ—ଏ କଣ ଗଜପତି ? (ଶିଶୁର ମୁହଁଟିକୁ ମା ଯେପରି ତୋଳି
ଧରେ ରାଣୀ ସେମିତି ଗଜପତିଙ୍କ ମୁହଁଟିକୁ ତୋଳି ଧରିଲେ)

ମୁକୁନ୍ଦ—(ନିଜକୁ ରାଣୀଙ୍କର ବାଧନରୁ ଫିଟାଇଲେ) ମୁଁ ସବୁ
ଜାଣୁଛି ରାଣୀ, ମୁଁ ସବୁ ବୁଝି ପାରୁଛି । କିନ୍ତୁ କଣ କରିବି
କୁହ । ମୁଁ ଅଜ୍ଞ ନରୁଣାୟ ମୁଁ ଅସମର୍ଥ—ମୁଁ ଦୁର୍ବଳ,
ସକଳାନ୍ତ ପକ୍ଷୀ ପରି ନିଜ ବ୍ୟଥାରେ ଗୁମୁର ଉଠିବା ଛଡ଼ା
ମୋର ଅଜ୍ଞ ଅଜ୍ଞ କଣ ଅଛି ରାଣୀ ? ସେଇ ଗୋଟାଏ ଭୁଲ
ସେଇ ଗୋଟାଏ ଭୁଲ—ଫିରିଙ୍ଗିସଦୃଶ ପ୍ରଥମ ଥର ସ୍ବପ୍ନ
ସ୍ଥାନରେ ଯେଉଁ ଗୋଟାଏ ଭୁଲ ଭର ପକାଇଲି ତାର
ସଂଶୋଧନ ପାଇଁ ମୋତେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଭୁଲ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ-
ରାଣୀ । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ବଳ । ପିରିଙ୍ଗି ଯେଉଁ ଅଦୃଶ୍ୟ ବ୍ୟୁତ୍ପ
ରଚନା କରିଥିବ...ଦୃଷ୍ଟିର ଅନ୍ତରାଳରେ ଯେଉଁ ନାମ ଫାଶ
ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା ସେଥିରେ ବଦା ମୁଁ...କଣ କରିବି କୁହ
ରାଣୀ ?

ରାଣୀ—ବିପଦବେଳେ ଗଜପତିଙ୍କ କଣ୍ଠରେ ଏ ଅଶ୍ବିନାଦ ଶୋଭା
ପାଏନା...

ମୁକୁନ୍ଦ—କଣ ତେବେ ଶୋଭା ପାଏ ରାଣୀ... ?

ରାଣୀ—ଫିରିଙ୍ଗି ଅପେକ୍ଷା ଦେଶର ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ କୁସ୍ଥାରଚନା ବାସ
ଯେଉଁ ମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ମୁଖ ଅଜ୍ଞ ଶତମୁଖ ହୋଇ ପାଇଛି
ଅପଣଙ୍କର ନିନ୍ଦା ଭାବରେ ସେମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅପଣଙ୍କୁ
ମୁଁ ଭଲ ଭଲ ଜାଣେ ଗଜପତି, ଅପଣ ପୁରୁଷ ବିପଦ
ବେଳେ ବିପଦକୁ ସାଦତଲେ ଦଳି ଦେଇ ଯିବ ଭଲତ

ଶିରରେ ଛିଡ଼ାହୁଏ ସେଇତ ସୁରୁଷ, ସେ ଶୌରୁଷ
ଅପଣିକର ଅଛି । ଅପଣି ଅଭିଧରେ ଚେଷ୍ଟା କରି ତାର
ସରବସୁ ଦିଅନ୍ତୁ...

ମୁକୁନ୍ଦ—(ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇ) ଚେଷ୍ଟା କରିବି—କରିବି ରାଣି...
(ସେ ଯାଇଁ ବଧୂକଟା ଉଠାଇ ଆଣି ଉପରକୁ ଟେକି ଧରି
ପରୀକ୍ଷା କଲେ) ରାଣି (ସେ ବଧୂକଟା ଟେବୁଲ ଉପରେ
ଅଭିଜାଲ ଦେଲେ) ମୁଁ ଅବଶ ହୋଇ ସବୁକୁ ତୁମେ
ମୋତେ ବିଶ୍ୱାସ ଦିଅ ଯାଅ ତୁମେ (ବାହାରେ ଘଣ୍ଟା ବୋ
ଶୁଣାଇଲ) ଦେଖ ରାଣି । ବାହାରେ କିଏ ଅପେକ୍ଷା କରୁଛି
ପ୍ରତିହାସ ଘଣ୍ଟା ଧ୍ୱନିରେ ସଂକେତ ଦେଲଣି, ଦେଖତ !

ରାଣି—(ବାହାରକୁ ଚାଲିଗଲେ ଓ କିଛି ସମୟପରେ ଫେରିଆସି)
ଦେବାନ କୁସ୍ତୁର ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ଓଃ ଦେବାନ କୁସ୍ତୁର ! ଏ ଲେକଗୁଡ଼ାକ ମଣିଷକୁ
ଟିକିଏ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ମରବାକୁ ଦେବେନି, ପୁଣି କାହିଁକି
କୁସ୍ତୁର (ସେ ବାହାରକୁ ଗଲେ ଓ ରାଣି ଅନ୍ୟକାଟି
ଦେଇ କୋନ୍ତର ଗ୍ରହଣ କଲେ । କିଛି ସମୟ ପରେ କୁସ୍ତୁର
ଓ ରାଜା ପଶି ଆସିଲେ)

ମୁକୁନ୍ଦ—ପୁଣି କି ସରଂସାନା ଦେବାନ୍ ?

କୁସ୍ତୁର—(କିଛି ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ଗୋଟିଏ ଶ୍ୱେଦିକରେ ବସି
ପଡ଼ିଲେ, ରାଜା ସେହିପରି ଛିଡ଼ା ହୋଇଥାନ୍ତି ।)
ପ୍ରଥମେ ମୁଁ ଅପଣକୁ କପେରେ କହୁଛି ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ତା କହୁବେ—କାରଣ ଆଜି ସଂହର ଗୁଡ଼ାରେ ସଂହ
ତାର ଅସୁବାସ ନୁହେଁ ।

କୁସ୍ତୁର—ଏ ଅକାର କେମିତି କଥା— ?

ମୁକୁନ୍ଦ—କହୁ ନୁହେଁ—ଅପଣଙ୍କର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସୀମା ରାଜ୍ୟ
କରିବୁ । ମୋର ଘରେ—ପ୍ରଥମେ ଅପଣ ଅସନ ଗ୍ରହଣ କରି
ମତେ ବସିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେବାର ଅର୍ଥ ଅବତାର ହୋଇ
ପାରେ ?

ବୃଷଭେନ୍ଦ୍ର—ଅପଣ ଭୁଲି ଯାହେନ୍ ଶୁକା ଅପଣ ବାଲିସାଗୁ
ନକରେ ନକର ବନ୍ଦୀ—ଅବତାର ଅମି କଲେକ୍ଟର ସାହେବର
ଦେଖାନା.....

ମୁକୁନ୍ଦ—ଭୁଲି ନାହିଁ—ଭୁଲିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବୁ—ଶୁଣୁ,
କହୁନୁ—ପୁଣି କି ପରୀକ୍ଷା ନେଇ ଆସିଲେ ।

ବୃଷଭେନ୍ଦ୍ର—(ପରବେଷରୁ ଗୋଟିଏ କାଗଜ ବାହାର କରି) ବନ୍ଦ
ସରକାରର ହୁକୁମନାମା କୋଟ୍ ଅଫ୍ ଡିରେକ୍ଟରର
ସମ୍ମତି ଅଛି ।

ମୁକୁନ୍ଦ—(ସେଇ କାଗଜ ନେଇ ପଢ଼ୁଥିଲେ)

ବୃଷଭେନ୍ଦ୍ର—ମହାମାନ୍ୟ ସରକାର ଅପଣଙ୍କର ସମସ୍ତ ଅସ୍ତ୍ରସ୍ତ୍ର
ମାର୍ତ୍ତନା କରିଦେନ୍ । ଅପଣ ଶୁକା ବୋଲେ ପରିଚିତ
ହେଲେ ପାରବେ ବଟେ—କିନ୍ତୁ ଅପଣଙ୍କର ହସ୍ତେ କୌଣସି
କ୍ଷମତା ଥାଏବେ ନା—ଅବତାର ମହାମାନ୍ୟ ସରକାର ପ୍ରୀତି
ହରସ୍ତା ଅପଣଙ୍କୁ ମାସିକ ଏକୋଇଶ ଶହ ଟେକିଶ୍ ଟାକା
ସମ୍ପତ୍ତି ଶୁର ପାହୁଲ ଭଣ୍ଡ ଦେଲେ ସମ୍ମତି ଅଛି ।

ମୁକୁନ୍ଦ—(ସେ କାଗଜକୁ ରଖିଦେଲେ) ତେବେ ଲେକେ
ମାହାଲିଆ ମୁକୁନ୍ଦ ଦେବ ଦୋଲି ଯେଉଁ ନାମ କରଣ
କରିଛନ୍ତି ତାହା ମିଥ୍ୟା ହୁଏ ବୋଲନ୍ ।

ବୃଷଭେନ୍ଦ୍ର—ମୁଁ ତେବେ ଅସୁଛି—ହଁ, ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଅପଣଙ୍କୁ
କ୍ଷମା ଜଣାଇ ଦେଉଥିବେ ମୋର ଆଦେଶ—ଅସନ, ଅବତାର

ମନ୍ଦିରର ଦାୟିତ୍ବ ବହନ କରିବେନ୍—କିନ୍ତୁ ମନ୍ଦିରର
ପରିଚାଳନା ଅବନବର ହାତେ ଶାସକେ ହେବେ ସାହେବ
ରାଜ ନୟେ (ଉଠି ଚାଲିଯାଉ ଥିଲେ)—ହଁ ଆଜି ଏକ କଥା,
ଅପନାର ପାଶେ ଚୌନସି ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର ରଖିବେ ପାରିବେନ୍
ନା କିଂବା କାର ସଙ୍ଗେ ଅମାର ବିନା ଅନୁମତିରେ ପରାମର୍ଶ
କରିବେ ପାରିବେନା । ଅବନି ପାତେ ପୂର୍ଣ୍ଣଶାନ୍ତି ଓ ବିଶ୍ରାମରେ
ଥାବେନ୍ ସେ ଜନେ ଶକ୍ତନବରେର ଶୁଭପାଶେ କରୁଅଛି
ରଖିବାର ଜନ୍ୟ କଂପାନୀ ନିଜେର ଶର୍ତ୍ତେ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବେ !

ମୁକୁନ୍ଦ—ସେ କଂପାନୀର ସୌଜନ୍ୟ ଓ ଦୟା.....

ବୃଷ୍ଟଚନ୍ଦ୍ର—ଟେକେ ହଁ ଆଜି ଏକଥା କଥା, ଅବନି ଅମାର ବିନା
ହୃଦୟମେତ ଖୋଜି ଶକେ ପାତେ ପାରିବେ ନା (ବ୍ୟୁତ୍ତ
ଦେଖି) ଅବନି ବିନା ଅନୁମତିରେ ଏ ବ୍ୟୁତ୍ତ ଶୁଣିବେ
ପାରିବେନ୍ ନା ଆମି ଏକା (ସେ ନେତାପାଇଁ କପାଳବା
ବେଳେ)

ମୁକୁନ୍ଦ—ବୃଷ୍ଟଚନ୍ଦ୍ର !

ବୃଷ୍ଟଚନ୍ଦ୍ର—କପାଳର ଅଦେଶ—ଅବନି ଅମାନ୍ୟ କରେବେ
ପାରିବେନ୍ ନା ରାଜା, ପଲ ବିଷମୟ ହବେ (ବ୍ୟୁତ୍ତ ନେଇ
ଚାଲିଗଲେ)

ମୁକୁନ୍ଦ—(ଶକ୍ତାର ଭର) ରାଣି ରାଣି ! [ରାଣି ପଶି ଆସିଲେ]

ରାଣି—ଗଜପତି—

ମୁକୁନ୍ଦ—ଜାଣି ରାଣି ଜାଣି ? ଓଡ଼ିଶାର ଗଜପତି, ଲୋକ ମୁଖର
କଳନ୍ତି ବସ୍ତୁ ତାର ବାଣ ପରଂପରା ବିନିମୟରେ—ତାର
ଗୌରବ ଓ ସମ୍ମାନ ବିନିମୟରେ—ଅଜି ପାଇଛି ତାର
ପ୍ରାପ୍ୟ ଏକୋଇଶ ଶହ ଚେତିଶ ଟଙ୍କା ପାଞ୍ଚଅଣା ଶୁଭପାଦୁକା

ଟିକ୍ ହେଉଥିଲା ଶଶି, ତୁମେ ଟିକ୍ ହେଉଥିଲ—ପୁରୁଷକୁ
ବନ୍ଧୁ ରହିବାକୁ ହେବ ତାର ପୌରୁଷ ନେଇ ଶକାକୁ ବନ୍ଧି
ରହିବାକୁ ହେବ ତାର ଶକ୍ତିକୁ ନେଇ—କିନ୍ତୁ କୁହନ୍ତ ?
ମୁକୁନ୍ଦଦେବଙ୍କୁ ବନ୍ଧି ରହିବାକୁ ହେବ କଣ ନେଇ ? ଶଶି,
ମୁଁ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି—ଅବଶ ହୋଇ ଡେରି—ମୁଁ
ନ୍ୟାୟ ଅନ୍ୟାୟର ବିଚାର ଭଲ ମନ୍ଦର ବିଚାର-ଶକ୍ତି ହରାଇ
କପିଛି ।

ଶଶି—ମହାରାଜ...

ମୁକୁନ୍ଦ—କହ ଶଶି ! କଣ କରାଯିବ.....ଅଜ୍ଞ ଜୟୀ ରାଜଗୁରୁ
ନାହିଁ...ଅଜ୍ଞ ପୁରୁଷ ସିଂହ ବନ୍ଧୁଟି ବ ମୋଠାରୁ ବହୁତ
ଦୂରରେ ।

ଶଶି—ତଥାପି ଗଜପତି ଚକ୍ରପାଣି ପ୍ରାଣରେ ବନ୍ଧିଛନ୍ତି ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ବନ୍ଧିଛନ୍ତି ନିଶ୍ଚୟ କିନ୍ତୁ ସେ ଦେଉଳ ବନ୍ଧୁଟି ଅଜ୍ଞ
ମରାଯାଇଛି । ପିରିଙ୍ଗିର ଶୁକ୍ଳ ବାଟରେ ଯେ ନିଜକୁ
ଭୁଲିଯାଇ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ରାଜ୍ୟର ସରକାର ଅନ୍ୟର ହାତରେ
ଧମକି ଦେଇ ପାରେ—ସେ ବନ୍ଧୁଟି ଅଜ୍ଞ ମରାଯାଇଛି ।

ଶଶି—ମୁଁ ବନ୍ଧୁଟିଙ୍କ ପାଖକୁ ଗୋଧନରେ ଫରା ପଠାଇଛି ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ଗୋସନରେ ?

ଶଶି—ହଁ—ବନ୍ଧୁଟି ଗୁପ୍ତ କେଶରେ ବଡ଼ ଦେଉଳକୁ ଆସିବେ
ଯେଉଁ ସକାରିରେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ଦର୍ଶନକୁ ଯାଏ, ସେ ସକାରି
ଖାଲିଯିବ । ଆଉ ତାର ଭିତରେ ବନ୍ଧୁଟି ଏଠାକୁ ଆସିବେ ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ତୁମେ, ତୁମେ କିଏ ? କାହାର ଅନୁମତିରେ ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା
କରି । କାହାର ?

ଶଶି—ଶମ୍ଭୁ...

ମୁକୁନ୍ଦ—ତୁମେ ଜାଣନା ଗଣି ତୁମେ ଜାଣନା । କରୁଥି ଅଜି ତାର ଗୌରବ ଦାସ ଶିରକୁ ଭୁଲୁଣିତ କରି ସାରିଛୁ । ତାର ପ୍ରତିଭା ଦାସ ମୁଖ ମଣ୍ଡଳରେ ବୋଲିଛୁ ଚକେର ରେଖା ।

ଶଶି—ସବୁଜାଣେ ମହାରାଜ, ଫିରିଙ୍ଗି ଭୁଲୁଣିଲେ ପ୍ରତାରଣା ହୋଇ କରୁଥି ଭୁଲ ବରଜେ । କରୁଥି ମଣିଷ, ମଣିଷ ଭୁଲ ବରେ । ତଥାପି କୁହନ୍ତୁ ଗୁମ, କରୁଥିବର ସାହାଯ୍ୟ ନ ନେଲେ ଗଜପତିଙ୍କର ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥାନ ପାଇଁ କଣ ଉପାୟ ବାକି ଅଛି ?

ମୁକୁନ୍ଦ—ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥାନ, ସେ ଅଭ୍ୟୁତ୍ଥାନ ଲୋକା ନାହିଁ ପତି ଓଡ଼ିଶାର ଗଜପତିକୁ ଅନ୍ୟର ସାହାଯ୍ୟ ନେବାକୁ ହୁଏ...

ଶଶି—ଗୁମ

ମୁକୁନ୍ଦ—ଯାଅ ଗଣି, ଦୁର୍ଦ୍ଦଳମନକୁ ମୋର ଅଜ ଦୁର୍ଦ୍ଦଳ କରିଦିଅ ନାହିଁ । ଘଟଣାର ଅବେଶଜ୍ଞା ମନେ ଶୁଣିହୁଏ କରି ସଚାରୁଛି (ବାହାରେ ଶୋଇ ଧ୍ବନି ହେଲ)

ମୁକୁନ୍ଦ—କିଏ ?

ଶଶି—(ଗୁଲିଗଲେ ଓ କିଛି ସମୟ ପରେ ପଶି ଆସିଲେ)
କରୁଥି

ମୁକୁନ୍ଦ—କରୁଥି ! ଏଇ ସ୍ବପ୍ନ ଭୁବେ । କରୁଥି ! (କରୁଥି ଭିତରକୁ ପଶି ଆସି ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁକରି ଠିଆ ହେଲେ; ଦେହରେ ଶିଂଖାର ବେଶ) କିଏ ତୁମେ ? ଶ୍ରେଷ୍ଠଙ୍କର ଜମିଦାର କରୁଥି ? ଏଠି ବାହୁଁକ ? ଯାଅ ଶ୍ରେଷ୍ଠଙ୍କ, ସେଇଠି ଗୋଷଣୀ କରି ତୁମ ବିଜୟର ଖାଣି ସେଇଠି ପ୍ରସ୍ତର କରି ତୁମର ଶାସନ, ଚୁପକର ଠିଆ ହେଇ ବାହୁଁକ, ଶ୍ରେଷ୍ଠଙ୍କର ଜମିଦାର କରୁଥି ହୁଏ ତୁମେ ?

ବକ୍ସି—ସେତେବେଳେ ଜମିଦାର ନୁହେଁ ଗଜପତି । ଗଜପତିଙ୍କର ବକ୍ସି ନୁହେଁ । ସବୁଦିନ ଜଗବନ୍ଧୁ ବିଦ୍ୟାଧର ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ସବୁଦିନ, ସବୁଦିନ, ଖୋର୍ଦ୍ଧା ବକ୍ସି ମୁହଁରେ ଆଜି ଦୁବଳର ଆଖିନାଦ, ସେ ଆଜି ବକ୍ସି ଜଗବନ୍ଧୁ ବିଦ୍ୟାଧର ନୁହନ୍ତି । ସବୁଦିନ ଜଗବନ୍ଧୁ ବିଦ୍ୟାଧର ! ଦାଃ, ଦାଃ, ଦାଃ, ଫେରିଯାଅ ଫେରିଯାଅ ତୁମେ ବକ୍ସି, ଫେରିଯାଅ ଗଜନବରର ପରିଚିତ ଚରଣକୁ କଳଙ୍କିତ କରି ନାହିଁ, ସବୁଦିନ ବକ୍ସି ତୁମେ ଫେରିଯାଅ ।

ବକ୍ସି—ଆପଣଙ୍କଠାରେ ଏ କଣ ଦେଖୁଛି ଶୁଣ ?

ମୁକୁନ୍ଦ—ସବୁନାଶର ଭୂତ, ଫିରିଙ୍ଗିର ଭୂତ । (ଡାହାଣରେ ସେ ସାଗଳଙ୍କ ପରି ଉପି ଉଠିଲେ)

—*—

୨ୟ ବୃତ୍ତାନ୍ତ

(ଗାଁ ଦାଣ୍ଡ...ଘନ ଓ କୁରୁସା କଥାକାତ୍ରି ହେଉ ହେଉ ପ୍ରବେଶ କଲେ)

ଘନ—ହଇରେ କୁରୁସା, ସେ ପେଟୁଆ ବୃଷ୍ଟିକନ୍ତ୍ରଟା କେତେ ସେଷ୍ଟୁଆଏ ନ ଖେଳିଲା ? ଶେଷରେ ବକ୍ସି ସାଆନ୍ତଙ୍କ ପରି ଲୋକଙ୍କୁ ଦାଣ୍ଡର ଭିଖାରି କରିଦେଲା ।

କୁରୁସା—ହେଉଛି ଘନଥ ଭାଇ, ତୁ କହୁଛୁ ସେଇଆ, ମୁଁ ବି କହୁଛି ସେଇଆ, ପାଞ୍ଚଜଣ ବି କହୁଛନ୍ତି ସେଇଆ । ହେଲେ ଅସଲ ପେଟୁଟା କଣ ତ ଆମେ ଜାଣିଲେ ନାହିଁ ।

ଘନ—ବଗାଳୀ କେତେ କାମଟାଏ ନ କଲା ? ଆରେ ସୁନାଫଳିଲା ଭଲ ଜମିବାଡ଼ି—ସେ ପୁଣି ଦଶ ବାର ମାଣ ବି ନୁହେଁ ବାଟି

ବାଟି ହୋଇ ଶୁଭିକ୍ଷତ ବାଟି.....ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ବୃଷ୍ଟିକନ୍ତ୍ର
ଧନ୍ୟ ତୁମ ମନ୍ତ୍ରମା ।

କୁରୁପା—ବାହୁଁକ ଗୋଟାଏ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ହେଉଛୁବା ଅସଲ
ଉତ୍ତର କଥାଟା ଜାଣିଛୁ ଯେବେ କହ ।

ସନ—ଅରେ ମୁଁ କଣ ଜାଣିଛି ? ହେଉଛି ଉତ୍ତର କବାଟେ
ଆଇଲେଣି ସେ ଜାଣିଥିବେ ଅବା ।

ଉତ୍ତର କବାଟ—କୋଉ କଥା ସନ—କୋଉ କଥା ?

କୁରୁପା—ନାହିଁ କବାଟେ, ଏଇ ବସି ସାଥନ୍ତେ କମିଦାଶ ଯିବା
କଥା ।

ଉ: କବାଟ—ସେ କଥା ଆଉ କହନା କୁରୁପା—ସେ ଗୋଟାଏ
ଶକୁନି କହାନ୍ତ ।

କୁରୁପା—ତେମେବିତ ସେଇ କଥା କହୁଲୁ—କଥା ପିଟାଇ
କହନା ।

ଉ: କବାଟ—ନାହିଁ ହୋ, ବାଟଟା, କେଉଁଠି ଯଦି ସେ ନିମନ୍ତେ ସମ
କରଣୀଆର ଲୋକ କି ସେ ଦେବାନର ଲୋକେ ଶୁଣିବେ...

ସନ—ହଇବେ ଶୁଣିଲେ ଶୁଣନ୍ତୁ...କମ୍ପାରିତ ନେଇ ମଝିନଇବେ
କଲଣି—ଏ ଖେରଧା ଭୂଇଁରେ ବାସ ଶୁଣିବ ରହୁଲେଇ ।

ଉ: କବାଟ—ଏଇନେ କିଏ ବେତେ କଥା କହୁଛି.....କିଏ
କହୁଛି ବସି ସାଥନ୍ତେ—ପିଲା କବଳ ନେଇ ଶେଡ଼ଙ୍ଗ
ଛଡ଼ି କୁଆଡ଼େ ପକାଇଲେଣି—କିଏ କହୁଛି ପିତର ସାହେବ
ନଥାରେ ସାଥନ୍ତେ ଲଳିଯାଉଁ ଏ ଦଶା ହେଲା । ଅଉଟି
କିଏ କହୁଛି, ଅମ ବସିବୁ ଆମେ ଶୁଦ୍ଧା ରେଦା ଦେଇ,
ମାଗଣି ବର ପୁଣି ଉଠାଇବୁ ।

କୁରୁପା—ସାଥନ୍ତେ ବୁଝିବା ସୁଝିବା କେତେ—ସେ କୁଆଁରୀରଙ୍ଗ
କଥାରେ ବାହୁଁକ ବା ଭଳିଗଲେ ?

ଭ: କବାଟ—ବୁଝିଲୁ କୁରୁପା.....କପାଳ ଲୁଗନ କେ କରୁବ
ଆନ—କ୍ଷୁଦ୍ରରେଖା ଯେଉଁ ଆଡ଼େ ଟାଣିବ ମଣିଷ ସେଇ
ଆଡ଼େ ଯିବ । ଶନି ପରା ଦକ୍ଷିଣର ଲଗ୍ନଠାରୁ ୧୦ମରେ
ଓ କନ୍ତ୍ରଠାରୁ ୨ମରେ ରହିଛି..... ଦେଖାଯାଉ...

ସନ—ସେଇଠୁ, ସେଇଠୁ କଣ ହେଲା ?

କୁରୁପା—କୁହୁମ କବାଟେକମ୍ପିତାଗୁଡ଼ା କପର ଗୋଟାଏ
ହାତରୁ ଅଉ ଜଣକ ହାତକୁ ଗଲା—

ଭ: କବାଟ—ସାଥନ୍ତେ ଆମର ଶକ୍ତିସ୍ତା କରତର ପାଖରେ
ପଇଠ ରୁଥିଲେ । ଦଙ୍ଗାଳୀ କହିଲା, ସେଠି ନ ଦେଇ
ତହସିଲଦାର ପାଖେ ପଇଠ କରିବାକୁ—ଏଣେ ତହସିଲ-
ଦାର ଗୌରବର ଦେଲେ ବୃଷଭପଦ୍ୟ ନିଜର । ସେ କଣ
କଲେନା ଶକ୍ତିସ୍ତାଶେଡ଼ଙ୍ଗ ଜମାରେ ନ ଦେଇ ଶହାଙ୍ଗ
ଓଗେର କରି ପଇଠ କଲେ । ଫଳରେ ଶହାଙ୍ଗ ସଙ୍ଗରେ
ଶେଡ଼ଙ୍ଗ ସାମିଲ ହୋଇଗଲା ।

ସନ—ଓହୋ । କେଡ଼େ ଶେଳଟାଏ ନ ଖେଳିଲା—ସେଇଠୁ
ସେଇଠୁ ?

ଭ: କବାଟ—ବୃଷଭପଦ୍ୟ ଏଣେ କଣ କଲେ ନା ନିଜ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ
ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ନାରେ ଶହାଙ୍ଗକୁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରି ଦେଲେ,
ପୁଣି କେଇଟା ଦିନ ଯାଇଛି କି ନାହିଁ ନିଜେ ଖରଦ କରି
ନେଇ ହେଲେ ସେଠାକାର କମ୍ପିତାର ।

ସନ—ସାରିଦେଲେ, ବୁଝିଲ ଉତ୍ତର କବାଟେ, ଆମ ମୂଲକଟାକୁ
ସାରିଦେଲେ ।

କୁରୁପା—ଅଛା କବାଟେ-ସାଥନ୍ତୁ ମତକମା କରିଥିଲେ ତଣ
କିଛି ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା ?

୧୫: କବାଟ—ଶୁଣ ଦେ ଯା ବଥା ଶୁଣ—ଗୌରୀଭାଇ ଯେଉଁ
ତାକୁ, ସେଠି ପୁଣି ମତକମା ? ପକ୍ଷୀଏତ ତେଣୁ ଶିଖା ଶିଖି
ହୋଇ ଅଟନ୍ତୁ, ଯାହା ଯେଉଁଠି ହେବ ମୁଁ ମାର ପିଟି
ଗାଇବେ ।

କୁରୁପା—ତେବେ ଏକ ସାଥନ୍ତେ ଉପର ହାକିମ ଠେଇଁ ଓଳେଇ
ଅସରି କରିଥିଲେ ଗୋଟାଏ କିଛି କନାଗ ହୋଇ ନ
ଥାନ୍ତା ?

୧୫: କବାଟ—ଆଉ କନାଗ ? ସାଥନ୍ତେ ବୁଲିବା ସାହେବ ପାଖେ
କଣ ଆଉ ଭର ନ ଥିଲେ କି ? ବୁଲିବା ସାହେବ ମତକେଇ
କଲେଗରେ ଶେଢ଼ିଫର ଦାଗାଟା ପ୍ରଥମେ ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ
ହେବ ତାସରେ ।

ସଦନ—ସାଥନ୍ତେ କରିଥିଲେ ତଣ କିଛି ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା ?

୧୫: କବାଟ—କାହିଁକି ପିଚୁଟାରେ କଲେଗକୁ ପିଚେ ? ଆରନ୍
କାନ୍ତନ୍ ଦସର ହାତରେ । ସେ କଣ ସହଜେ ଛାଡ଼ି ଦେବେ-
ତେବେ ଯେଉଁ ବାହାର କରିବେ । ଖାଲି ହରକତେ ଆହୁର
ବଥା ନୁହେଁ ଅଉ କଣ ?

କୁରୁପା—ହଁ ଅମ ନିକ କଥାରୁ ଅମେ କଣ ବୁଝୁନୁଁ.....ହଉ
ହଉ ଗୁଲ ଗୁଲ...

୧୫: କବାଟ—ନାହିଁ ଭାଇ ମୁଁ ଟିକେ ସ୍ବାଡ଼େ ପିଚି—ଟିକେ କାମ
ଅଛି ସବୁଗକାର ସାଖରେ ।

କୁରୁପା—ହଉ ଯା—(୧୫: କବାଟ ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ଭାନୁ—କୁରୁପା ଏଥର ଗୁଲ—ଶୁଣିଲୁ ଅଉ କଣ ?

(ଦୁହେଁ ବାହାର ଗଲେ ।)

ମୟ ଦୃଶ୍ୟ

(ଶୋକାଳ ଗୋରୀ ଅଞ୍ଚଳର ଡେଇଁ ଏକ ପାହାଡ଼ର
ସାଦଦେଶ । ଶୁଭ ଅନେକ ହୋଇଗଲାଣି—ଦୂରରୁ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁମାନଙ୍କର
କିଟକିଟ ଧ୍ବନି ସମୟେ ସମୟେ ଶୁଣା ଯାଉଛି । ବର୍ଷ ସ୍ଥାୟୀର
ଗୋଟିଏ ଗଛ ମୂଳେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ । ଏଥର ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ମନରେ
କହେକିନା ସରକଣ୍ଡେ ଦୁଃଖ ଅସେ । ଛୁଳ ବେଶ—ଆଉ ମଳିନ
ବସ୍ତ୍ର—ସେ ଅଳଙ୍କାର ଭିତରେ ଏକ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ ଶୁଣା ଯାଉଛି
ସେ ଶବ୍ଦ, ବର୍ଷିଙ୍କର ଅନ୍ତରର କାଣି—ବିବେକର ବୋହାଳ)

ଶବ୍ଦ—ଶେଷରୁ ହସର—ଫିରିଙ୍ଗିର ମାୟା ଜାଲରେ ଗୋଡ଼
ପୁରାଇ, ବର୍ଷିର ଏଇ ଦଶା ଦେଲା—ଛୁ...ଛୁ...

ବର୍ଷି—(ଚମକିପଡ଼ି) କିଏ ବହୁଛି—କିଏ ? କିଏ ? ଏ ଗଣ
ଜଙ୍ଗଲରେ ମଧ୍ୟ ବର୍ଷିକୁ ଶାନ୍ତିରେ ରଖାଇ ଦିଅନ୍ତାନ୍ତି
କିଏ ?

ଶବ୍ଦ—କିଏ...କିଏ ଆଉ ହୋଇ ପାରେ ବର୍ଷି ?

ବର୍ଷି—ମୁଁ ଜାଣି ପାରୁନାହିଁ—ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କର ପାରୁନାହିଁ ।

ଶବ୍ଦ—ଜାଣିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ବିଶ୍ୱାସ କରବା ଅବଶ୍ୟକତା
କି ନାହିଁ ଖୋଜି ମୂଲକର ବର୍ଷି-ଜଗଦକୁ ବିଦ୍ୟାଧର
ଭ୍ରମରକର ସ୍ୱପ୍ନ ଏ ସବୁ ଜାଣିବା ପୂର୍ବରୁ ମଧ୍ୟେଇବା ଉଚିତ
ଥିଲା... ।

ବର୍ଷି—ହଁ ଥିଲା । ଥିଲା (ସେ କାନ୍ତ ହୋଇ ବସି ପଡ଼ିଲେ ।
ଗୋଟାଏ ବିଜୁଳି ମାରିଲା-ବିଜୁଳି ଝଲକରେ ଦେଖାଗଲା
ଦୂରର ଏକ ପାହାଡ଼ର ଟାଙ୍ଗର ଭିତରେ ଜୟକୃଷ୍ଣଙ୍କର

ବେତା ଯେମିତି ପାଣିରେ ଲଟକା ହୋଇଛି । ମୁହଁରେ
ତାଙ୍କର ହସ । ବର୍ଷି ସେଇ ଦିଗକୁ ହୁଟିଗଲେ)

ବର୍ଷି—କିଏ ଶବ୍ଦଗୁରୁ ଅପଣେ ?

ଜୟକୃଷ୍ଣର ମୁଣ୍ଡ—ମୋର ଶେଷକଥା, ବର୍ଷି, ତୁମକୁ ମୁଁ ଭଲ
ବୁଝିଥିଲି—କିନ୍ତୁ ତୁମର ଯେତେ ଶେଷ ନ ହୁଏ, ଗୋରାଙ୍କର
ଜୟହେବ ଗଜଧରଙ୍କର ଜୟ ହେବ ।

(ଅଜ ଗୋଟାଏ ଲହରୀ ଚିତ୍କୁଳି ମାରଲା—ସେଇ ଗୁମ୍ଫା
ଭିତରେ ଜୟକୃଷ୍ଣଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ ଦବିଗଲା ...)

ବର୍ଷି—ଶବ୍ଦଗୁରୁ ଅପଣେ—ଅପଣେ ଶୁଲିଭଞ୍ଜ—କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତ
ଯାଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । ମୁଁ ଅଗତର ବସୁର ଲେ । ଅଜ
ଶେଷରେ ଯେଉଁ ସାଇତ, ଯେଉଁ ଗୋରା ଅଧିକାରୀଙ୍କର
ଜୀବନକୁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ ମନେକରି ପତ୍ରକୁ ଘଣ୍ଟି ଅପିଥିଲି
ଶେଷରେ ସେଇମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଖାଲ ଖୋଳି ଦେଲି ।
ଯେଉଁମାନଙ୍କର ସବିନାଶ କରି ମୁଁ ହୁଏତ ତେଣୁ
କରିଥିଲି—

(ପୁଣି ଏକ ଚିତ୍କୁଳିରେ ଗୋଟିଏ ବୁଢ଼ା ମୁକରେ ଦେଖାଗଲା
ମେଁରରବ ମୁହଁ)

ଫ୍ରେଡ଼—You could not have done anything.
We were too powerful. ତୁମ କିଛି କରି ପାରି ନ
ଥାନ୍ତ—ତୁମର ଶକ୍ତି ତୁମଠାରୁ ବେଶୀ ଠିକ—ବୁଝି ନ
ଥାଉ ବନ୍ ଅମେ ଡେଇ ନଇ ପାଟ ସମୁଦ୍ର ସାରି ହୋଇ
ଏଠିକି ଅସିଲା ? ଅଜ ତୁମ ତେଣୁକୁ ତୁମ ଲୋକ ଡେଇ
ଶାସନ କରି, ତୁମେ ବନ୍ କରି ପାରିଥାନ୍ତ ।

ବକ୍ସି—ଫେର, ଫେର, ବୃଣ୍ଡାବତୀ ଫେର, ତୁମେ
 ବାହୁଁକ ସବନାଣର ଅଗ୍ନି ଶିଖା ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଗାଁ ଗଣ୍ଡାରେ ବୁଣି
 ବୁଲିବ ? ତୁମ୍ଭେ ବାହୁଁକ ଧୂଂସର ଜାବାଣୁ ଛଇ ଦେବାର
 ଦେଖା ଭଲ ସୁନାର ରାଜକରେ ।

(ପୁଣି ବଜୁଳି ମାରିଲା ଫେର ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ଗଲେ,
 ମେଘର ଘଡ଼ ଘଡ଼ ଶବ୍ଦ...ସେଇ ଅଳ୍ପଅଳ୍ପ ଓ ଦେଖାଗଲେ
 ଭଲଣି ଆଉ ବୃଷ୍ଟିଚନ୍ଦ୍ର)

କିଏ ତୁମେ ? ଭଲଣି ପଟ୍ଟନାୟକ, ବୃଷ୍ଟିଚନ୍ଦ୍ର ତୁମେ
 ନିମଜହରାମ ତୁମେ ଶିଖିମନାଇର ଦଳ, ଜୟଚନ୍ଦ୍ର
 ଗୋଷ୍ଠି (ଭଲଣି ଖାଲି ହସିଲେ)

ବୃଷ୍ଟିଚନ୍ଦ୍ର—ତୁମି ଆମାତେ ଯାହା ବଲ୍ଲବାର ବଳ, ତୋମାର
 କଥାରେ ଆମାର କି ଯାଏ ଆସେ ? ଆଗୁ, ବଲ୍ଲବ ଦେଖି
 ଏତନ୍ତ ରୋଡ଼ର ଜମିଦାର କେ ? ତୁମି ନାଁ ଆମି ?

(ସେମାନେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲେ)

ବକ୍ସି—ସତେ ସତେ ଭଣି ହୋଇ ଗଲମୋର ତୁଆ ପିଲା, ଘର
 ଦ୍ଵାର ଗୁଡ଼ି ଅଜି ମୁଁ (ବକ୍ସି ଆଖିନାଦ କରି ବସି ସତରେ
 ମୁହଁରେ ଚାରିଣୀ ଅଜ ବ୍ୟାଥା...)

ଧୁନି—ବକ୍ସି...ଉଠ...ଉଠ...

ବକ୍ସି—କିଏ...କିଏ ?

ଧୁନି—ଉଠ...ହୋଇ ଶୁଣ...

(ଶୁଣାଗଲା ଫଗିର ଝଞ୍ଜର ସେଇ ଗାଁରେ ଥିଲା—
 ପ୍ରାଣ ଅଜ ଜୀବନ ଗାଇ ଗାଇ ସବୁଥିଲା ବହୁଷ ।)

ଦୁର୍ମତ ସୈନିକ ବୀର
 ଗୁରୁରେ ବୃକ୍ଷସ୍ତ ସଥେ ।
 ଅମଳିନୀ କାଟି ମହାର ଅଗ୍ରତ
 ଝୁଲିଯାଅ ତପନ ଦିଗନ୍ତେ ।
 ଗୁରୁରେ..... ॥

ଏଇ ଧରଣି କୋଳେ ଜନମ ତୁମର
 ଏଇ ଚଳଣି ତୁମ ମାଆ,
 ଶୂନ୍ୟ ଡାକ ବର ଚଳମଳ
 ତୁମେ ତ ଜାତର ନାହା ।
 ଚମକ ନିଶାଣି ବାଜି କଠେ ଶୁଣି
 ବିଜୟ ମହୁଣ ସାଥେ ।
 ଗୁରୁରେ..... ॥

ବନ୍ଧୁ—କିଏ ? କିଏ ତୁ ବାଳିକା ? ଗୁରୁର କଳାମେଘୀ ଅନ୍ଧାର,
 ବନ୍ଧୁର ପେଟ ଗିରି କେତେକେଳେ ବା ପାଣି ଝର ପଡ଼ିବ,
 ବିଜୁଳି ଗଡ଼ିଯିବ ନିର ବଣର ବାଘ ଭୁଲି ବି ଶଂକ ଯାଉଛନ୍ତି
 ତୁ ଏବା କିଏ ?

ବନ୍ଧୁ—କାହିଁ ମେଘ ସାନ୍ତେ, କାହିଁ ଅନ୍ଧାର, ଦେଖୁନାଁ ପାହାନ୍ତର
 କୁଆଁରୀର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ତା ପରେ ସଖାତର ନାହିଁ କିଛି
 ଅସିବ । ଏ ବଣ ଭୂମି ବି ଲଭ ହୋଇଯିବ ସାଥନ୍ତେ ।

ବନ୍ଧୁ—କିଏ ତୁ ବାଳିକା—ଏତେ ମନତା ଦେଇ ତାକୁ
 ମନେ ସାନ୍ତେ ବୋଲି ?

ବନ୍ଧୁ—ଚିହ୍ନିପାରୁନାଁ ସାନ୍ତେ ?

ବନ୍ଧୁ—ନାଁ ତ ?

ବସୁନ୍ଧା—ମନେ ଅଛୁ ସାନ୍ତେ, ବରୁଣେଇ ଦୂର୍ଗରେ ସମସ୍ତଙ୍କର
 ସୁଖ ଛିଣ୍ଡେଇ ଦେଇ, ଏକ କିନ୍ତୁ ଦୋଇ ଚାହାର
 ହାତ ସପ୍ତଲି ଉପରେ ବୋଲି ଦେଇଥିଲୁ କହର—

ବରସି—ବସୁନ୍ଧା !

ବସୁନ୍ଧା—ହଁ ସାନ୍ତେ ମରିନାହିଁ.....

ବରସି—ତୁ ତେବେ ଏଠି କେମିତି ?

ବସୁନ୍ଧା—ତୁମକୁ ଖୋଜି ଖୋଜି । ତୁମ ଏଠି ଚାହିଁବି ? ଖୋଜି
 ମୁଲକ ଉପରେ ଅରେ ଅତି ପକାଇ ନା ।

ବରସି—ଖୋଜି ମୁଲକ ।

ବସୁନ୍ଧା—ହଁ ସାନ୍ତେ ଖୋଜି ଭୂଇଁର ସୁଖିଲପକ ଅହୁର ସୁଖି
 ସୁଖି ରହୁଛୁ ଖାଲି ଟିକିଏ ନିଆଁ ସେଠି ଲେଡ଼ା... ।

ବରସି—ଏକଟା ବହୁତ ବସୁନ୍ଧା ।

ବସୁନ୍ଧା—ମିଛ ବୁଝେ ଅଖିରେ ଦେଖ...ତା'ପରେ ସରତେ
 ଯିବ ।

ବରସି—ବସୁନ୍ଧା ।

ବସୁନ୍ଧା—ମୋର ବେଳ ନାହିଁ ଅସିଦତ ଅସ...ନଇଲେ ମୁଁ
 ରୁଲିଲି..... ।

ବରସି—ବସୁନ୍ଧା ।

ବସୁନ୍ଧା—ସିନ୍ଧୁରୀ ଫାଟିକଣି ସାଆନ୍ତେ—ଦେଖୁନା ତୁମର ପ୍ରାୟ
 ଦେଖିମାର ଗୁଡ଼ ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇ ପିରିଙ୍ଗି କ
 ଅତ୍ୟାଶୁର ବରୁଣନ୍ତି ।

(ବରସି ଚାହିଁଛନ୍ତି ଅଖିରେ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟର ଶ୍ରେଣୀ)

ଅର୍ଥ ଦୃଶ୍ୟ

(ସମୁଦ୍ର କୂଳକର୍ତ୍ତୀ ଏକ ପ୍ରାନ୍ତର ଦୁଇରୁ ଲକ୍ଷ ମଣ୍ଡଳିମାନଙ୍କର
ଗୀତ ଶୁଣା ଯାଉଥାଏ.....)

ସାତ ସମୁଦ୍ରର ଦକ୍ଷିଣ ପାର୍ଶ୍ବର ବେପାରୀ

କିଂସାରିଁ କର ଏ ଦୂର ।

ଆମ ବେପାର ବଣିକ କଥା କରୁଛ ଜୁର

ହୋ ଦରିଆ..... ।

ମାଟିରେ ଆମ ଜନମ ମାଟି ବେଉସା

ମମୁଦ୍ରର ଇହଡ଼ ଆମ ଭରସା ।

(ଆଜ୍ଞ) ଗଣ୍ଡିଲ ସରର ବାଜି

ଯାଅ ତୁମେ ସେଗାର ।

ହୋ ଦରିଆ.....

ନାହିଁ କହୋ ତୁମ ଦେଶେ ଦୟା ଦାନ ଧରମ

ଲକ୍ଷ ମୁଠାବ ହରୁଛ ଲଗୁନାହିଁ ସରମ

ନୀଳ ଆକାଶ ତଳେ ନୀଳ ସରବତ କୋଳେ

କାଲିଆ ଶୁଣି ଆମ ଗୁହାଗୁ ॥

କାଲିଆ.....

(ପ୍ରବେଶ କଲେ ଫ୍ରେଜର... ସେଇ ଦିଗକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି
ଉଚ୍ଚ ମଧ୍ୟରେ କେତେକ ଲକ୍ଷ ଟୋକେର ଧର ସେଇ ବାଟେ
ଗୁଲି ଯାଉଥାନ୍ତି...)

ଫ୍ରେଜର—Ha Sepoy.

ସିପାଗ୍ର—(ପଶିଅସି) ହଜୁର.....

ଫ୍ରେଡ଼ର—କନ୍ ଦେଲ ?

ସିପାଗ୍ର—ନାହିଁ ହଜୁର, ମୋ ଚୋ ମାନରେ ନାହିଁ—ଦେଖ
ନାହାନ୍ତି ଟୋକେଇ ଟୋକେଇ ଧରି ଲୁଣ କମର ବୋହୁ
ନେଇଛନ୍ତି ।

ଫ୍ରେଡ଼ର—ତୁମ ଚୋ ମାନରେ ନାହିଁ ସରକାରୀ କାମରେ
ବାଜାକେବ ? ହାମେ କନ୍ତୁ କଂପାନୀକୁ promise କର
ଓଡ଼ିଶାର ଲୁଣମରା ହାମେ ବନ୍ଦ କରୁ ।

ସିପାଗ୍ର—ହଜୁର—

ଫ୍ରେଡ଼ର—କନ୍ ଦେଲ...ତୁମ ଚୋ ମାନରେ ନାହିଁ...ଅଛା ହାମେ
ନିଜେ ଯାଉ—

କରଣ—(ପଶିଅସି) କୃଷ୍ଣ, କୃଷ୍ଣ, ନୌ No. ହଜୁର ନୌ...
ଅପଣ ସେଲ୍‌ସରେ (Self)ରେ ଯିବା ଦରକାର ନାହିଁ
ମୁଁ ତାର ଆରେନ୍‌ଜମେଣ୍ଟ (arrangement) କରି ଦେଇଛି ।
ଆରେ ସିପାଗ୍ର ଶ୍ଟାଣ୍ଡ (stand) କରି ବହୁତୁ ତଣ ପୁଲ
(pull) କରି ନେଇଅ ଉଡ଼ି ଅଣ... ..

(ଏଇ ସମୟରେ ଏକ ବୃଦ୍ଧା ପଶିଅସିଲ)

ବୃଦ୍ଧା—ବାବୁ, ବାବୁ

ଫ୍ରେଡ଼ର—What is that—ସେ କିଏ...ଏଠି କନ୍ ମାଗିଲ ?

ବୃଦ୍ଧା—ଶୁଣିଲି, କୁଅଡ଼େ ସାରବ ଅସିଛି ଲୁଣ କମିକୁ...ଗୃହୀର
କରିବାକୁ ଅସିଲି

କରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ—ଏଠିକି ଚାହିଁକି—ବଣଲାକୁ.....

ବୃଦ୍ଧା—ନାହିଁ ବାବୁ ମୋ ଗୃହୀର ଟିକେ ଶୁଣ...

ଫ୍ରେଡ଼ର—What does she say—କଣ ସେ କହିଲ ?

ଭରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ—ସେ କମ୍ପ୍ଲେନ୍ କହୁଛି (complain)
 ଫ୍ରେଜର—Complain, What Complain ? Complain
 Complain ଶୁଣିଥାନ୍ତେ Complain—ଏ ଲେକ୍ଚରାଟାକୁ
 ମାଲ୍‌ମ ଦେଇ ନାହିଁ Better Government କନ୍ ।

ବୁଢ଼ା—ସରକାରୀକାରୀକୁ ଅଳ୍ପ ସିପାରିଶୁଡ଼ାବ ମତେ ମାକ
 ମାରିଲେ । ମତେ କହିଲେ ଶରଣା ଦିଅ । ମୁଁ କଉଡ଼ି
 ଦେଲି—ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ କହିଲେ ଟଙ୍କା ଦିଅ । ମୁଁ ଟଙ୍କା କାହୁଁ
 ଅଣିବି କାହୁଁ ? ଏ କଉଡ଼ି ତ କାହୁଁ ବେତେକାଳରୁ ଅମେ
 ଦେଉଥିଲା । ଫିଙ୍ଗି ଅସିବ । ମାନ ସହିତ ଦାନା କନା
 ସବୁ ଗଲା—ମୁଁ ଗୁଡ଼ାସି ଭରିବାକୁ ଅରୁଛି କାହୁଁ ।

ଫ୍ରେଜର—କଉଡ଼ି ନେଇ କନ୍ ଅମ ମେନ୍ ସାହେବ ପାଇଁ
 neckless କଉଡ଼ି—no—no କଉଡ଼ି । ଟୁମ୍‌କୁ ଟଙ୍କାରେ
 tax ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । well Pattnaik ଟମ୍‌ରେ ତେଣି
 ଲୁଗାରେ ବୁଢ଼ୀକୁ ବୁଝାଇ ଦିଅ—we want coins.

ଭରଣ—ହେ ଓଲ୍‌ଡ଼ ଓମାନ (old woman) ସାହେବ କହୁଛି
 କଉଡ଼ି ନେଇ କଣ ତା ମେନ୍ ଦେବରେ ହାର ଭରିବ ?
 ତା ନଟ୍ ଡୁ (not do) ସେକଥା ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।
 ଟଙ୍କା ଆଣି ଟଙ୍କା ।

(ଏଇ ସମୟରେ ଟୋକେଇ ଧରିଥିବା ଗୋଟିଏ ଝିଅକୁ
 ସିପାଗୁ ଟାଣି ଅଣିଲା—ଝିଅଟି ଗଛାର କରୁଥାଏ ।)

ବୁଢ଼ା—ଏ କଣରେ ସାହେବ ? ଅମ ଲୁଅସୁଣି ଝିଅ କୋଡ଼ୁର
 ବି ମନ ମଡ଼ିବ ନେଲି ?

ଭରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ—ସ୍ତ୍ରୀ ସାହେବର ରୁଲ୍ (rule) ଅମାନ
 କଲେ କଣ ଅଇ ହେବ ?

ପ୍ରେମର—You ଛୋଟେ ଲୁଣ ବାଣିଜ୍ୟ ମାଡ଼ଲ ?

ହୁଆ—ମ—ଏଇ ମାଟିର ଲୁଣ ତ ଅମେ ବୋଲି ପ୍ରଭୁଷକୁ ମାର
ଅପିଥଲ । ଅମ ମାଟିର ଲୁଣ ଅମେ ମରବୁ ନାହିଁ ତ ଅରି
କେମିତି ।

ପ୍ରେମର—ଏ ଛୋଟେ ବହୁତ ବଡ଼ମାସ ଅଛି—ହୁମକୁ କଣ
କଣ ନାହିଁ Companyର permission ନାହିଁ ଲୁଣ
collect କରିବାକୁ ହୁମକୁ କଣ ମାଲିମ ନାହିଁ Salt
business companyର monopoly ଅଛି ? ହୁମେ
ଅବନ ଜାଣିବି ଲୁଣ ମାଲିମ ହୁମକୁ ହାମେ ଶାସ୍ତି ତେବୁ ।
ହାମର ଅରେକ ଶୁଭମାନେ ଯେମିତି ହୁମର weaver.
I mean ତନ୍ତମାନଙ୍କର ଅଙ୍ଗୁଳି ବାଟି ଦେଲା—ହାମେ
ସେମିତି ହୁମର ହାଟ ବାଟି ତେବୁ । ସିପାନ୍ତ ଏ ଟୋକାଗୁଡ଼ାକୁ
ମାରଦ ଉତ୍ତରକୁ ନେଇଯା...

ହୁଆ—ଏ ହୁଆ ଭୁଆସୁଣୀ ଗୁଡ଼ାକୁ କିହଲ ଦେବ । ହୁଆରେ
ସାହାବ ଶୁଭିତ ସାହାସ । ତୋ କିରରେ କଣ ହାତ ଉଠିଲଣି
ବକ୍ସି କଣ ମଲଣି ।

ପ୍ରେମର—What ? I see Baxi is in the root of all.
ବକ୍ସିର ଚୋରେ ହୁମେ ଇରେକ ଅବନ ଅମାନ୍ୟ କଲ
all right ହାମେ ତ କେଣି ନେବା begger ବକ୍ସି
କପର ହୁମ ତେଣର Robinhood ସାଜିଛୁ (ହସିଉଠିବ)
You Pattnaik kick these women to Jail.
ହୁମେ ଏମାନଙ୍କୁ ଜେଲ ଉଠରକୁ ନିଅ— ।

ହୁଆ—କିହଲର ଧମକ ଦେଖାଉଛୁ ସାହେବ । କିହଲ ଭିତରେ
ଏ ହୁଆ ବୋହୁ କେତେଟାକୁ ପୂରାଇଲେ କଣ ଖୋଜି
ମୁଲକଟାକୁ କିହଲରେ ପୂରାଇବୁ ।

ବରଣ—ହେ ବୁଢ଼ୀ ତୋ ମୁଣ୍ଡ ବଢ଼ି ଯାଇଛି । ହାକିମଙ୍କ
ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇ ବଣ ବଢ଼ୁଛି ।

ବୁଢ଼ୀ—ଆରେ ବରଣୀଆ ତୋ ହାକିମ ତତେ ବଡ଼ ।

ବରଣ—(ସିପାୟାଠାରୁ ଶୁଭୁକ ଅଣି ମାରିଲା) ବଦମାସ ବୁଢ଼ୀ ।
ଆମ ମୁହଁକପରେ ପୁଣି କଦାବ୍ର । ସିପାୟା ! ବାନ୍ଧ—କେଇକୁ
ଟେକ୍ (take) ଭର ।

ଫ୍ରେଜର—No, no leave the old women. ସେ old
ହୋଇଛି ସେ ଭଲ୍ ବଢ଼ୁଛି ସେ ଜାଣେନା ।

(ବୁଢ଼ୀକୁ ଗ୍ରହଣ ଦେଲେ)

ବୁଢ଼ୀ—(ପ୍ରସ୍ଥାନ ସମୟରେ) ଆରେ ବରଣୀଆ ଭଗବାନ ତୋର
ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ... ..

ଫ୍ରେଜର—Sepoy

ସିପାୟା—ହଜୁର...

ଫ୍ରେଜର—What ହଜୁର...ଯାଉ duty ଭାବେ...ଯାଅ ଯେତେ
ହୋଇଥାଉ ଅଛି ସମସ୍ତଙ୍କୁ hunter ଲଗାଅ... ।

ସିପାୟା—ଏ ହାତ ଗୋଡ଼ ଚଳିବା ଯାକେ ଏ ପାସ ଭରପାଡ଼ିବ
ନାହିଁ ହଜୁର...ଧରମ ସହକ ନାହିଁ ମତେ ।

ଫ୍ରେଜର—Devid.

ଡେଭିଡ୍—(Attention କର) Yes Sir—I can do it
ହାମ ଭରଦେବା ।

ଫ୍ରେଜର—You take these women ଟୁମେ ଲେଯାଉ...
ଗୋଲିସେ ଉନ୍ଦା ଜାନ୍ ଏଟମ୍ ଭରଦୋ ।

ଡେଭିଡ୍—Yes Sir, (ଡେଭିଡ୍ ଝିଅ ଓ ଅନ୍ୟ ସିପାୟାକୁ
ଧକା ଦେଇ ନେଇଗଲା...)

ଫେର—ତୁମେ ଡେଇଁଲ ଟହୁଥିଲୁଡ଼ାର ଏ ସିପାଦ୍ରା ଦେମଟି
ନିମକହରାମ ହେବ, ହାମର ଅଢେଇ ଅମାନ୍ୟ ବଳା ।

ବରଣ—ହଁ ହଜୁର ନିହାତି—ନିମକହରାମ ବେବଟା (ଭଜୁ
ନାଥ ବଣ୍ଡର ଚିତ୍ତାର, ଫେରର ହସି ଉଠିଲେ ।)

୫ମ ଦୃଶ୍ୟ

(ରାଜଗୁରୁ ଜୟବ୍ରହ୍ମ ପାଣି ପାଇଥିବା ବଟବୃକ୍ଷ ମୂଳେ
ସମବେଦ ଜନତା ଓ ମଝିରେ ବକ୍ସି)

ଜନତା—ବକ୍ସି ସାଆନ୍ତଙ୍କର ଜୟ ହେଉ । ଖୋର୍ଦ୍ଧା ମେଲିର
ଜୟ ହେଉ ।

ବକ୍ସି—ଭାଇମାନେ ! ତୁମରିମାନଙ୍କ ଉଦ୍ୟମ ଶ୍ରାମି ସଫଳିତ
ବକ୍ସିର ଚଳନାରେ ପୁଣି ଆସିଛି ଉଷାର ଅଲୋକ । ସେହୁ
ଚଳନାକୁ ରୂପାୟତ କରିବାକୁ ତୁମେମାନେ ଅତି ସମସ୍ତ
କ୍ଳେଶ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୁଲିଯାଇ ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ପୂଣ୍ୟ ପିଠରେ
ସମବେଦ ହୋଇଛ । ଏଇଠି ଦେବହୂତ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରୀ ଜୟୀ
ରାଜଗୁରୁଙ୍କୁ ପିଣାତ ରାଜ୍ୟ ଲେଲୁପ ଫିରିଙ୍ଗି ନିର୍ମୁଖ ଭାବରେ
ହତ୍ୟା କରିଥିଲା । ଏଇଠି ସେଇ ଓଡ଼ିଆ ବୀରର ଶେଷ
ନିଶ୍ବାସ ଉଡ଼ି ଯାଇଥିଲା...ତୁମରିମାନଙ୍କ ସ୍ବାଧୀନତା ପାଇଁ ।
ସାକ୍ଷୀ ତାର ଏହୁ ବଟବୃକ୍ଷ, ମୌନ ଶାଖା ପ୍ରଶାଖା ତାର ଅତି
ଅଭିକ୍ଷରେ ଖୋର୍ଦ୍ଧାବାସୀଙ୍କୁ ରଂଗିତ ଦେଉଅଛି । ଫିରିଙ୍ଗି
ଅତ୍ୟାଚାରର ପ୍ରତିଶୋଧ ନିଅ...ପ୍ରତିଶୋଧ ନିଅ ।

ସମସ୍ତେ—ଅମେ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବୁ ସାନ୍ତେ—ଅମେ ପ୍ରତିଶୋଧ
ନେବୁ ।

ବକ୍ସି—ପ୍ରତିଶୋଧ ଖାଲି ମୁହଁର କଥା ହୁଏ । ଫିରିଙ୍ଗି ଏ ଦେଶ ମାଟିରୁ ନିର୍ମିତ କରିବା ସହଜ କଥା ହୁଏ । ସେ ଯେ ନିର୍ମଳ ଲଟା । ଏଠାରୁ ମୂଳଟା ଗୁଲିଗଲେ କଣ ହେବ । ସାଗ୍ର ଓଡ଼ିଶାରେ ସେ ପରା ଅତି ଶାଖା ମେଲି ବସିଛି । ତେଣୁ ଅତି ସାଗ୍ର ଓଡ଼ିଶା ଭୂମିରେ ଫିରିଙ୍ଗି ବଳେସର ଶେଷ ଯଜ୍ଞଦୃଶ ପାଇଁ ଲୋଡ଼ା ହେଉଛି ସମସ୍ତଙ୍କ ସହଯୋଗ ଯଦି ତା ନହୁଏ ପ୍ରଥମ ମେଲି ଯେତେବେଳେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିଲା, ଏ ମେଲିର ଅବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ହେବ ।

କ୍ଷ: କୋଟ—ଓଡ଼ିଶା ସାଗ୍ର ନିର୍ମିତ ହୁଏ ଦେଖା ଗଲାଣି ସାଥନ୍ତ । କଳିକାଳ କାମଦେବ ସହଯୋଗୀ ଅଛୁ କୁଳଦେବ ନାଗୟଣ ପରମଗୁରୁଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ନିର୍ମାଣ କଲୁ ଉଠିଲାଣି । ଅମ ଖୋରଥା ଭୂମିର କିଛି ପଛେଇ ଯାଇ ନାହିଁ । ଗାଁକୁ ଗାଁ ପ୍ରଧାନମାନେ ବିଶୋୟୀମାନେ ପାଇକମାନଙ୍କୁ ରୁଣ୍ଡ କଲେଣି ।

ସ୍ତନ—ଗୁଡ଼ି ଅଧରେ ଅଗଡ଼ା ମାନଙ୍କରେ ବାଜି ଉଠୁଛି ଗୁମ୍ଫା ବନ୍ଦିଣୀ । ପାଇକର ଗୁଡ଼ି ଉଠୁଛି ଅତି ପଡ଼ୁଛି । ସେଥିପାଇଁ ପରା ବାହାରେ ହଜାର ହଜାର ପାଇକ ଅସଶକ୍ତ କଥାକୁ ଅସେଷା କରୁଛନ୍ତି.... ..

କ୍ଷ: କୋଟ—ଅପଣି ଅଗୁଅ ହୋଇ ବାହାରକୁ ଦେଖିବେ କଣ ହେଉଛି ।

ସ୍ତନ—ବକ୍ସି ସାନ୍ତେ । ଅସଶକ୍ତ ଅଙ୍କରେ ଅମେ ଅମର ହଜାର ହଜାର ପାହାଗୁ କଣୁଅ ଅତି ଦେବିଆ ପାଇକଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ

କି ଅଣି ଏଠାରେ ଗଡ଼େଇ ଦେବୁ । ଖାଲି ସେଇ ଗୋଟିଏ
କଥା ସାରିଁ ଅମର ଓଜର ଆପଣ । ସେଇ ଗୋଟିଏ କଥା...
କୁରୁପା—ହଁ କବ୍‌ସି ସାଥନ୍ତେ ରାଜାକୁ ତେବେ ଅମେ ଅମର
ମେଲିବେ ସୁରାଇବୁ ନାହିଁ ।

ରୁ: କବାଟ—ରାଜା ହେଲା କେଡ଼ା । ଯେଉଁଠି ଗୋଲି ସାଣି
ଦେଖିବ ସେଠିକୁ ଯିବ ।

ସନ—ରାଜା ଉପରେ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ପାଇବର ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ ।
ବାହାରେ ଯେଉଁ ଶହ ଶହ ସାଇତ ଅପେକ୍ଷା କରନ୍ତି
ଅମର କଥା କାଉଁର ପଳା ପଳ ଜାଣିବାକୁ ତା ଭିତରୁ
କେହି ଗୋଟାଏ ବି ରାଜାର ପଟ ହେବେ ନାହିଁ ସାନ୍ତେ ।

କବ୍‌ସି—ମୁଁ ସବୁ ଜାଣେ ସାହାଯ୍ୟ ଓ ସହଯୋଗ ଦିବାକୁ ଯାରି
ଯେଉଁ କବ୍‌ସି ଦିନେ ଗଜପତିଙ୍କ ଉତ୍ତରକୁ ତଡ଼ା ଖାଇଥିଲା
ସେହି କବ୍‌ସି ଅଳ୍ପ ତାର ସମସ୍ତ ସଜ୍ଜାକଥା ଭୁଲି ଯାଇଁ କହୁଛି
ଏ ବିପ୍ଳବ ସାରିଁ ଗଜପତିଙ୍କର ନେତୃତ୍ୱ ନିଶ୍ଚୟ ସ୍ୱୀକାର
କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କୁହ ତ ଯେତେବେଳେ ଆପେ ଆପେ
ଗଜପତି ନୀଳର ସହଯୋଗ ଦାନ କରିବା ଲକ୍ଷର ସୋପାନ
ରେ କାଉଁରୀପଠାଇ ଅଛନ୍ତି ତାଙ୍କୁ କିପରି ଅସ୍ୱୀକାର କରାଯାଇ
ପାରେ ?

ସମସ୍ତେ—ଅମେ ରାଜା ସାରିଁ ଲଢ଼ିବୁ ନାହିଁ ।

କବ୍‌ସି—କାହା ପାଇଁ ତେବେ ଲଢ଼ିବ ?

ସମସ୍ତେ—ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ,

କବ୍‌ସି—ମୋ ପାଇଁ.....ମୁଁ ହେବି ରାଜା (ହସି ଉଠିଲେ ସେ)
ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନରେ ମଧ୍ୟ ହିମ୍ମେମାନେ ମୋତେ ହସାଇଲା । ନା-
ଅଜ ରାଜା ପାଇଁକି ମୋ ପାଇଁ ଲଢ଼ିବାର ପ୍ରୟୋଗ ନାହିଁ ।

ଆଜି ପ୍ରଶ୍ନ କରୁଛି, ତୁମ୍ଭେମାନେ ଲଢ଼ିବ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ପାଇଁ । ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ମାନ ମହତ୍ତ୍ୱ ଯେପରି ଫିରିଙ୍ଗିର ଶ୍ରେୟ ବିତାସ ପାଇଁ ବିକି ନ ହୁଏ । ତୁମ ଗଜଣାରେ ଫିରିଙ୍ଗି ଯେପରି ତାର ଶକ୍ତି ନ କରାଏ ତାର ପାଇଁ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଲଢ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତୁମ୍ଭେମାନେ ଯଦି ଏ ଲଢ଼େଇରେ ଜୟଲାଭ କର ତାହା ହେଲେ ତା ପରେ ଯାଇଁ ସ୍ଥିର ହେବ କିଏ ହେବ ଏ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ମୁଲକର ଶକ୍ତି.....ପାଇଁ ପ୍ରତିନିଧି ନା ବଶାନ୍ତୁକମିତ ଶକ୍ତି ମୁକୁତଦେବ..... ।

(ସେ କିଛି ସମୟ ରୁପ ରହିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବୁଣାଗଲା ଶିଶୁ ଗୁଞ୍ଜନ—ତାପରେ ସାମାନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ, ପୁଣି ସେ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ)

ମୋର ଆଜି ଦେଖି କିଛି କହିବାର ନାହିଁ । ତୁମ୍ଭେମାନେ ସ୍ଥିର କର, ମୋ ନେତୃତ୍ୱରେ ତୁମ୍ଭେମାନେ ପୁଣି ଜାଗିଉଠିବ କି ନାହିଁ । ଆଜି ଯଦି ତାହା ସ୍ୱୀକାର କରିନଥା, ଜୟ ପ୍ରସାଦକୁ ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋର ଆଦେଶ ହେବ ଚରମ ଆଦେଶ—ଏହି ମୋର ଶେଷ କଥା—(ତାପରେ ସେ ଗୋଟିଏ ଦୌଡ଼ ଆଣି ଗଣ୍ଡି ପକାଇ) ନିଅ.....ଯାଅ..... ଦିଅ ତୁମର ପାଇଁ.....ସେଇମାନେହିଁ ମୋର ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତୁ ।

(ସମସ୍ତେ ଚାଲିଯାଇ ଥିଲେ)

ବକ୍ସି—ବରୁଣାବର (ଏକକ କହି ଅଟକି ଗଲେ) ବାହୁକ... ଦେଖିଲି ତୁମେ ତ ରୁପ ରହିଲୁ...

ବରୁଣାବର—ମୁଁ କିଛି ଜାଣେ ନାହିଁରେ ବକ୍ସି ! ମୁଁ କିଛି ଜାଣେ ନାହିଁ । ତୋ ବାପ ଅଜା ଚଉଦ ପୁରୁଷ ମୋ ବାପ ଅଜା

ଚଉଦପୁରୁଷ ଉପରେ ହୁକୁମତ କରନ୍ତି । ଆଜି ମୋ ବାପ
ଅଜା ସେଇମାନଙ୍କ ଡକରାରେ ଫଡ଼ି ବୁଲେଇ ଲଢ଼ିବାକୁ
ପାଇବେ ମାରି ତେଇଁ ପଡ଼ିଛନ୍ତି—ଏ ଚଉଦ ପୁରୁଷର
ଖଣ୍ଡାଟା ଥୋଇ ଦେଲି ତୋର ଆଗରେ—ହାଣି ଦେବୁ
ଯଦି ଦେ—ବେକଟା ଦୁଇଗଡ଼ କରି ଛୁଣ୍ଡାଇ ଦେ—ସେଇ
ମତେ ସୁଡ଼ାବବ—ଆଜି ତା ଯଦି ନ କରୁଛି ଖଣ୍ଡାଟା
ବଢ଼ାଇ ଦେ ମୋ ହାତକୁ—ତୋ ପାଇଁ ମୁଁ କଲି ମୁଣ୍ଡ
ଗଢ଼ାଇ ଦେଇଛି—ତେଇ ସଅର ସରି ଗତେଇ ଦେବ ।

କବ୍‌ସି—କରୁଣାକର—

କରୁଣାକର—ମୁଁ ସର୍ବାର ପିଲା—ହୁକୁମ ଚାହେଁ ମୁଁ ଗୃହେନାରେ
ତୋର ଅଧିକ ଜାଣି । ତହ ବାହାକୁ ହାଣିବ—

କବ୍‌ସି—ବର୍ତ୍ତମାନ ହୁଡ଼େ-ପାଇକମାନେ ଆଗେ ମୀମାଂସା କରୁ
ସାବନ୍ତୁ, ଶେଷଥର ପାଇଁ ସେମାନେ ଏ ନିଅଁରେ ହୋଇ
ଦେବେ କି ନାହିଁ—

କରୁଣାକର—ବେଗ୍ (ଖଣ୍ଡାଟା ଉଠାଇନେଇ ନେଲେ)
(କିଛି ସମୟପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦଉଡ଼ି ନେଇ ଉଃ କବାଟ ପ୍ରବେଶ)

ଉଃ କବାଟ—ପାଇକମାନେ ଦଉଡ଼ିଲେ ଗଣ୍ଡି ଦେଇଛନ୍ତି

କବ୍‌ସି—ଦେଇଛନ୍ତି ?

ସମସ୍ତେ—(ସଖିଅସି) ଦେଇଛନ୍ତି, ସନ୍ତେ, ଦେଇଛନ୍ତି,

କରୁଣାକର—ତୋ କଥା କିଏ ଶୁଣିବରେ କବ୍‌ସି ?

ଘନ—ଆଜି ଡେଇଁ କରନାହିଁ ସାନ୍ତେ, ଅଜ୍ଞାଟାଏ ମିଳୁ । ଘୁମୁସରର
କାମ ଠିକ୍ ଅଛନ୍ତି ସେଇଠୁ ପ୍ରଥମେ ଆରମ୍ଭ ହେଉ... ।

କବ୍‌ସି—ବର୍ତ୍ତମାନ ନୁହେଁ । ଭୁଲ୍‌ମାନେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାଅ
ଅଂଚଳ ଅଂଚଳ ବୁଲି ମୁଁ ଦେଖିବି-କିନ୍ତୋହର ଅଗ୍ନି
ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘରର ଘରେ ଜଳିଉଠିଛି କି ନାହିଁ—ତାପର ପାଇଁ—

ସମସ୍ତେ—କବ୍‌ସିବାଆନ୍ତର କଣ ହେଉ । ଖୋରା ମେଲର
କଣ୍ଠହେଉ ।

(ବୁଢ଼ାର ପ୍ରବେଶ)

ବୁଢ଼ା—କାହାର କଣ୍ଠ କଣ୍ଠ କରୁଛ ? କବ୍‌ସିବ ? ପିରଙ୍ଗି ଭୟରେ
ପାନ୍ଦାତ ଗୁମାରେ ବଣ କାଗଜରେ ଯିଏ ଲୁଚି ରହିଛି—
ତାର ?

ସନ—ମାଉସୀ କବ୍‌ସି ସାଆନ୍ତେ ପଶୁ ତୋ ଅଗର ଠିଆ
ହୋଇଛନ୍ତି ।

ବୁଢ଼ା—ଆରେ ଦେଖିଛୁରେ ଦେଖିଛୁ-ସେଇଠୁ ହେଉଗଲା ବଣ ?
ଆଗରେଠିଆ ହୋଇଛି କୋଲିତ କହୁଛୁ-ସାଇକ ହିଅ ମୁଁ-
ଯାହା କହୁଛି ସାଥ ସାଥ କହୁଛି ।

କୁଛୁସା—କଣ ହୋଇଛି ତୋର ମାଉସୀ ?

ବୁଢ଼ା—କଣ ହୋଇଛି ? କବ୍‌ସି ! ଧୂଳି ତୋ ଜୀବନକୁ—ଧୂଳି
ତୋ ବାରପଣିଆକୁ—ହୁ ବଣ ଥାଉ ଥାଉ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ମୁଲକର
ମା, ଭଉଣୀଙ୍କର ଦଣ୍ଡା ଏଇଆ ହେବ ? ହରିବେ କବ୍‌ସି ?
ଆମ ଉପରେ ଯେଉଁ କୁଲମ ହେଉଛି ସେ କଣ ମା,
ଭଉଣୀଙ୍କର ନୁହେଁ ?

କବ୍‌ସି—କଣ କହୁଛୁ ମାଉସୀ :—କିଏ ମୋର ମାଆ, ଭଉଣୀ ?
ତୁ କଣ ମୋର ମା ନୋହୁଁ ? ହେଲେ ମା, ଏ ମଲ୍ଲ ପୁଅଟାକୁ
ତୁ କଣ କହୁବାକୁ ଚାହୁଁ, ମୁଁ ବୁଝି ପାରୁନାହିଁ ।

ବୁଢ଼ା—କଣ ବୁଝିବୁ ? କଣ ଜାଣିବୁ ? ଏଇ ଦେଖ

(ପିଠି ଦେଖେଇବ)

କବ୍‌ସି—ଏ, କିଏ ଏ ଦଣ୍ଡା କେ ମା ? ଏ ଯେ ଗୁରୁବେ
ଦାଗ ।

ବୃକା—ହଁ ହଁ, ଶୁକ୍ରବର ଦାଗ, ଚରଣିଆ ମାରିଛୁ, ଲୋଗ ସିସେହୁ
ମାରିଛୁ, ଯାଇଥିଲୁ କଲଟର ସାହେବ ସାଗକୁ ଗୁଡ଼ାର
କରିବାକୁ—ସେଇଠି—

ବକ୍ସି—ଆଜି ମା ଆଜି, ଶୁଣିବା କରବାର ନାହିଁ ।

ବୃକା—ବକ୍ସି ! ଖୋରଧା ମୁଲକଟାକୁ ଯଦି ମାରିବୁ ତୁ ମାରିଦେ
କାଲି ସୋଡ଼ ପାଉଁଶ କରିଦେ ସେଇ ଆମକୁ ସୁହେଇବ
ହେଲେ ଫିରିଙ୍ଗିର ଜୁଲ୍ମ ଅମେ ଆଜି ସହ ପାରିବୁ ନାହିଁ ।
ତୋ ଗୋଡ଼ ଧରୁଛି—ତୋ ଗୋଡ଼ ଧରୁଛି—

ବକ୍ସି—ଏ କଣ କରୁଛୁ ? ଇଠି ମା ଇଠି—ତୋର ଦରିଦ୍ର
ନିଃଶ୍ଵ ପୁଅକୁ ଆଜି ଅଭିଷେପ କରିବା, ଯା' ମା ଯା'—କଥାରେ
ନୁହେଁ—ତାମରେ ବକ୍ସି ଏ ସବୁର ଉତ୍ତରଦେବ ।

ବୃକା—ସତ କହୁଛୁ ବକ୍ସି ? ସତକହୁଛୁ ?

ବକ୍ସି—ବିଶ୍ଵାସ ହେଉନାହିଁ—ଖୋରଧାର ଏ ଜନ୍ମମାଟି ହୁଇଁ—
ତୋର ସାଦି ହୁଇଁ ଶସଥ କରୁଛି—ମୋର ଶେଷ ନିଶ୍ଵାସ
ଟିକିବ ଥିବା ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ ମୁଁ ଫିରିଙ୍ଗି ବିକ୍ରେପର ଅଗ୍ନିଶିଖା
ବୁଣି ବୁଲିବି । ମୁଁ ସ୍ଵାର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବି ଆଶୀର୍ବାଦ କରି
ମା—ଆଶୀର୍ବାଦ କରି ।

(ଅଶ୍ରୁମାତ୍ର ବୃକାର ଗୋଡ଼ ଉପେ ବସିଲେ ବକ୍ସି)

ଓଷ୍ଠ ଦୁଃଖ

(ପଦନର ଅଗଣା—ପଦନ ଭୂମି ହୋଇ ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ କରି
କସିଛୁ-ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ପାଇବେର ଯୁଦ୍ଧ ବାଜା ଶୁଭର)

ପଦନ—ସାବି—ସାବି—

ସାବିତ୍ରୀ—(ଭିତରୁ) କଣ ?

ପଦ୍ମ—ପାଣି ଡାଳେ ଅଣ୍ଟିଲୁ-

ସାବିତ୍ରୀ—ନଉନି, (ବାଳସଦୃଶ ପ୍ରବେଶ) ହେଇଛି ନିଅ,

ପଦ୍ମ—(ପାଖ ପିଇସାର), ଏମିତି ଦିନପୁଣି ମଣିଷ କପାଳରେ
ଧୂଳି-ଶେଷରେ ଶୋଷରେ ସାଣିଟୋପାଏ ହେଲା ଜୀବନ
ବଢେଇବାର ଶେଷ ଭରସା ।

(ବାହାରୁ ଉଃ କବାଟର ଡାକ ଶୁଭିଷ)

ଉଃ କବାଟ—ପଦ୍ମ ! ପଦ୍ମ ! ଘରେ ନାହିଁ କରେ ?

ସାବିତ୍ରୀ—ମ, ଖୁଣ୍ଟୁଟା ଭଳି ବସିଛି କଣ, ବାହାରେ ପଶୁ କିଏ
ତାକୁଛି—

ପଦ୍ମ—କହୁଦେ ମୁଁ ଘରେ ନାହିଁ ।

ଉଃ କବାଟ—ପଦ୍ମ ! ପଦ୍ମ !

ସାବିତ୍ରୀ—ଗୋଟା ପୁରା ଏଇଠି ବସିଛି-କହୁଚ କଣନା ଘରେ
ନାହିଁ କାହିଁକି ହେଲା କଣ ?

ପଦ୍ମ—କେତେ ଫାଟେଇ ଦଉଛି ନା—ପାଇକପାତନ ପୁଣି ସକ
ହେଲେଣି ସାହାଜ ଗୁମାରେ ବସିଛି ପାଖରେ ରୁଣ୍ଡ
ହେବେ ।

ସାବିତ୍ରୀ—କଣ କହୁଚ ତୁମେ ? 'ବସିଛି ପାଖରେ ରୁଣ୍ଡ ହେବେ ।
କେବେ କଣ ଧୂଣି ଇଡେଇ ହେବ ? ପିରିଙ୍ଗ ମୁଣ୍ଡ ପୁଣି
ହଣା ହେବ ? ମା କରୁଣେଇ, ପାଇକ ପୁଅକୁ ସାହା ହ ମା,
ତୁମେବସିଛି କାହିଁକି—ଯାଉନ— ।

ପଦ୍ମ—ଏ ମେଲରେ ମୁଁ କାନ୍ଦୁ । ଅକାରଣରେ ମରବାକୁ ଯିବି
କାହିଁକି ।

ସାବିତ୍ରୀ—ପାଇବ ତୁମ୍ଭେ ହୋଇ ମରିବାକୁ ପୁଣି ତମର କର ।
 ତାହାହେଲେ ନିଅ ମୋର ଏହି ଗହଣାତଳ ଅଳ୍ପ କପ୍ତାଟା
 ପିନ୍ଧି ଘର ବଣରେ ବସ—ତୁମକୁ ଲଜ ମାଡ଼ିନାହିଁ—ବାଘ
 ତୁମ୍ଭେ ହୋଇ ତମେ ଏକଥା କହୁ ।

ପଦ୍ମ—ସେ ହାତୁଡ଼ିଆ କଥା ଅଳ୍ପ କହୁନା ସାବା ତେର
 ସହୁଲଣି—ଯା ଏଠୁ—ମୋ ମୁଣ୍ଡଠିକ ନାହିଁ—ଏଇନେ ବଣ
 ବୋଲି କଣ କହିଦେବ ।

ସାବିତ୍ରୀ—ସତେଇ ମୁଣ୍ଡ ଠିକ୍ ଥିଲେ କଣ ଘର ବଣରେ ଲଜ
 ପାଆନ୍ତୁ ?

ପଦ୍ମ—ସାବ ତୁମ୍ଭେ-ଯା-ଏଠୁ—

ସାବିତ୍ରୀ—ମୁଁ ଯିବିନାହିଁ, ତୁମେ ଯିବକ ନାହିଁ ଆଗେ କୁହ—ଗୁରୁ
 ବଢ଼ିଣୀ ବାଜିଲେ ଯେଉଁ ଧାଇଁବ, ଧାଇଁବସ ମାରି ଲାଜୁରକ
 ତେଇଁ ନପାକ । ସେପୁଣି ମରଦ !

ପଦ୍ମ—ସାବ, ବଢ଼ି ବଢ଼ି ତୁ ତେର କଥା କହିଲଣି—ମଣିଷର
 ସହୁକାର ଗୋଟାଏ ସୀମା ଅଛି—

ସାବିତ୍ରୀ—ଦେଶର ତାଳରେ ଯେଉଁ ପାଇବ ନିଅଁ ତୁଳା ଧରି
 ନାଚି ନ ଯାଏ—ଯେଉଁ ମୁଣ୍ଡଟା ଘର ବଣରେ ଲାଜିରହେ—
 ସେ ଜାଇବା ଯାହା ମରିବା ସେଇଆ—ତୁମେ ଯାଅ ନ
 ହେଲେ ତୁମ ଗୋଡ଼ତଳେ ମୁଣ୍ଡ ପିଟି ମରିବ ।

(ଗୋଡ଼ ତଳେ ମୁଣ୍ଡ ବାଡ଼େଇବା)

ପଦ୍ମ—ସାବ, ସାବ—

ସାବିତ୍ରୀ—ସେ କଅଁଳିଆ ତାଳ ପାଇବ ହିଅକୁ ଶୁଦ୍ଧାଏନା,
 ବହୁତ ବହୁତ ବେଡ଼ ଛୁଡ଼ିଯିବ—ଦେଶ ସ୍ବାଧୀନ ହେବ—

ମୁଁ ସେହି କଥାଟି ଜାଣେ—ମୁଁ ଅଛୁ କିନ୍ତୁ ଜାଣେନା—
କୁହ ତୁମେ ଯିବ କିନା ?

ପଦ୍ମନ—ଥରେ ତ କହୁଛୁ, ଯିବ ନାହିଁ—

ସାବିତ୍ରୀ—ଅଛୁ (ବରଂ ଭିତରକୁ ଯାଇଁ ଗୋଟାଏ ଧନୁସର ଅଣି)
କଣ ଯିବ ନା ନାହିଁ ? ନିଜ ହାତରେ ନିଜେ ଶୁଣି
ହେବ ପଛରେ ମୋର ଶ୍ରବଣ ନାହିଁ—ହେଲେ ଏମିତିବା
ତରୁଆ ମରଦକୁ ।

ପଦ୍ମନ—ସାବ ! ସାବ ! ତୁ କଣ କରୁଛୁ—(ସାଗା ଜାଣି
ମାରିଲା ବେଳେ ହଠାତ୍ କରୁଛି ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ଓ ଅଚେତ
ହୋଇଗଲା) ।

ପଦ୍ମନ—(ସାବକୁ ଦଉଡ଼ି ଯାଇଁ) ଅରେ ଅଚେତା ହୋଇ-
ଗଲା—ସାବ, ସାବ—କଥା କହ ସାଗା— ମୁଁ ଲଢ଼େଇକ
ଯିବି—ତୁ କଥା କହ ସାବ, ମୋର ମନକଣ ନାହିଁ ସାବ—
ହେଲେ ସେପରି ଅବସ୍ଥା ହୋଇଛି ବୋଲି ମୁଁ ପଛକୁ
ଥିଲିନା—ସାବ—ସାବ (ପାଣି ଅଣି ତା ମୁଣ୍ଡରେ ଦେଇ
ଓ କିଛି ସମୟ ପରେ ଚେତନା ଫେରି ଆସିଲା) ।

ସାବିତ୍ରୀ—ତୁମେ ଯାଇନ,—ତୁମେ ଯାଇନ—

ପଦ୍ମନ—କେମିତି ଲାଗୁଛି ସାବ ?

ସାବିତ୍ରୀ—(ନିରୁଦ୍ବର)

ପଦ୍ମନ—ମୋ ଉପରେ ଶୁଭ ଶକ୍ତି କିନା ?

ସାବିତ୍ରୀ—ତୁମେ ଯାଇ ନା ?

(ବାହାରୁ ଆନେକ ସାଇତ ତାଙ୍କରେ “ପଦ୍ମନ, ପଦ୍ମନ”)

ସଦନ—ମୁଁ ଯିବି ସାବ—ମୁଁ ଯିବି, ତତେ କଥା ଦେଉଛୁ ମୁଁ
ଯିବି ।

ସାବିତ୍ରୀ—ଯିବ ? ସତ କହୁଛ ଯିବ ? (ବାଦ ସଂଳାପ)

ସଦନ—ହଁ, ହଁ, ମୁଁ ଯିବି—(ସାବାକୁ ଉଠେଇ ନେଇ ଯାଉ
ଯାଉ)

ଉଦ୍ଦର କବାଟେ ! ଘର ! କୁରୁପା ! ଛୁହ ମୁଁ ଯାଉଛି
(ସାବାକୁ ନେଇ ଘର ଭିତରେ ରଖି ଦେଇ ଧନୁର ନେଇ
ଗଲକେ) ମା ବରୁଣେଇ ! ତୋରି ଭରସା ମା ତୋରି
ଭରସା ।

୨ମ ଦୃଶ୍ୟ

(ପୂର୍ବ ସରିଗଲା ବୃଦ୍ଧା, ବାଡ଼ି ଠେକ ଦେଇ ଦେଇବା
ଅଗରେ ଚାଲିଛି, ପଛରେ କସ୍ତୁରୀ ସାଟିର ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗଲା)

କସ୍ତୁରୀ—ମାଉସୀ ।

ବୃଦ୍ଧା—(ଅଟକି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ) କିଏ କଲେ ?

କସ୍ତୁରୀ—ଗଙ୍ଗପଡ଼ାକୁ ବାଟଟା ଟିକିଏ ଦେଖାଇ ଦିଅନ୍ତୁନି
ମାଉସୀ ?

ବୃଦ୍ଧା—କିଏଲେ ତୁ ? ନୁଆ ଲେକ ଦେବୁ ସବା...ସତାତ ସ୍ବପ୍ନ
ସ୍ବପ୍ନିଆକୁ କାକି କା କରନାହିଁ । ଏକୁଟିଆ କମିତି ମାଉସଟାଏ
ଯାଉଛି—କୁଆଡ଼େ ବା ?

କସ୍ତୁରୀ—କଣ କରବି ମାଉସୀ—ସେମିତି କରୁଣା କାମଟାଏ ପଡ଼ିଛି
ମୋର..... ।

ବୃଦ୍ଧା—ହଉ ଅ, ଅ, ଦେଖେଇ ଦେଉଛି ।

ବହୁଗ—ତମେ କେତେଦୂର ଯିବ ମାଉସୀ ।

ବୃତ୍ତା—କିଏ ଜାଣେ କେତେଦୂର ଯିବ ।

ବହୁଗ—ମନ୍ଦ ତମେ ଜାଣନା, ତମେ କେତେଦୂର ଯିବ ।

ବୃତ୍ତା—ଜାଣି ନାହିଁ ବୋଲୁଛ ଏତେ ସହଜରେ ବାହାରି
ଅସିଛି—ଅଲେ ବାରଜାତର ଶାଗ ପତ୍ର—ଶରୀ ମୁଣ୍ଡକୁ
ଉଠିବା ଅଗରୁ ମୋତେ ଡୋଳିବାକୁ ହେବ—ସେ କଣ
ଖାଲି ସାଉଁଣିବା କଥା ହୋଇଗି କି, ଯିବି ଅଉ
ଅସିବି— ।

ବହୁଗ—ଏତେ ପ୍ରକାର ଶାଗ କଣ ହେବ ମାଉସୀ ।

ବୃତ୍ତା—ମୋ ପୁଅ ପାଇଁ ସବୁ ରାନ୍ଧିବି— ।

ବହୁଗ—ତମ ପୁଅ— ?

ବୃତ୍ତା—ଅଲେ ହଁ ହଁ ମୋ ପୁଅ, ବଚ୍ସି—ତୁ ସାଇବ ସୁଅ
ନୋହୁକି—ଲେ । ଏ ଦୁନିଆ ହାଇଗୁର ତତେ କଣ
ନାହିଁକି ?

ବହୁଗ—ନାହିଁ ମାଉସୀ ମୁଁ ତ କିଛି ଜାଣି ନାହିଁ ।

ବୃତ୍ତା—ଅଲେ ବାହା ଅଗେ କେତେ ନାହିଁଟି । ମେଳି ହେବ ।
ସେଥିପାଇଁ ସବୁ ବଚ୍ସି ପୁଅ ଗାଁ ଗାଁ ହୋଇ ବୁଲୁଛି ।
ପାଇବ ପୁଅମାନଙ୍କୁ ମେଲିଉଛି । ହେଲେ ଫିରିଙ୍ଗି ଗୋଡ଼େ
ଗୋଡ଼େ ଛକିଛନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ପୁଅ ମୋର ଦିନରେ
କେଉଁଠି ଛପିରହେ । ତା ରୂପ ଭେଦ ହେଉ ସୁନ୍ଦରୀ ସାଥକୁ
ନାହିଁ । ଅଉ ବେତକାଳ ଉଣି ନିଶବଦ୍ ସାତରେ ଗାଁରେ
ଅସି ହାଜର ହୋଇଯାଏ । କେଉଁ ଦିନ କେଉଁ ଗାଁକୁ
ଅସିବି ତାର କଣ ଠିକ୍ ଅଛି । ହେଲେ ଅମେ ହେଲେ

ପାରିବ କଲର । ଅମ ଘରୁ ଅମ ବର୍ଷକୁ ଦଢ଼ା ନ ଖୁଅଇ
ଗୁଡ଼ ଦେବୁ ?

ବସୁନ୍ଧା—ଏ ସବୁ କଣ ସତ ମାଉସୀ ?

ବୁଢ଼ା—ମା—ଅଉ କଣ ମିଛ କଲେ ? ଶୁଣିବୁ—ବାଲି ଆସିଥିଲା
ସେ ଅଉ ଗାଁକୁ । ପଥାନ ଶୁଭଯା ଖଣ୍ଡଶିଳା ଭରି ରଖିଥିଲା ।
ଦେଲେ ମୋ ପୁଅ ବହୁଳ ତାର ଖଣ୍ଡ ଖିଣ୍ଡରେ ନୁହେଁ—
ଶାଗ ମୁଗରେ ଭେର । ସେଇଥିପାଇଁ ଅତି ସମସ୍ତେ ଶାଗ
ଭାଜି ବର୍ଷ ପାଇଁ ଅନେଇ ବସିବେ—ଲେ । କିଏ ଜାଣେ
ପୁଅଟା ପଦ ଆସି ମୋ ଡାଟି କୋଟରେ ହାତମାରେ ।

ବସୁନ୍ଧା—ସେଇଥିପାଇଁ ଏ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକକୁ ଶାଗ ଲୋଲି ମାଲୁ ?

ବୁଢ଼ା—ହଁ ଲେ ସେଇଥିପାଇଁ, କେତେ ଫଟେଇ ହଉଛନ୍ତି ।

ବସୁନ୍ଧା—କଣ ମାଉସୀ ବର୍ଷ କଲବ ?

ବୁଢ଼ା—ଜିତବ ନାହିଁ ? କଣ ବୋଲି ପାରିଲୁକ ମୋ ପୁଅକୁ ?
ନାଚୁଆଣି—ଫିରିଙ୍ଗି ତାର ଲଢ଼ିରେ ହାତ ମାରୁଛି—ଏବେ
ଗୁଡ଼ ସମାଜୁ—ଆ—ମ—କେତେ ଫଟେଇ ହଉଛନ୍ତି ?...
ଓଃ.....

ବସୁନ୍ଧା—ନାଚ କିଛି ନାହିଁ—ସୁଲ— (ଉଭୟେ ଶୁଣିଗଲେ)

୮ମ ଦୃଶ୍ୟ

(ବାଲି ସାହୁ ନକର—ଗଜପତିଙ୍କ ଆଗରେ ଛଦ୍ମ ବେଶରେ
ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି ବର୍ଷ-)

ମୁକୁନ୍ଦ—ବର୍ଷ—

ବର୍ଷ—ଶୁଣୁ—

ମୁକୁନ୍ଦ—ସେଦିନ ମୁଁ ତୁମକୁ ବୁଝି ନ ପାରି ତୁମର ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା
 କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ତୁମେ—

ବକ୍ସି—ତା କପର ହେବ ଶୁଣୁ, ଗଜପତିଙ୍କ ଅଲର ଅବମାନନା
 କରି ବକ୍ସି ତଣି କେବେ ଗଜପତିଙ୍କୁ ଅବମାନନା କରି-
 ପାରେ । କହୁ—

ମୁକୁନ୍ଦ—କହୁ କଣ ବକ୍ସି—?

ବକ୍ସି—କିଛି କୁହେଁ ଶୁଣୁ— ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ଗୋପନରେ ରଖିଥିବାର କେଣା କହୁଛ— । ମୁଁ ଜାଣେ
 ପାରମ୍ପରାରେ ମତେ ଅପକାର ମନେ କରୁନାହିଁ— ଏ ମେଳରେ
 ସେମାନେ ମୋର ସହଯୋଗ ଦିଅନ୍ତୁ । କିଛି ନାହାନ୍ତି—କିନ୍ତୁ
 ମୁଁ ତଣି କରିବି କୁହନ୍ତି ? ଏ ବାଲି ସାହିର ଉପାସ—
 ପିତାଙ୍କ ଘେରୁ ବନ୍ଦୀଶାଳାରେ ମୁଁ ତଣି ନିଜ ସୁଖରେ ରହିଛି—
 ସରର ଅର୍ଥାତ୍ ଭାଗରେ ଜାଇ ରହିବା ତଣି ମତେ ସୁଖ
 ଲାଗୁଛି ? ମୁଁ ଯେତେ ଅପାକରଣ ହୁଏ—ମୁଁ ପରା ତପିକେନ୍ଦ୍ର,
 ପୁରୁଷୋତ୍ତମ, ପ୍ରତାପରୁଦ୍ରଙ୍କର ବାସଧର,—

ବକ୍ସି—ଅପଣ ବିଚଳିତ ହୁଅନ୍ତୁ ନାହିଁ ଶୁଣୁ । କହୁଲି ପରା କ୍ଷେତ୍ର
 ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛୁ—ସାଗ ଓଡ଼ିଶା ନିଆଁରେ କୁହୁଲି ରହିଛି—ମୁଁ ସର
 ନିଜେ ଦେଖି ଆସିଛି—ଖାଲି ସେହି ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଅବେକ୍ଷା
 ଶୁଣୁ—ଏକସମୟରେ ନିଆଁ ଜଳଉଠିବ— ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ହଁ ବକ୍ସି ହଁ । ସେହି ଶୁଭମୁହୂର୍ତ୍ତର ଅବେକ୍ଷା । ଦେଖୁନା-
 ଅତିତୁମର ସାକ୍ଷାତପାଇଁ ତୁମର ବନ୍ଦୀ ରାଜା କପର ଶତ
 ସିଂହର ପ୍ରଗଳ୍ଭମରେ ଜାଗିଉଠିଛି— କହୁ ବକ୍ସି ମୁଁ ତଣି
 ଜାଗି ନ ପାରି ? ଭାଗ୍ୟର ଲିଖନ ଜାଣେନା ସୁଅ ମୁହଁର
 ଫୁଲ ପର ମୁଁ ବାହୁକ ଶୁଣି ଶୁଣି ଶୁଣୁ—

ବକ୍ସି—ସେ ସବୁ ସଜବଣୀ, ଅତି ଭଲ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଗୁମ୍—
 ଅତି ଚଢ଼ିବ୍ୟର ଅଭାବ ଅସିଛି—ଅତି ମା ପାଇଁ ସେବା
 କରିବାର ସୁଯୋଗ ଅସିଛି— ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ହଁ ଅସିଛି । ସେଇଥି ପାଇଁ ଯିବି ଶ୍ରୀମତୀ—ଅତି—
 ବକ୍ସିର ମୁଣ୍ଡ ପାଇଁ ଚରଣ ଘୋଷଣା କରିଛି ଶବ୍ଦ ଶବ୍ଦ
 କାଟି ନିଶ୍ଚର ଭୂମି— । ନା ନା ବକ୍ସି ତୁମେ ବଢ଼ିମାନ
 ବିଦାୟ ନିଅ—ଏ ସ୍ଥାନ ତୁମ ପାଇଁ ନିରାଶ୍ରୟ ହୁଏ
 ଫେରାର ଅସିବାକୁ ଖବର ପାଠାଇ ଥିଲା—ଯେ ଗୋଟିଏ
 ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଅସି ଯାଇପାରେ ।

ବକ୍ସି—ଅସୁଗୁମ୍—ଫିରିଙ୍ଗି ସେ, କାହୁଁ ଜାଣିବ, ଶୁଣି ସିଂହ
 ସାମାନ୍ୟ ଯେ ଅବାଚରେ ମଧ୍ୟ ଜାଗି ଉଠେ । ଅତି ଯେତେ-
 ବେଳେ ସେ ଜାଗି ଉଠେ—ସେ ଜାଗି ଉଠେ ଶବ୍ଦ ସିଂହର
 ପରାମର୍ଶରେ—ଅପଣ ଚିନ୍ତା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅପଣ ଶୀଘ୍ର
 ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯାନ୍ତୁ ଅତିଶୀଘ୍ର ଏ କାଲିସାନ୍ତ ନବର ତ୍ୟାଗ
 କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ—

ମୁକୁନ୍ଦ—ପିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ?

ବକ୍ସି—ଜିଅସରୁ କେତେ ଖଡ଼ୁଣ୍ଡ ଅଣେଇ ଗଲେ କରୁଣାକର
 ସଙ୍ଗର ଅପଣାଙ୍କୁ ନେଇ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ଥଳରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେବ ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ଏଇ ମୋର ଶେଷ ଚେଷ୍ଟା ବକ୍ସି—ଏଥର ଯଦି
 ବିଜୟ ହୁଏ—ଜାହେଲେ ମୁଁ ହେବି ନବକୋଟି
 ବର୍ଣ୍ଣାଟୋଲିକବର୍ଗେଶ୍ୱର ଇସେ ଶ୍ରୀଜୀଙ୍କ ମଉଜୁ ମଣି
 ଗଜପତି ମୁକୁନ୍ଦଦେବ—(ବାହାରେ ଗଣ୍ଡା ଧ୍ୱନୀ ହେଲା)
 ଫେରାର ଅସିଗଲା ବକ୍ସି—

ବକ୍ସି— ଚନ୍ଦ୍ରା ନାହିଁ ଗୁମ୍ଫା, ଶବ୍ଦ ଶବ୍ଦ ଫିରିଙ୍ଗି ପ୍ରହରର ଅଖିରେ
 ଧୁଲି-ଦେଇ ଯିଏ ଗଜ ନିକର ଭିତରକୁ ଆସିପାରେ ତା
 ସମ୍ପର୍କ—(ବକ୍ସି ଓ ଗଜା ଗୁଲିଗଲେ ଭିତରକୁ ଓ
 ଫ୍ଲୋରରକୁ ନେଇ ବେବେଇ ଗଜା ପ୍ରବେଶ କଲେ)

ମୁକୁନ୍ଦ—ଅସନ୍ନ—ଅସନ୍ନ—ମହାମାନ୍ୟ ଫ୍ଲୋରର ସାହେବ, ଅସନ
 ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ । ଫିରିଙ୍ଗି ଦ୍ଵାରା ମୁଁ ନିଜ ନିକରରେ ଅଜି ବନ୍ଦୀ
 ସାହେବ, ତଥାପି ମୁଁ ଆସଣକୁ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଇବା ପାଇଁ
 ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ କରିଛି—ହଁ ସାହେବ ଆସଣ ଯେଉଁ
 ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମୋ ପାଇଁ ଯୋଗାଇ ଦେଇଛନ୍ତି ମୋର ଅଳସ ସମସ୍ତ
 ଗୁଡ଼ାକ ସଂଗୀତ ମୁଖର କରି ଦେବା ପାଇଁ, ସେହି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ—

ଫ୍ଲୋର—No. No. ନାଚବାଲି—ହାମେ ବହୁତ ନାଚ ଦେଖିଲୁ,
 ମୋ ଚୋର ଇଟର ଦିଅ । .

ମୁକୁନ୍ଦ—ତା ର ଦେବ—କିନ୍ତୁ ତୁମେ ସଦି ଠାକୁର ଗଜାର
 ଅଦେଶରେ ନାଚି ନ ଦେଖ ମୁଁ କିଛି ଶୁଣିବି ନାହିଁ ।

ଫ୍ଲୋର—Oh, you are very sentimental ଟୁମର ଯିବୁ
 ବହୁତ । ଟୁମେ ଜାଣ—ହାମେ Important ତାମରେ
 ଆସିଲୁ But-ଆସୁ ହାମେ ଟୁମ ବଥା ଶାଂଗୁ ନାହିଁ, ଟୁମ
 ନାଚ ହାମ ଦେଖିବ ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ... (ପଶିଥାରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟର ଦଳ ପାଦର
 ତାଳେ ତାଳେ ପୁଟିଲ ସେମାନଙ୍କର ସଂଗୀତ)

କୁଂଜ ବାନନେ ତାବେ ବୋଇଲି

ଅକ୍ଷୟ ଅକ୍ଷୟ ଆସିବେ ବୋଲି ଗୋ

ଆସିବେ ବୋଲି ॥

ମଳୟ ପବନ ଧୀରେ ଧୀରେ ବହି
 ଅଗମନୀ ଗୀତ ଗଲା କାନେ ବହି
 ବଧୂ ଅଗମନେ ଧରଣ ପୂଜିବେ
 ବହଳିଆ ଗୁଡ଼ି ଉଠଇ ଥରି ।

ତାବେ.....

କରଣ ସଜାଇ ଦେବେ ଫୁଲ ସଂକେ
 ନିଗଣେ ବିଚକ୍ତ ଅସି ନାହିଁ କୁଂଜେ
 ଭର ବାଂଛୁତ ଦେଇଛ ଧରା ଗୋ
 ବାନ୍ଧବ ଦେଇ ବାହୁର ତୋର ।

ତାବେ ବୋଇଲି.....

ଫ୍ରେଡ଼—(ମୁହଁ ଡୋଳି ଚାହିଁଲେ)

ମୁକୁନ୍ଦ—ଅଉ ଫାମସ୍ କଥା ! ବିଲଗ୍ନ ମଦ ଦୁଏତ ବ୍ୟବସ୍ଥା
 ହୋଇ ପାରିବନି ତେବେ ସେହି ଜଗତୀୟ ଦୁଇଟାକୁ
 ଅଦେଶ ହେଲେ ହାଣ୍ଡିଆରୁ ଦୁଇଟା ବୋତ ଅଣି—

ଫ୍ରେଡ଼—What are you talking Raja like a
 nonsense—answer me—ଏଣୁ ଡେଣୁ ବାବେ ବଠା
 ତଣି ଟୁମେ ବଡ଼ ଯାଉଛ ମୋଁ କଠାର ଉଠଇ ଦିଅ ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ବେଉଁ କଥାର ଉତ୍ତର ?

ଫ୍ରେଡ଼—I have not come here to enjoy dance or
 to drink ହାମେ ଏଠାକୁ ନାଚ ଦେଖିବାକୁ ବ ମଦ
 ଖାଇବାକୁ ଆସିଲୁ ନାହିଁ । ଟୁମେ ଜାଣ ଦରସି ଜଗବଧୁ
 again ପାଇବମାନଙ୍କୁ ମେଲି ବରାହବାର ବେଷ୍ଟାରେ ଅଛୁ ?

ମୁକୁନ୍ଦ—ମେଲି !

ଫ୍ରେଡ଼—Yes revolution—ବଦ୍ଧୋ !

ମହମ୍ମଦ—ବନ୍ଦୋବ୍—ସତେ ସାହେବ ଏସବୁ ମୁଁ କିଛି ଜାଣି ନାହିଁ । ମୋର ବା ଜାଣି ଲାଭ କରି ପାରିବି । ଅଳ୍ପ ସାହେବ ତମେ କେବେ ପିଛାସରେ କେତେ ଦେଖିବ । (ଫେରାର ଗାଲ୍ ଗୁଡ଼ିରେ) ପିଛାସର କେତେ—ସେ କଣ ଜାଣେ ବାହାରେ କେଉଁ ଅନନ୍ଦର ବନ୍ଧା—ସେ ବା ବାହୁଁକ ତାହାର ହସ୍ତାଦ ରଖିବ ।

ଫେରାର—But Raja tell me what to do ? ଏସବୁ ବାହେ କଠା ବାହୁଁକ । ମତେ କିପରିମାନକୁ କଣ କରିବାକୁ ହେବ ?

ମହମ୍ମଦ—ସେ ସରାଫମ୍ ସାହେବ, ହୁଏତ ତୁମେ ମତେ ଦେଖାନ୍ତି ମୁଁ କଣ କରିବି—

ଫେରାର—Don't slip up your burden like that— ନିଜର ତାହାକୁଟା ଏପରି ଖସାଇ ଦିଅ ନାହିଁ । ତୁମେ ହେଲେ ରାଜା—ତେନୁ ବନ୍ଦୋବ୍ ହେଲେ ତାକୁ ତମନ କରିବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହେଉଛି ତୁମର ।

ମହମ୍ମଦ—ମୋର ?

ଫେରାର—Yes ହଁ ତୁମର—ଗୁରୁଆଡ଼େ ପାଇବମାନେ ରୋଗର କର୍ମ ପରି ମାଟି କଠିକଣ୍ଡ । In such circumstances have you no duty ? ଏପରି ପରିସ୍ଥିତିରେ ତୁମର କଣ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନାହିଁ ।

ମହମ୍ମଦ—ପୁଣି ତ ସେହି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନ, କେଉଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ?

ଫେରାର—ତୁମ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର ସୁଖ ତେଣିବା—ବନ୍ଦୋବ୍ ତମନ କରିବା ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ମୁଁ ଏମିତି ବେଉଁ ରାଜାରେ ରାଜା ଯେ ପ୍ରଜାର ସୁଖ
ଦେଖିବି—ତା ଛଡ଼ା ଗୁଲ ଏଇଠି ଅନନ୍ଦ କରିବା ଗୀତ
ଗାଉ—ଗାନା ଗାଇ...ନିଶିଙ୍ଗର ନାଚ ଦେଖି...

ଫ୍ରେଡ଼ର—I don't understand you—ମୁଁ ଟୁମକୁ
ବୁଝୁନାହିଁ ତଣି ଟୁମେ କହୁଛ । No No Raja—ସେ
ତୋ ହେଉ ନାହିଁ । ଟୁମେ ହେଲ ରାଜା—ଟୁମର ଗୋଟାଏ
ତୋ ଯାହା କରିବ, ଆମର କୋଡ଼ଏ ତୋ ତା କରି
ପାରିବ ନାହିଁ । ତୁମେ ଗୋଟାଏ ଅଢ଼େଶ ନାମା ଜାରିକର ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ଅଢ଼େଶ ନାମା ?

ଫ୍ରେଡ଼ର—ଟୁମ ରାଜା ହିସାବରେ ପାଇତମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ତରାସ
କର ସେମାନେ ମେଲିରେ ଯୋଗ ତେବେ ନାହିଁ । ଟୁମେ
ଘୋଷଣା କର ବରଷି ଗୋଟାଏ ବିଡ଼େ଼଼ା଼ (ରାଜା ହସିଲେ)
Do it Raja do it ଟୁମ କର ରାଜା ଟୁମେ କର—
ମୁଁ ଟୁମକୁ କହୁଛି ଟୁମେ କର ।

ମୁକୁନ୍ଦ—(ଠୋ ଠୋ କରି ହସି ଉଠିଲେ)

ଫ୍ରେଡ଼ର—What makes him laugh ? ଟୁମେ ହସିଲାହୁଁକ ?

ମୁକୁନ୍ଦ—(ସେହସର ହସୁଥାନ୍ତି)

ଫ୍ରେଡ଼ର—ରାଜା—ରାଜା—ରାଜା— you tell me ଟୁମେ
ତପ୍ତକେ ନାମାରେ ତପ୍ତକେ କରିବ କି ନାହିଁ ?

ମୁକୁନ୍ଦ—(ପୁଣି ଜୋରରେ ହସି ଉଠି) ରାଣି !—ଶୁଣ
ରାଣି—ମାନ୍ଦାଳ ଅ ମୁକୁନ୍ଦଦେକୁ ଗୋଟାଏ ହୁକୁମନାମା
ଜାରି କରିବାକୁ ହେବ ! ପାଇତମାନେ ମେଲିରେ ଯୋଗ
ଦେବେ ନାହିଁ । ଶାନ୍ତ ହେବେ...

(ସେ ଅହସ୍ତ ଜୋରରେ ହସି ଉଠିଲେ)

ଫ୍ରେଡ଼ର—Raja, Raja, Raja—ରାଜା—ରାଜା—ରାଜା—

ଚତୁର୍ଥ ଅଙ୍କ

୧ମ ଦୃଶ୍ୟ

(ବନ୍ଧୁପଦ୍ମ ପାତାଳର ଗୋଟିଏ ଗୁମ୍ଫା—ଗୁମ୍ଫାଟି ସାମାନ୍ୟ ଅଂଧାରୀଆ ହୋଇଛି । ତାର ଗୋଲବାଟେ ସରସ୍ୱାର ଦେଖା ଯାଉଛି ଧନୁ ବକ୍ସା ଧରି ପାଇଁମାନେ ସହସ୍ର ଦେଖନ୍ତି । ଅନ୍ତର ହିତ ଏ ଦୂରରେ ତୋପ ଗୁଡ଼ାକ ଖଣ୍ଡା ହୋଇ ଥିବାର ଦେଖାଯାଉଛି । ବକ୍ସି ତା' ଭିତରେ ଏଣେ ତେଣେ ହୋଇ ବୁଲୁ ଥିବାର ଜଣା ଯାଉଛି । ହାତରେ ତାଙ୍କର ଏକ ମାଲତୀ ..ତୋପ ଗୁଡ଼ାକରୁ ଅନବରତ ଗୋଲା ବର୍ଷଣ ଚାଲୁଛି)

ବକ୍ସି—ବରୁଣା ବର, ବରୁଣା ବର । (ବରୁଣାବର ପ୍ରବେଶ)
ବରବର ମୋଣର ଗୋଲା ବର୍ଷଣ ଶୁଣ ଅନେକ ହେବଣି
ପାଇଁମାନଙ୍କୁ ବିଶ୍ରାମ ଦିଅ ।

ବରୁଣାବର—ସେ କଣ ରେ ଚିତ୍ତ ?

ବକ୍ସି—ପ୍ରତିବାଦ ବର ନା ବରୁଣା ବର ପ୍ରତିବାଦ ବର
ନା...ଏ ଗୋଲା ବାରୁଦର ଇଡ଼େଇ ଅମକୁ ସୁଦ୍ଧାଏ ନା...
ତାଲ, ତରବାଗ, ଖାର, ବକ୍ସାହିଁ ଅମର ସବୁ ।

ବରୁଣାବର—ଫିରିଙ୍ଗି ଏଇ ଘାଟିଟା ଗୁଡ଼ ଯିବା ପରେ
ଯେତେବେଳେ ଏ ଗୁଡ଼ାକ ପାରିବୁ...

ବକ୍ସି—ମନା ଚରୁନାହିଁ ତାର ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ କହୁ-
ବେଳ ଅଛି, ବର୍ତ୍ତମାନ ନୁହେଁ—ଯାଅ ବନ୍ଦ କର ।

ଚନ୍ଦ୍ରଶା—ଆଜ୍ଞା...

(ଚନ୍ଦ୍ରଶା କର ବାହାରି ଗଲେ କମାଣର ଶବ୍ଦ ବନ୍ଦ
ହୋଇଗଲା ପରି ଅର୍ଥେଇ ଚପୁର)

ଚପୁର—ସାନ୍ତେ !

ବକ୍ସି—(ଚମକି ପଡ଼ି) କିଏ ?

ଚପୁର—ମୁଁ

ବକ୍ସି—କଣ ?

ଚପୁର—ଅନୁମତି ମିଳିଲେ ଗୋଟାଏ କଥା କହନ୍ତି ସାନ୍ତେ ।

ବକ୍ସି—କି କଥା ? କଣ ?

ଚପୁର—ଏ ଇତେଇ ଆଉ କେତେ ଦିନ ଚାଲିବ ?

ବକ୍ସି—କିଏ ଜାଣେ ହୁଏତ ଆଉ କେଣି ଦିନ ନୁହେଁ ।

ଚପୁର—ତେମେ ସାନ୍ତେ ଏ ଗାଟିଟା ଛାଡ଼ି ଆଉ କୁଆଡ଼େ ଯିବ
ନାହିଁ ।

ବକ୍ସି—ସେ କଣ ଚପୁର ?

ଚପୁର—ତାହାଣ ଅଣିଟା ମୋରୁ ଡେଇଁଇ ତାହାଣ ବାହୁଟ
ମୋର ।

ବକ୍ସି—ମାନେ ?

ଚପୁର—ଏ ସବୁ ଅମଙ୍ଗଳର ଚିହ୍ନ ।

ବକ୍ସି—ଚପୁର ?

ଚପୁର—ମୁଁ ଅମାଳିଆ ହେବି ନାହିଁ ତମେ କେତେ ଯିବ ନାହିଁ ।
କେତେ ଯିବ ନାହିଁ ।

ବନ୍ଧୁ—ବିଚିତ୍ର କରବାକୁ ମୋର ସମୟ ନାହିଁ । ସାଗ ମୁଲକଟା
ଅଳ୍ପ ହୁ ହୁ ହୋଇ ଜଳୁଛି । ତୋ ସଙ୍ଗେ ଆଲୋଚନା
କରବାକୁ ମୋର ଅବସର ନାହିଁ ।

ବସୁନ୍ଧା—ନାହିଁ ସାନ୍ତେ, ସେ କଥା ମୁଁ କହୁନାହିଁ ଯେ, ତେମେ
କୃତକ ତେମେ ଅଳ୍ପ କୁଅଂକ ଯିବ ନାହିଁ ।

ବନ୍ଧୁ—ଉଦରକୁ ଯା ବସୁନ୍ଧା—ରାଣୀ ମା ତେଣେ ଏକୃଷ୍ଟିଆ—

ବସୁନ୍ଧା—ମତେ କଥା ନ ଦେଲେ ମୁଁ ଯିବି ନାହିଁ !

ବନ୍ଧୁ—ଏ ଯୁଦ୍ଧରେ ସେନାପତି କିଏ ତୁ ନାଁ ମୁଁ ?

ବସୁନ୍ଧା—(ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ ଘୋଡ଼ାଇ)

ବନ୍ଧୁ—ପ୍ରଣ ଉପରେ ଯଦି ସେନାପତିକୁ ଏଇଠି ରମଣୀର
ଅଞ୍ଚଳ ତଳେ ଅଶ୍ଵୟ ନେବାକୁ ହୁଏ—ଯୁଦ୍ଧ ସେ କରବ
କିଏ ? ପାଇବ ନାଁ ଫିରିଙ୍ଗି ?

ବସୁନ୍ଧା—ମୋ କଥା ବୁଝି ପାରୁ ନାହିଁ ସାନ୍ତେ ?

ବନ୍ଧୁ—ବୁଝିବି, ଆଜି ବୁଝିବାର ଶେ ବାକ ଅଛି, ?

ବସୁନ୍ଧା—ସାନ୍ତେ ।

ବନ୍ଧୁ—(ହଠାତ୍ ନରମ ହୋଇ ଯାଇ) ବାହୁଁକ ପ୍ରେସ
ତୁ ଶୁଭ ପରି ବନ୍ଧୁର ପଛେ ପଛେ ଧାଇଁ ବୁଲୁଛୁ । ବାହୁଁକ
ମନବୋତାର ଅଣ ଦେଲୁ ତେଜନା, ଆଜି ବାହୁଁକ ଆଜି
ତାର ପଥରର ମନକୁ ପତର ପରି ହାଲୁକା କରି ଦେବାବ
ବୋଧା କରୁଛୁ ?

ବସୁନ୍ଧା—ବୁଝିପାରୁନାହିଁ ସାନ୍ତେ, କୃତକ ତେଣେ କହୁ ମୁଁ ବୁଝାଇବି

ବନ୍ଧୁ—ବସୁନ୍ଧା.....

ବସୁନ୍ଧା—ହଁ ସାନ୍ତେ ଥରେ ଆସି ଦୁଇଟାକୁ ମୋର ଶୁଦ୍ଧାକୁ ।
ସେଇଠି ପାଇବେ ତାର ଉତ୍ତର ।

ବକ୍ସି—(ବସୁନ୍ଧରାକୁ ଭୁଲ ବୁଝି ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ)

ବସୁନ୍ଧର ! ଏତେ ଜଳକୁ ତୁ ଆସି ପାରିବୁ—ଏତେଜଳକୁ ।

ବସୁନ୍ଧରୀ—(ଅନ୍ତରରେ ଭାର ଆଣିନାଦ) ସାନ୍ତେ ! ସାନ୍ତେ !

ବକ୍ସି—ଅଉ ସାନ୍ତେ ହୁଏଁ ବାଳିକା ଅଉ ସାନ୍ତେ ନୁହେଁ ।

ରଣାଙ୍ଗନର ଏ ବିଶ୍ୱାସୀକା ମଧ୍ୟରେ ତୁ ମତେ ବିଚଳିତ
କରି ସଜାଇଛୁ । ରଣ ଭୂମିରେ ନାଶ୍ୱର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ—ତତେ
ସେଇ ଟିକିଏ ସୁବିଧା ଦେଇ ମୁଁ ହୁଏତ ଭୁଲ କରିଛି—
ବକ୍ସିକୁ ଯେପରି ଭାର ସବୁ ଭୁଲ ପାଇଁ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବାକୁ
ସଜ୍ଜି, ଆଜି ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେମିତି ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବାକୁ
ସଜ୍ଜି ।

ବସୁନ୍ଧରୀ—ତମେ କାହିଁକି ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବ ସାନ୍ତେ ମୁଁ କରିବି ।

(ସେ ବକ୍ସିଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରି ଝଟିଯିବ ଭିତରକୁ ସଜିଗଲା—
ବକ୍ସି କିଛି ବୁଝି ନ ପାରି ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ)

ବକ୍ସି—ବସୁନ୍ଧର ! ବସୁନ୍ଧର !

(ପଣି ଆସିଲେ ଚକ୍ରପାତ—ସୋପାନରୁ ଦୈନିକର ଯଥେଷ୍ଟ
ପରିଚୟ ମିଳେ)……ଛାତ୍ର

ମୁକୁନ୍ଦ—ଶୁଣି ଅନେକ ହୋଇଯାଇଛି ବକ୍ସି…ତୁମେ ବିଶ୍ରାମ
ନିଅ ! ନିଶାଲ ନିପିର ଶୁଦ୍ଧରେ ଶୁଣି ଅନିଦ୍ରା ରହୁ ତମେ
ହୁଏତ ଇଂଗି ସଜ୍ଜି ।

ବକ୍ସି—ଏ ଜୀବନରେ ବିଶ୍ରାମ କାହିଁ ଛାତ୍ର…କିନ୍ତୁ ଆପଣ ପଦ୍ମ
ଛାତ୍ର ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ମୋର ବି କାହିଁ ବିଶ୍ରାମ ବକ୍ସି ?

ବକ୍ସି—ଛାତ୍ର

ମୁକୁନ୍ଦ—ବନ୍ଧୁ (ଦୁହେଁ ଅଣ୍ଟିରେ ବାନ୍ଧୁଣୀ ଦୁହେଁ ପରସ୍ପରର
ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗରେ ଅବଶ ହୋଇ ବସି ପଡ଼ିଲେ)

ତୁମେ ଆଜି ସାଗୁଡ଼ନ କିଛି ଖାଇନା ବନ୍ଧୁ ?
(ବନ୍ଧୁ ହସି ଉଠିଲେ ବଡ଼ ବାନ୍ଧୁଣୀ ସେ ହସ) ତୁମ
ରାଣୀମା ଯାହା ଫଳମୂଳ ସିଂହାସନରେ ସେଥିରୁ ମୁଁ ଅଧେ
ଖାଇଛି, ଆଜି ଅଧେ ତୁମ ସାଥୀ ଅଣ୍ଟିକୁ ।

ବନ୍ଧୁ—ଶୁଣ !

ମୁକୁନ୍ଦ—ଅମାଳିଆ ହୁଅନା ବନ୍ଧୁ ।
(ସେ ଅଣ୍ଟିରେ ଥିବା ଫଳମୂଳ ବାଡ଼ିଲେ, ବନ୍ଧୁ ଖାଇବାକୁ
ଆରମ୍ଭ କଲେ)

ମୁକୁନ୍ଦ—ଗୁମ୍ଫାରୁ ଯେଉଁ ଗୁମ୍ଫାଟି ବନ୍ଧୁ ଅସିଥିଲ ?

ବନ୍ଧୁ—ସେମାନେ ଆମ ସାବଧାନତାକୁ ଫେରି ମିଶି ଗଲେଣି ।

ଫିରିଙ୍ଗି—ତାଙ୍କ ରାଜା ଅନାଦି ଜାତିଙ୍କ ଉପରେ ଯେଉଁ
ଅତ୍ୟାଚାର କରିଛନ୍ତି, ତାରି ପ୍ରତିଶୋଧ ସେମାନେ ବଡ଼ା ବଡ଼ା
ଦ୍ରବ୍ୟରେ ନେବେ ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ଆମ ସାଇଦେ ବାଣସୁର ଆନା ପତ୍ର...

ବନ୍ଧୁ—ତତ୍କାଳ କରି ଖଜଣା ଖାତାଟା ଲୁଟି ନେଇଛନ୍ତି, ଆଜି
ପାଇଛନ୍ତି ସେଠୁ ପତ୍ରର ହଜାର ଟଙ୍କା ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ପତ୍ରର ହଜାର ।

ବନ୍ଧୁ—ମାଛ ତେଲରେ ମାଛ ନ ଭାଜିଲେ ଚଳିବ କିପରି ?
ଟଙ୍କା ନ ହେଲେ ଏତେ ଗୁମ୍ଫାଏ ସାଇଦେ ଖାଇବେ ତେଣୁ
ଆଜି ଲବେଲବି କରିବେ କିମିତି ?

ମୁକୁନ୍ଦ—ଖୋଜି ତଥା କଣ ହେଲା ?

ବନ୍ଧୁ—ସେତିକି ସେଇ ଅବସ୍ଥା —

ମୁକୁନ୍ଦ—କଲେକଟର ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳକାଟିରେ କେବେ ଦେଇଛି ?

ବକ୍ସି—ହଁ ଗୁମ୍, ୨୦ ଜଣ ସୈନ୍ୟନେଇ ଆସିଥିବା ଆମକୁ ବାଧା ଦେବାକୁ, କିନ୍ତୁ ଆମ ସାଇକେଲର ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ସତରଞ୍ଜୀ ଦେଇ ଫେରି ଯାଇଛି—ଦେଖୁନାହାନ୍ତି ସେ କମାଣ ଗୁଡ଼ାକ ପରା ତାରି—ଯାହାହେଉ କଲେକଟର କିବର ଏ ଗଂଗାସତ୍ତା ମାଟିକୁ ଜୀବନରେ କେତେ ଭୁଲିବ ନାହିଁ ।

ମୁକୁନ୍ଦ—କଟକରୁ ଆଉ ନୂଆ ଫଉଜ ?

ବକ୍ସି—ଦଳେ ଖୋର୍ଦ୍ଧାକୁ ଓ ଆଉ ଦଳେ ପିପିଲିକୁ ଅସ୍ପନ୍ଧନ ।

(ଚରୁଣାଚର ପଣି ଆସି)

ଚରୁଣାଚର—ଖବର ଆଣିଛରେ ବକ୍ସି ଖବର ଆଣିଛି ।

ବକ୍ସି—କଣ ଚରୁଣାଚର ।

ଚରୁଣାଚର—ଦିଆ, ଗୋଟେ ଭଲ—

ମୁକୁନ୍ଦ—ଆଉ ଆରଟା ?

ଚରୁଣାଚର—ଭଲ ନୁହେଁ ।

ବକ୍ସି—ଭଲ ନୁହେଁ ?

ଚରୁଣାଚର—ଭଲଖବରଟା ଆଗେ ଶୁଣି । ପାଇକ ଭେଣ୍ଡିଆମାନେ ଶିଲିକା ଦରିଆରେ ଲୁଣ ସାଇବକୁ ଦଗର ଭର ଦେଇଛନ୍ତି—ନଇଲେ କି ପାଇକ ଭେଣ୍ଡିଆ ସେମାନେ ?

ବକ୍ସି—ମାରି ଦେଇଛନ୍ତି ?

ମୁକୁନ୍ଦ—କମଳ ପଡ଼ିବ ବକ୍ସି ?

ବକ୍ସି—ଯୁଦ୍ଧ ଜୀବନ ବାହାର ହୋଇଗଲା ଗୁମ୍ । ନିରସ୍ତୁକୁ ହତ୍ୟା କରିବା ପାଇବର ଧର୍ମ ହୁଏ । ଆଉ ଖବରଟା ?

ଚରୁଣାଚର—ଏଇ ଲେଖାରେ ଅଛି ।

ବକ୍ସି—(ବେଶୀ ସତ୍ତ୍ୱିସାରି) ଗୁମ୍ ମୁଁ କାହାର ଭଲ ସ୍ବାଇ ?

ସେଠି ଅମ ପାଇଁ କମାନେ ଫିଙ୍ଗେଇ ଦେଶରେ ବସନ୍ତ ।

ରାଜା—କେପାଇଁ...? ଏଠିକାର ଦୟାଳୁ ।

ବକ୍ସି—ଅପଣଙ୍କ ଉପରେ... ଅପଣ ଥାଉ ଥାଉ କିଏ ଅଛନ୍ତି ତାର ଦାୟିତ୍ବ ନେବ ? ମୁଁ କରକ ପରି ଶୁଭ ବୁଲିବା ଲୋକ ।... କିନ୍ତୁ ଦେଖନ୍ତୁ ଶୁଣ ସମ୍ଭବ ନୀତି ହେନାହିଁ ନୁହେଁ । ଅପଣ ସବୁନେତେ ପାଇଁ କମାନଙ୍କର ଜୀବନକୁ... ସେମାନଙ୍କର ସୁରକ୍ଷାକୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମସ୍ତ ବିଷୟର ଉପରେ ସ୍ଥାନ ଦେବେ । ଯୁଦ୍ଧର ଜୟ ପରାଜୟ ବଡ଼କଥା ନୁହେଁ । ବଡ଼କଥା ହେଉଛି ସେନାପତି ଉପରେ ଯେନିକର ବିଶ୍ୱାସ । ମୁଁ ଅସୁଖ ଶୁଣ... କରୁଣାକର ମୋ ଗୋଡ଼ା ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି ?

କରୁଣାକର—ଅଛି କିନ୍ତୁ ଟିକି ରଖିବୁ ।

(ବକ୍ସି ଶୁଭ ଯାଉଥିଲେ)

ରାଜା—(ପଶି ଅସି) ବକ୍ସି ।

ବକ୍ସି—ଅପଣ ରାଣୀମା ପହଞ୍ଚିବେ ବଳେ ହେଉ ନାହାନ୍ତି ।

ରାଜା—କହୁଣ କୁଅଡ଼େ ଗଲ ? ତାକୁ ସାରା ଗୁଂପାଟା ମୁଁ ଖୋଜିଲୁଣି ।

ବକ୍ସି—ପାଉନାହାନ୍ତି ?—ପାଇବେ ନାହିଁ ରାଣୀମା, ପାଇବେ ନାହିଁ । ସେ ବୋଧେ—

ମୁକୁନ୍ଦ—କଣ କେହି—ଅଟକି ଗଲ ଚାହିଁବ ?

ବକ୍ସି—ସେ ବୋଧେ ରାଜିର ଅଞ୍ଚଳର କେତକର କେଉଁ ଅଡ଼େ ଶୁଭପାଇଛି । ତା ସାଙ୍ଗେ ଅଛନ୍ତି ଦେଖା ହେବନି । ହଁ ରାଣୀମା ଅଛନ୍ତି ଦେଖା ହେବନି ।

(ସେ ପରଶାରେ ଛଟପଟ ହେଉଥିଲେ ହଠାତ୍ ଦୁଇଜଣା ବୁଝିପାରି)

କରୁଣାକର ! ମୋ ଘୋଡ଼ା—କାହିଁ ମୋ ଘୋଡ଼ା—
 କରୁଣାକର—କହୁଲି ସବୁ କାହାରେ—
 (କବ୍‌ସି ବିନା କାନ୍ଦରେ ଶବ୍ଦକୁ ପ୍ରଣାମ କରି ଚାଲିଗଲେ—
 ସତେ ସତେ ମଧ୍ୟ କାହାରିଗଲେ କରୁଣାକର ।)]

ମୁକୁନ୍ଦ—କଣ ଦେଖୁଛୁ ଶୁଣି ?

ଶୁଣି—କବ୍‌ସିକୁ । ସତେ ଗୁମ୍ଫା ଅଦ୍ଭୁତ ଏ କବ୍‌ସି । ପୁରୁଷର
 ସୌରୁଷରେ ବାରର ବାରକୁରେ ଗଣ୍ଠାଧାର—ତଥାପି ମଣିଷର
 ମମତା ପ୍ରାଣକୁ ତାଙ୍କର ସ୍ବପ୍ନ ମୁଖର କରି ପକାଇଛି ।
 ସତେ ଗୁମ୍ଫା ଜୀବନର ଦୁଇଟି ବିସ୍ତାପମୁଖୀ ପ୍ରତିଭାରେ
 କବ୍‌ସିଙ୍କର ଅନ୍ତର କମଳାୟ ଅତି ନମନାୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ତୁମେ କାନ୍ଦୁ ମୁଖର ହୋଇ ପଡ଼ିଛୁ ଶୁଣି—

ଶୁଣି—ବିଶ୍ରାମ ନିଅନ୍ତୁ ଘଟଣାଟି ।

ମୁକୁନ୍ଦ—ପଥରର ଏ ବଧୂର ଅସ୍ତରଣ ।

ଶୁଣି—ସଥର ନୁହେଁ ଗୁମ୍ଫା—ଏଇଠି ଏଇଠି ବିଶ୍ରାମ ନିଅନ୍ତୁ
 (ନିଜର କୋଳକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକର)

ମୁକୁନ୍ଦ—ଶୁଣି ।

ଶୁଣି—ମହାଶବ୍ଦ !

(ଶୁଣି ନିଜର କୋଳ ଦେଖାଇ ଦେଲେ ଓ ଶବ୍ଦ
 ଶୁଣିଙ୍କର କୋଳରେ ମଥା ରଖିଲେ—ତା ସତେ ସମସ୍ତ
 ଅଧିକାର ହୋଇଗଲା)

୨ୟ ଦୃଶ୍ୟ

(ବହୁଶ ଏକ ବନପଥରେ ଗାଈ ଗାଈ ଚାଲୁଛନ୍ତି—ଗୀତ ସରେ
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣର ପ୍ରବେଶ କଲେ ଶୁଆର)

ବହୁଶର ଗୀତ ।

ଯା ଲଗି ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଜାଲି

ବସିଛି ହୃଦ ଦେଉଳେ

ବୁଝିଲ ନାହିଁ ସେ ମରମର କଥା ଠେଲି ଦେଲ

ବହୁତରେ

ମମତାର ଜାଲ ଅତିକ୍ଷେପ ରହିଛି ଘେରି

ତୁଟାଇ ପାରିନ ପାରିବନି (ହଁ) ସେ ନିବିଡ଼ ତୋର ।

ହୃଦୟର ଅକୁହା କଥା ମୋ

ରହିଥିବ ବୁକୁ ତଳେ । ୧ ।

ସାଗଲ ହୋଇଛି ମିଳନ ଅଶାର ଲଗି

ନୟନର ଭ୍ରଷ୍ଟା ବଧୂ ନ ପାରେ ବୁଝି—

ଯାଉ ଏ ଲାବନ ଉଥାପି ସେ ମୋର ଆଉ ଚର

ଅନ୍ତରେ । ୨ ।

ଯା ଲଗି ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଜାଲି…… ।

ଶୁଆର—(ଉଭୟ ଭାବରେ ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ ରହି) ତୁ ବହୁଶ ନା ?

ବହୁଶ—ଏ କିଏ ? କାଟିଆରେ ଡାକିଲେ ସବୁ ରୁହୁଁଛି ମତେ ?

ଉଠ କାଟି ଛାଡ଼ ।

ଶୁଆର—ଯୋଗକୁ ବେଟ ହୋଇଗଲା ବୋଲି ଭାରି କଥାଲିଅ

ଏକା ।

ବହୁର୍ଥ—କଣ ବାଟ ଗୁଡ଼ିକ ନାହିଁ ସାଟି କର ତାକିକ ?

ଶୁଆର—ତାତ କିଏ ମନା କରୁଛି ? ହେଲେ ପାଖରେ ଯଦି
ଫିରିଙ୍ଗି ପକ୍ଷୀଙ୍କ ଥିବେ ଅସି ଧରିବେ—ପୁଣି ବାସ୍ତବରେ
ଗାରଦରେ ରଖିବେ ।

ବହୁର୍ଥ—ପୁଣି ଗାରଦରେ ରଖିବେ ?

ଶୁଆର—ହେଲେ ସିପାହୀ ବୁକିଲା ତ ବହୁ ବହୁ ଗୁଡ଼ିକ—ଦେଲେ
ମୁକୁଳାରକ କିଏ ?

ବହୁର୍ଥ—ଏସବୁ କଣ କହୁଛ ? କିଏ ହିଁମେ ?

ଶୁଆର—ଚିଢ଼ି ପାଛୁଡ଼ି (ନିଜର ଗୁପ୍ତ ବେଶ ପିନ୍ଧାଇବା)

ବହୁର୍ଥ—ଶୁଆରେ ? ମୁଁ ଅଦୌ ଚିଢ଼ି ପାରିଲି ନାହିଁ ।

ଶୁଆର—ତୁ ଏପରି ବାୟାଣୀ ପରି ଦିଶୁଛୁ ବହୁର୍ଥ, ଏଣେ
କୂଅରେ ଏକୃଷ୍ଟ ରୁଲିଛୁ ?

ବହୁର୍ଥ—କୂଅରେ ଅଛ ? ଏମିତି—

ଶୁଆର—କବ୍‌ସିସାନ୍ତେ ବାଣପଡ଼ା ଗାଟିରେ ଅଛନ୍ତି ?

ବହୁର୍ଥ—ଥରେଇ—କର୍ତ୍ତମାନ ନ ଥାଇ ପାରନ୍ତି

ଶୁଆର—ଏପରି ବାବା ବାବା କଥା ଗୁଡ଼ା କଣ କହୁଛୁ ?
ମୁଁ ଗୋଟାଏ ଜହ୍ନ ଖବର ନେଇ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ବାହାରିବି
ଯେ—

ବହୁର୍ଥ—ଖବରଟା କେବଳ ଖବର ହୋଇ ରହିଯିବ ଶୁଆରେ ।
ହିଁମେ ଗାଟିରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ସବୁ ସରି ଯାଇଥିବ—
ଅଛ କିଛି ନ ଥିବ

ଶୁଆର—କଣ କହୁଛୁ ? ଗୁଡ଼ବାଲି ବାଟେ ଦଳେ ଫିରିଙ୍ଗି
ଫକ୍‌କ ଆସିଗଲେଣି, ସେମାନେ ଲୁଣ ଛପି ଚଢ଼ାଇ କରବେ
ବୋଲି ମସୁଆ କରିଛନ୍ତି—ଏ ଶବର ନେଇ ବର୍ଷି
ସାଥନ୍ତୁ ଯେ ଗୋଟିଏ ମତେ ଦବା ଦରବାର, ନ ହେଲେ—

କହୁଣ—ଫେର ଗୁଲ—ବାଟକୁ ଯାଇଁ ଘର ନାହିଁ—ସାଥନ୍ତେ
ସେଠି ନାହାନ୍ତି— ।

ଶୁଆର—ଜାହାଦେଲେ ଯେ ସବନାଣ ହେଲା—ସାଥନ୍ତେ
ବୁଝିବା ସୁଝିବା ଭେଦ ହୋଇ ଶେଷରେ ଫିରିଙ୍ଗି ଚଢ଼ାନ୍ତରେ
ପଡ଼ିଗଲେ । ଦେଖାଯାଉ ଜଗନ୍ନାଥ ଭରସା—ଗୁଲ କହୁଣ
ଗଂଗସଡ଼ା ବାଟକୁ ଫେରଗୁଲ—ସାଥନ୍ତକ ସାମକୁ
ଫେରଗୁଲ— ।

କହୁଣ—ନା ଅଜ ନୁହେଁ ସୁଆରେ ଯେଉଁଦନ ଗୁରୁଆଡ଼େ
ଅଂଧକାର ଘୋଟିଯିବ ସେଇ ଅଂଧକାର ଭିତରେ ଫେରିବ
ଶୁଆରେ ସେଇଦନ ଫେରିବ, ହିଁ ହିଁ ସେଇଦନ ଫେରିବ
(ଦୌଡ଼ ଗୁଲିଗଲା)

ଶୁଆର—କହୁଣ ! କହୁଣ ! (କହୁଣ ଅଜକୁ ଦୌଡ଼ ଯାଉଥିଲେ
କଂତୁ ସୁନଶୟ ଫେରିଆସିଲେ ଠିକ୍ ଏହି ସମୟରେ
ପଶି ଆସିଲେ ଦୁଇଜଣ ଫିରିଙ୍ଗି ସମ୍ପର ସିପାୟା—ସେମାନେ
ଶୁଆରକୁ କହୁଣକୁ ଦେଖିବା କଥା ସବୁରିଲେ)

୧ମ ସିପାୟା—ହେ, ଓଃ ଗ୍ଲେଜରା ଦେଖା ହେଁ ? ନାଚୁଥାଉ
ଗ୍ଲେଜରା Dance girl

ଶୁଆର—(ଚକ୍ଷୁ ବୁଝି ନପାଦ ଗୁଂଗାର ଅଭିନୟ କରି ସରସା
ମାଗିଲା ଖାଇବା ପାଇଁ)

୨ୟ ସିପାହୀ—ହେ ବେକୁର୍ ଭ୍ରମ୍‌ନେ ଦେଖା ହେ—ଏକ ଗୋରାସି
ପକାଇସି ଶ୍ଳେଷଣ ?

ଶୁଆର—(ସୁନଃ ଅଭିନୟର ଅବୃତ୍ତ)

୨ୟ ସିପାହୀ—(କଥା ନବହୁ ଠାରୁ ଭର ବସ୍ତ୍ରା କଥା ପରୁରଲ)

୧ମ ସିପାହୀ—Leave him—he is dumb—ଦୁଃଖା ହାଏ
ଦୁଃଖା, ଲସବୋ ଶ୍ଳେଷ ଦୋ—

୨ୟ ସିପାହୀ—ନେହୁ ସାହେବ ଲସବୋ ଜରୁର ମାଲୁମ ହାଏ—ଓ
ଚାହିଁ ଗଲ ହେ—ଲସବୋ କୁହ ଦେନେସେ ଓ ଜରୁର
ବତଲ ଦେବା (ସେମାନେ କିଛି ଟଙ୍କା ପକେଟରୁ ବାକି
ଶୁଆରକୁ ଦେଲେ—ଶୁଆର ଦୁଃଖା ଅଭିନୟ କରି ଟଙ୍କା
ନେଇ ବସ୍ତ୍ରା ଯାଇଥିବା ଦିଗର ବିସ୍ତରଣ ଦିଗକୁ ବାଟ
ଦେଖାଇ ଦେଲା)

ନାମ୍ନ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ୟ

(ପ୍ରେମବନ୍ଧବର ବୈଠକ ଶାଳା—ବସିଛନ୍ତି ବୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର,
ଜଣା ପଡ଼ୁଥାଏ ଯେପରି ସେ କାହାର ଅପେକ୍ଷାରେ ଅଛନ୍ତି)

ଚରଣ—(ପ୍ରବେଶ) ବୃଷ୍ଣ, ବୃଷ୍ଣ, ହଜୁର କିଏ ଆସେବ,
(king arrest) ବକ୍ସି ଆସିବେ, ପାଇବ ମେଲ
ଉଅଟବ (Water) ଏକଦମ ଉଅଟବ ।

ବୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ତୁମି ଆକାର ସେଇ ବସ୍ତୁକ ଇଂରେଜି ତଥା
କଲଲେ ?

ଚରଣ—ବୃଷ୍ଣ ବୃଷ୍ଣ...ଅଜ୍ଞା କହୁଛୁ ସିନା ତେବେ ନଚ୍ ଇଂଗ
(not wrong) ହୋଇ ପାରୁଛି କେଉଁଠି ?

ବୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ସେ ଗୁରୁଟ, ଇଂଗ (Right wrong) ଆକ୍ ।
ସ୍ବାଶୁନି କନ୍ ଚରାସିବ ? ସାହେବଜୀ ଅମାଦେର ହାତେ
ଛେଡ଼େଦ ଏ ଗୁଲିଗଲ—ଏକଟା ସିଂହାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକାନ୍ତ
ନାହିଁ । ସାଇବ ଗୁଲି ଯେ ରୂପ ଧରେନ୍ତି, ଏ ବୋଟିଟାଟେ
ଯଦି ଶେରାଉ କରେ କନ୍ ଚରାସିବ ?

ରେଣ—ବୃଷ୍ଣ ବୃଷ୍ଣ—ହଜୁର ଉଦ୍ଦିକ ଆପଣ ନଚ୍ ପିଅର
(not fear) ଏଠିକି କେନ୍ଦ୍ର ହେଲେ ଅସିବେ ନାହିଁ ।
ଅଲ ଅଣ୍ଡରଷ୍ଟାଣ୍ଡ (all understand) ସାହେବ
ଏଠି ନାହିଁନା ।

ବୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ବକ୍ସି କି ଧରିକାର ଜନ୍ମାନ୍ତୁମି କି ବ୍ୟବସ୍ଥା
କରିବ ?

ରେଣ—ବୃଷ୍ଣ, ବୃଷ୍ଣ, ହଜୁର ଚାହେନେନକ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟାକୁ
ହାଣ୍ଡ (hand) କୁ ଆଣି, ପାରେ ହାତକୁ ଆଣି—ତାକୁ

କିଛି ସିଲଭରକୋଇନ୍ (Silver coin) ର ଲୋକ
ଦେଖାଇ ବକ୍ସିକୁ ଗଞ୍ଜପଡ଼ାଠାରୁ କଲ (Call) କରି
ନେଇ ଆସିଲ, ଏଥର କିଙ୍ଗ (king) ହେଲା ଏଲେ ।
ତାକୁ ଆରେଷ୍ଟ (arrest) କରିବାକୁ ବେଶୀ ବେଳ
ଲାଗିବ ନାହିଁ । ତାମରେ ବକ୍ସି...

ବୁଝୁଛନ୍ତି—ତା'ର ପର ବକ୍ସି । ତୁମି କେନ୍ ମନେ କର
ବକ୍ସିକେ ଧରିତେ ଯାତ ସହଜ । ସେବାର କେ ତୁମି
ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେଇ ଶ୍ରମସ୍ୱରର ଲୋକଟା
ବକ୍ସିକୁ ଧରେ ଗୁଡ଼ିଦଲ ।

ଭେଣ—ବୁଝୁ ବୁଝୁ—ହଜୁର ଆସଣ ଅଣ୍ଟାବୋଣ୍ଟ
(understand) କରି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି ? ନିରଞ୍ଜନ
ବକ୍ସିକୁ ଟ୍ୟାଚ (Catch) କରି ବାହୁକ ହାଣ୍ଡ
(hand) ରୁ ଅଉଟ (out) କେହେଲ—ମାନେ
ହାତରୁ ଗୁଡ଼ିଦେଲ ।

ବୁଝୁଛନ୍ତି—କ୍ଷୀନ୍ ଗୁଡ଼ିଦେଲ ?

ଭେଣ—ବକ୍ସି ସାଇଡ (Side) ର ଗୋଟାଏ ମ୍ୟାନ (man)
ମାନେ, ବକ୍ସି ଦଳର ଗୋଟାଏ ଲୋକ ସେଇଠି ଅସି
ସହାୟଗଲା । ବୁଝୁ ବୁଝୁ—ମୁଁ କି ସହଜରେ ଗୁଡ଼ିହୁ ।
ଏକ ରୋଡ (any road) ରେ ମାନେ ଯୋଉ ବାଟରେ
ହେଲେ ମୁଁ ତାକୁ ଧରବ ।

ବୁଝୁଛନ୍ତି—ତୁମି ବକ୍ସି ଯତୋ ଚାଲି ନ କର ତତଟା କଥାକଲ ।
ଅଣି ହେଥିଲ ବକ୍ସିକେ ଭଣିଲା ବରିକ, ଭଣିଲା କଲ ।
ଏଣୁନି ରୋଡ଼ଫର ଜମିଦାର ଆମି—ଏତଦନ ତୁମାର
କଲେକ୍ଟରହବ ବୁଝିଲ ?

ବରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ, ତା'ହେଲେ ମୁଁ ହଜୁରଙ୍କର ଦେହାନ୍ତ
ହେବ ମାନେ ଏକଦମ୍ ଶୁଭ ଫଳାଣ୍ଡ (Right hand)
କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ତୁମ୍ଭେ ଶୁଭ ପଟ୍ଟନାୟକର ବ୍ୟାଠା ଭରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ
ତୁମ୍ଭେ ଠିକ୍ ଅଛ ।

ବରଣ—ହଜୁର, ସାହେବଙ୍କୁ କହି ମନେ ଅଛି କିଛି ଲଣ୍ଡ
(Land), ମାନେ ଜମି କାଉର ବାବୁଲା ଭର ଦିଅନ୍ତୁ ।

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ହବେ, ନିଶ୍ଚୟ ହବେ—ଅଗେ ଯୁକ୍ତା ସପ୍ତଶ୍ରବଣ
ବନ୍ଦ ହେବେ ପାଠ ।

ବରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ—ଅଜ୍ଞା ଏଥରର ଯୁକ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ ବନ୍ଦ, ପୁର
ଏଣ୍ଡ (Full End)

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ଅଗେ ନାଁ ନାଁ ଅଗେ ବନ୍ଦି ଅରେଷ୍ଟ (arrest)
ହଇପାକି ତାର ପର...ବୁଝିଲେ

ବରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ—ଅଜ୍ଞା ବନ୍ଦିକଣି—ବନ୍ଦିର ପାଦର
(Father) ବ ଅରେଷ୍ଟ (arrest) ହୋଇଯିବ ।
ଯେକି ଜାଲ ପକାଇଛି ଏକଦମ୍ ହେଉଁଶକଣି ନେଟ୍
(Head round net) ମାନେ ମୃତ୍ୟୁ ବଞ୍ଚିଣ ଜାଲ...
ସେଥିରେ ସେ ନପଡ଼ି ଯୁ ଅଛି ।

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ଆଜ୍ଞା, ଆଜ୍ଞା ବାହାଦୁରୀ ଦେଖାବାର ଦରକାର
ନେଇ—

ବରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ—କଣି କହୁଛନ୍ତି ହଜୁର—ବରଣ ସେମିତି
ଫାଦର (father) ବ ସନ୍ (Son) ବୋଲି ଲଇଫ
(life) ରୁ ଫେଟିବ (water) ଛଡ଼େଇ ମାନେ ଶାବନରୁ
ପାଣି ଛଡ଼େଇ ଗାମ୍ଭୀର ରୁଛି । କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ—ସେ କଥା ଥିବ
(think) କଲ ବେଳକୁ ସେଆର (hair) ବୁଣ୍ଡ

(stand) କରି ଯାଉଛୁ—ମାନେ ଲେମ୍ବଟାଂକୁର
ଉଠୁଛି ।

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ଆଜ୍ଞା ଆଜ୍ଞା ହାବମ ଆସେ ଯାକ୍ ତୁମକୁ ଅଉ କିଛି
ଜମିବାଡ଼ି କରିଥିବେ ଦବ...

ଚରଣ—(ପାଦଦୁଲି ନେଇ) ହଜୁରଙ୍କ ଦୟା (ସଖି ଅସିଲେ
ଘନ—ହାତରେ ଜଳନ୍ତା ମଶାଲ ଅଉ ବର୍ଜା)

ଘନ—ହଜୁର—ଆମ ପ୍ରତିବି ଦୟା ହଉ । ପ୍ରସାଦ ବାଣିଜ୍ୟ
ଭଳି ଯେତେବେଳେ ଜମିବାଡ଼ି ଗୁଡ଼ାକ ଦେଇ ଦେଉଛନ୍ତି,
ଆମ ଭାଗ୍ୟରେ କିଛି ସଫୁ— ।

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—(ରସୁଣାତ ହୋଇ ଅଥଚ ବାହାରେ ଦୃଢ଼ତା
ଦେଖାଇ) ଦେଖୁଛ ଚରଣ—ଏ ବନ୍ ମାନୁଷ ଆମାତେ
ସରହାସ କରି କଥା କଲେ—ସମୟଟା ଯୁକ୍ତୁ ଖରାପ, ନା
ହଲେ—ଏ ଲେକଟାକେ, ସୁତାଏ ଲଇ କରେଦତମ୍—
କୁକୁରେଇ ଅସ୍ପର୍ଶା କମ ନୟ... ଆରେ କେ ତୁମି...
ଏଣାନେ ତୋମାର ବାକ କି ?

ଚରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ—ଘନଶ୍ୟାମ ବଳିଆର ସି—ତତେ କଣ
ମାଲମ ପଡ଼ିନାହିଁ ତୁ ବାହା ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇ ବଣ
ଟକ୍ (Talk) କରି ଯାଉଛୁ ?

ଘନ—ତହସିଲଦାର, ଜୁଆରୋରା କରି ମୁଁ ତ ଅଉ ଶହ ଶହ
ବାଟି ଜାଗିର ପାଇ ନାହିଁ ଯେ ତର ତର କଥା କହୁବ ।
ମୋର ଯେ ସବୁ ଯାଇଛି । ମନେ ବଣ ତହସିଲଦାର ଘାସ
ଲୁଇବା ଅଗରୁ ବି ଟିକିଏ ଭଲ କରି ଜଳି ଉଠେ ।

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ଚରଣ ଆମି ବଲୁଛି ଏ ଲେକଟାକେ ମାର

ସନ—ସ୍ବେଚ୍ଛାରେ ଜମିଦାର ସାହେବ ମଲକୁ ଅଛ ମାରିବ ତଣ
(ପାଟିକରି ତାଙ୍କବା) .

କୁରୁସା, ପଦନ, ଉତ୍ତରକୋଟେ, ଚକରୁ, ସୁଆରେ ଅସ ଅସ
ଦିଆ ଯାବ ନିମକହସମ ଏଇଠି ଅଛନ୍ତି ।

(ସମସ୍ତେ ପଶି ଆସିଲେ ହାତରେ ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର)

ଚରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ...ଇଡ଼ା ଅମକୁ ବଟ୍ (Beat) କରିବ ନା
ତଣ ? ଏମତି ଗୁରୁ ଅଛ ଶବ୍ଦଶ୍ରୁ round କରି ଯାଉଛ
କଥା ତଣ ?

ସଦନ—(କ୍ରମେ କ୍ରମେ ସମସ୍ତେ ସେ ଦୁହିଙ୍କୁ ଘେରରେ ରଖି)
କଥା ତଣ ? ଜାଣିହୁଁ କୋଇ କଥା ?

ଚରଣ—ତଣ ହାକିମଙ୍କ ପାଖରେ ଗୁହାରି କରିବାକୁ ଆସିଛ... ?
ଅନ୍ଦର ଟାଇମ୍ (Other time) ରେ ଆସିବ । ହଜୁର
କୋଠରେ ନାହାନ୍ତି

କୁରୁସା—ବୁଝିଲୁ ତହସିଲଦାର ତୋ କୋପା ଫିତର ସାଇବ
ଖୁର୍ କପାଳିଆ—ତା ମା ଦୁଷ୍ଟେ ପୁକିଥିଲ ନରରେ
ଜାଣିଥାନ୍ତା ସାଇବ ହୁଅବନ କରମତି ତଣ ?

ଚରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ—କୃପାସିନ୍ଧୁ ‘କାହ୍ନାସବତ.....’ ‘ହୁ’ ‘ତା’
‘ବେ’ ‘ଗ’ ଲଗାଇ ତଣ ଟକ୍ (Talk) କରୁଛୁ ।

ସଦନ—ଓଃ ଅପମାନ ହୋଇଗଲା ସବୁ ସେ ବୁଝା ସାଠ ଗୁଡ଼ିକେ
ତହସିଲଦାର ଯାହା ପଶୁଛନ୍ତି ସିଧା ସ୍ବରାଜ କଥା କହ
ମହାରାଜାଙ୍କ ସିଲ ମୋହର କେଉଁଠୁ ସାଇଲ ।

ଚରଣ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ (ହସି—ଦେବାନ ପ୍ରତି) ଶୁଣୁଛନ୍ତି ହଜୁର ।
ମୁଁ କଂପାଗାରେ ସରକ୍ସ (Service) କରୁଛି ମୋ ପାଖରେ

ପୁଣି ମହାରାଜାଙ୍କର ସିଲ ମୋହର ! ସମ୍ବରଣ ଚମ୍ପକ ତୋ
 ହେଡ଼ (head) ବୋଧେ ଶୁଣି ହୋଇଛି । ଉଠ ଉଠ
 ରୋଡ଼ (road) ଛାଡ଼ ଗୁଲୁଗୁଲୁ ହେଉ ଗୁଲୁଗୁ—

କ୍ଷ:କବାଟ—(ଚରଣକୁ ଗଳାଧକ୍ଷା ଦେଇ) ସେ ଧଳାଉଛୁ
 କୁଅଡ଼େ ପୁଣି ହୋଇ ଯାଉ ତା'ପରେ ଯାଉ ଯୋଉ
 କଥା ।

ସଦନ—ସୁଆରେ, ବାଟରେ ଯୋଉ ଚିଠିଟା ଧରିଥିଲ କଣ କଲ ?

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ଅବେ କାବା—ସେ ସବୁ କ୍ୟାପାର ଏଣାନେ କାହିଁକି ?
 ଯାଅ ବାହରେ ଯାଅ । ପାଞ୍ଚଦଶଟା ସିପାଗ୍ରା ନା ଗୁଣି ଆମି ସେ
 କି ଭୁଲ କରିଛି.....

ସୁଆର—ଦେଖୁଛୁ ସଦନ ଏ ଛିଠି ଗୋଳମାଳ ଭିତରେ କି
 ଦେବାନ ସାହେବ ଅଛନ୍ତି । ମୁଁ କହୁନାହିଁ ତୁମକୁ ଅଗରୁ
 ଏ ସେ ଏତାକେତେକେ ଗୋଟାଏ ଚକ୍ରଟି କହାନ୍ତି ।

କ୍ଷ:କବାଟ—ସୁଆରେ ସେ କଥା ଆଉ କେତେ ଘାଣ୍ଟିଛି.....
 ତଥା ଯାହା କରିବାର କଥା କରନ୍ତି ।

ସୁଆର—ଏ ନିମକହସମ ଦଟାକୁ ବାନ୍ଧି ନେଇ ଗୁଲୁ.....କବ୍‌ସି
 ସାଥନ୍ତେ ଆସିବେ ଯାହା ବିଚାର କରିବେ ସେଇଆ ହେବ ।

ସଦନ—ସେ ସବୁ କଥା ହେବ ନାହିଁ... । କବ୍‌ସି ସାଥନ୍ତେ
 ଆସିବେ ଯାହିଁ ସ୍ବାକର ବିଚାର ହେବ ?

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—କାହିଁକି ପାରବ ସୁଆର ଗଣ୍ଡା କଣ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲଣିକି ?

ସଦନ—ହାଣିଦେଲେ ଏତା ଧରତେ ମରିଯିବେ । ଆମକୁ
 ଯେତେ ହୁଏ ସେଇ କରିଛନ୍ତି ସେମାନେ ସେତେକି ହେବା
 କରବାର ।

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର,—(ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭାବରେ) ଆମାତ୍ୟେ ଛୋଟ ଦାଠ
ଆମି ଛାଡ଼ି ଦେଇ ବହୁତ ଶୁଦ୍ଧ ଆଉ ଜମିଦାର ସବ
ହେତେ ସୋନା ପାଇବ ପଡ଼ା ବଳେଯାକ.....

କଣେ—କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ ମୋ ଜୀବନଟା ଖେଳିଅ.....ମୁଁ ତୁମ
ସଂଗରେ ମିଳିଯିବି ..ଆଉ ଫିରିଙ୍ଗି ଟେରେ ରହୁବି ନାହିଁ ।

କ୍ଷତ୍ରପତି—ଆମ ମେଲର ଭାଗ୍ୟଟା ତଳଳ ହୋଇ ଦେଖୁଛୁ—
ଆଉ ତୋ ଜୀବନଟା ରଖି ଦେବୁ ?

ପଦ୍ମନ—ଫଟା ପାବଙ୍କୁ ବାନ୍ଧ ଏ ଘରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଦଳା
ଶୁଲ ।

(ସତେ ସତେ ପାଇବମାନେ ସେଇଆ କରି...ଆନନ୍ଦରେ
ବିଛାର କରି ଉଠିଲେ)

୪ର୍ଥ ଦୃଶ୍ୟ

(ଏକ ସୁବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାନ୍ତରେ ସାଲ ବମାନ ତାଲ ଡରବାସ
ପ୍ରଭୃତି ଧର ପାଇବ ନାଚ ନାଚିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥାଆନ୍ତୁ
ପାଇବ ନାଚର ଗୀତରେ ଶୁଭିଆଡ଼ ସ୍ୱରାବେତ ହୋଇ
ଉଠୁଥାଏ)—“ଆଦ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦାତରତ୍ନ, ଶତ୍ରୁ ଯିବ ସଢ଼ି ଶୁଭ
ଦଗପାଳ ଶୁଭୁଙ୍କୁ ଜୁହାର, ଆଦ୍ୟରେ ଅଦପତ, ନୁହେଁ
ଚକବର୍ତ୍ତୀ, ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ବାଦପା, ମହମତ୍ତ ଗଜପତି, ଘଣ୍ଟିରେ
ଦଣ୍ଡିବ ଶତ୍ରୁକୁ ଜିଣିବ, ରାଗାସ ମୁଣ୍ଡକୁ କୁଟେଇ ଦାଣ୍ଡିବ,
ଚାଟିବ ଶତ୍ରୁଆ ବାଜ, ଜର୍ଜିପାଦୁଣ୍ଡକୁ ଜୁହାର ରହୁଲି
ଦରବାର ଦରଶନ ।

ହେଁ ମନ୍ତ୍ର ଠାଣି, ତାବର ଗୁଡ଼ାଣି, ଖେଳା ସର୍ପ ପ୍ରାୟ ଗଲ
 ସାବୁର ଭେଲିକ ଲଗଇ ଗୁଡ଼ିଲ, ଯୁକ ଗୁରୁଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି,
 ହାଃ ହାଃ ରେ ରେ ପାଇକ, ସ୍ଵର୍ଗରେ ଇନ୍ଦ୍ର ମଞ୍ଚରେ
 ନରେନ୍ଦ୍ର ଯାହାଙ୍କର ଶିଖରଦାର ସାଗ, ଶହୁନ ରହେ ଆମ
 ବଗଇ ପାଇ ତାଇ ଭବବର, ଇନ୍ଦ୍ର ପୋଷି ମହାଗଜା,
 ଜୁହାର ଜୁହାର ହେ ମଣିମା ।”

ବକ୍ସି—(ହେଁସର ସଖି ଆସି) ବଦବର, ବଦବର, ଏ ସବନାଣ
 ଇନ୍ଦ୍ରରେ ନିଜର ଛଦ୍ମରମ ବଜୟରେ ଅମୃତସା ହୋଇ
 ଆନନ୍ଦ କରୁଛ ଉତ୍ସବ କରୁଛ ?

ସଦନ—ସାନ୍ତେ ! ଅପଣ ହଠାତ୍ ଏଠି ?

ବକ୍ସି—ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଶେଷକଥା ସଦକ କହିବାକୁ ? ଯୁଗ ଯୁଗ
 ଧର ଏ ଦେଶର ଯେଉଁ ନିନ୍ଦା ଥିଲା, ଏ ପାଇକ ମେଲି
 ମଧ୍ୟ ସେଥିରୁ ବାଦ ଗଲା ନାହିଁ ।

ସଦନ—ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ସାପ ସାପ କହୁନାହାନ୍ତି ସାଆନ୍ତେ କଣ
 ହେଉଛି ?

ବକ୍ସି—ସବନାଣ ହୋଇଛି—ଏ ସୁନାର ଭୂଇଁରେ ଯେତେବେଳେ
 ଭୂଇଁ ଆସୁଥିଲା ସ୍ଵାଧୀନତାର ପ୍ରଥମ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ତାକୁ ଏଇ ଦେଶର
 ସନ୍ତାନ, ଶିଖି ମନାଇର ଦଳ ପୁଣି ଥରେ ଗୁଡ଼ ଗ୍ରାସ ଭରାଇ
 ଦେଲେ, ଦେଖିପାରୁନ ତୁମ୍ଭେମାନେ ଆଜି ଗୁରୁଆଡ଼େ
 କଲଙ୍କର ଅଂଧକାର, ପରାଜୟର ଆଶିନାଦ ।

ସମସ୍ତେ—ବକ୍ସି ସାନ୍ତେ, ଆମେ କିଛି ବୁଝି ପାରୁନାହୁଁ ।

ବକ୍ସି—କଣ ବୁଝିବ ତୁମ୍ଭେମାନେ ? କଣ ବା ଜାଣିବ—ତୁମର
 ପାଇକ କୁଳରେ ଯେତେବେଳେ ଦେଖା ଦେଇଛି
 ବଣାସଦାକତାର ଗାଠ—ତୁମର . ଦେଶ ମାଟିରେ

ଯେତେବେଳେ ଜନ୍ମର ବରଜନ୍ତୁ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଦେଖ
ଦ୍ରୋଣୀର ଦଳ—ସେତେବେଳେ ତୁମ୍ଭେମାନେ ତଣି ଆଣି
କରପାଇ ?

ସମସ୍ତେ—ବକ୍ସି ସାନ୍ତେ !

ବକ୍ସି—(ଚିତ୍କୁପରେ) ବକ୍ସି ସାନ୍ତେ ! କିଏ ତୁମର ବକ୍ସି
ସାନ୍ତେ ! ତୁମ ବକ୍ସିର ମରଯାଇଥିଲା । ତୁମ୍ଭେମାନେ
ଅନ୍ଧାଶୁଭର ଲକ୍ଷ୍ମିର ସବୁଦିନର ଦଳ ବାହିକ, ବାହିକ
ତା ମନରେ ଆଶିଦେଇ ବେତନା; ଆଉ ଆଜି ବାହିକ
ମୁହଁରେ ତାର ବୋଲିଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛ ବଳବର
ବାଲିମା (ସମସ୍ତେ ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ ଶୋଇଲେ) କୁହ ଆଜି
ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ସେନାପତି ବକ୍ସି ଜଗନ୍ନାଥ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ପ୍ରମୁଖ
ବଳର ଗଜପତିଙ୍କର ବାଦା ପାଇଁ ଦାୟୀ କିଏ ?

ସମସ୍ତେ—ଗଜପତି ବାଦା ?

ବକ୍ସି—ହଁ ହଁ ଗଜପତି ତୁମର ବାଦା—ପାଇବ ବିଦ୍ରୋହର
ଯେଉଁ ନେତୃତ୍ୱର ଘୋରତା ସେଥିପାଇଁ ଦାୟୀ କିଏ ?

ସନ—ଅଜ୍ଞା ସେଇ ଚରଣ ସଜ୍ଜନାୟକ !

କୁରୁସା—ଅଜ୍ଞା ଦେବାନ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର !

ବକ୍ସି—କେବଳ ଚରଣ 'ବ୍ରହ୍ମେ, କି କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର, ନୁହେଁ,
ତୁମ୍ଭେମାନେ ମଧ୍ୟ । ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଲଙ୍କର ଶାଢ଼ୀ
ସଜିଲଣି ତା ନ ହୋଇଥିଲା ଚରଣର ଶକ୍ତି ବାହି ବକ୍ସିର
ପାଇବକୁ ଲକ୍ଷ ନଦର ତାମ ହାସଲ; ଚରଣେକ ।

ପଦ୍ମ—ସାନ୍ତେ—ଆମେ ଚରଣ ଆଉ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର,କୁ ନିଆଁରେ
ସୋଡ଼ ଦେଉଛୁ—

କ: ବାଟ—ମାଲ୍ ସେତିକି ନୁହେଁ ସାନ୍ତେ ପୁଅର ସାହେବ
କୋଠିଟାକୁ ମଧ୍ୟ ସୋଡ଼ ଦେଇଛୁ ।

ବକ୍ସି—ତା ପୁଅରୁ ସେ ହିଁମୁମାନେ ସୋଡ଼ ଲାଗିବାର
ହୋଇଯାଇଛି । ଚରଦନ ପାଇଁ ସେ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଭୂମିର ଗୁମା
ମୀମାଂସା ହୋଇ ଯାଇଛି—ଆମ ବନ୍ଦୋବସ୍ତର ଯେଉଁ ସୌଧ
ଗଢ଼ା ହୋଇଥିଲା ତାହା ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରସ୍ତର ରଜସବିଜର ବାଦା
କବର ଶୁଣି ଭୁଲୁଥିବା ପଡ଼ିବାକୁ ଲଗାଇଣି ଗୁମିଆସ୍ତେ ଆଜି
ପରାଜୟ । ହିଁମୁମାନେ ଦେଖି ପାରୁନ—ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଦେଖି
ପାରୁଛି । ଆଜି ଠିଆ ହୋଇ ରହିବ କଣ—ଯାଅ ଗୁଲିପାଅ
ବକ୍ସିକୁ ଟିକିଏ ଶାନ୍ତିରେ ରହିବାକୁ ଦିଅ ଯାଅ—(ଗୋଟି
ଗୋଟି ହୋଇ ସମସ୍ତେ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ —ଏତିକି ବେଳେ
ପଣି ଅସିଲେ ବରୁଣାବର ସର୍ଦ୍ଦାର)

ବରୁଣା—ହୁ ଏଠି କାହିଁକିରେ ବକ୍ସି ! ଗୁଲ୍ ଝଟ ଗୁଲ୍ !
ଫିରିଙ୍ଗି ମାଡ଼ ଆସୁଛନ୍ତି ଗୁମୁସ୍ତାପଲସର—ଗୁଲ୍ ପକେଇ ଯିବା

ବକ୍ସି—ସଲେଇ ଯିବ ? (ହସିଲେ)

ବରୁଣା—ତାଙ୍କୁ ଜଣି ଦେବ ନାହିଁରେ । ଆମ ପାଇବ—ହାତରେ
କଣ ଦେଲେ ଏଇ କେରଟା—ସେମାନେ ଶହ ଶହ
ନୁହେଁରେ ନଜାର ହଜାର—ତା ସାଙ୍ଗକୁ ନଳୀ ଅଛି—
ଫମାଣ ଅଛି—

ବକ୍ସି—ବରୁଣାବର ? ହିଁମେ ଯାଅ ବକ୍ସିକୁ ଏକୂଟିଆ ଲୁଣଦିଆ

ବରୁଣା—କଣ କହୁଛୁ ହିଁ ବକ୍ସି—କିନ୍ତୁ ଲୁଣ ଦେଇ ଯିବ,
ଫିରିଙ୍ଗି ହାତରେ । ତା' ହବନାହିଁ, ଆମ ଲାବରେ ଅଛି
କଣ ? ହିଁ ସବୁ ଟହଲ୍ ମୋରା ଯା ମୁଲବର ବକ୍ସି, ହିଁ
ଜା...ଥିଲେ ଏଥର ନ ହେଲେ ଆଉ ଥରେ ଲହେଇ ହେବ—
ଗୁଲ୍—ମୋ କଥା ମାନ—

କବ୍‌ସି—ଅଉଁରେ—ଅଉଥସେ ଲଢ଼େଇ ହେବ (ବଦ୍ଧୁଣ
ହସ)

ବରୁଣ—“ରେ ହସୁରୁ କଣ ? ଶୁଭ ଶାନ୍ତର ସର୍ଦ୍ଦାର ତୋ
ଗୋଡ଼ ଚରୁଛୁ—ତତେ ଜୁହାର ହଉଛି—ଅ—ମୋ ସାଂସେ
ଶୁଲିଅ—

(କବ୍‌ସିର ହାତରେ ଟଣି ନେଇ ବାହାର ଗଲେ)

ଷଷ୍ଠ ଦୃଶ୍ୟ

(ବଂଶୀଲାଳା, ଚଂଚାଳସାର ଶୁକା ଓ ଶଶୀ—ଉତ୍ତରେ
କାର ପଡ଼ିଛନ୍ତି ଅସହାୟ ଭାବରେ, ସେମାନଙ୍କର ଉପ୍ପେକ୍ଷିତ ବଂଶୀ-
ଶାଳାର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ସୃଷ୍ଟି କରିଛି ଏକ ବରୁଣ ଅଶ୍ୱିନାଦ)

ମୁକୁନ୍ଦ—ଶଶୀ ସବୁ ଶେଷ ହୋଇଗଲା—ଖୋର୍ଦ୍ଧା ରୁର୍ଦ୍ଧର
ଶରୀରେ ରହିଗଲା ଚିର ଅଂଧକାର । କିନ୍ତୁ ଶଶୀ—ଉଜ୍ଜ୍ୱଳର
ଗର୍ବିତ ମାହାଲୀୟ ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ହେଲେ—କେନ୍ଦ୍ରରେ
ହୁଟି କରି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳର ଇତିହାସ ପୃଷ୍ଠାରେ
ମାହାଲୀୟ ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ଚିରଦିନ ମାହାଲୀୟ ହୋଇ
ରହିବ ।

ଶଶୀ—କେଶୀ ତଥା କେନ୍ଦ୍ର ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ?

ମୁକୁନ୍ଦ—ନା ପାରୁନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଅବଶ୍ୟକ ଶୁଭର ଶାନ୍ତୀ
ଗୁଡ଼ାକ ହୋଇଛି ମୁକୁନ୍ଦଦେବର ଶାନ୍ତୀ—ତା ଉପରେ ପୁଣି
ଶୋକା ଶୁଭର ପଡ଼ାଇ—ନା ଅବଶ୍ୟକ କେଶୀ ଦିନ ନୁହେଁ—
ସ୍ଥିତିରେ ବସୁ ଯେତେବେଳେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଆଉ ପାରୁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ
ଶେଷ ଶଶୀ ଟୋପାଏ ପଶି—

ଶ୍ରୀ—(ପାଣି ଆଣିବାକୁ ଗଲେ ମାତ୍ର ପାଣି ନପାଇ ଫେରି ଆସିଲେ) ଶୁଣ ।

ମୁକୁନ୍ଦ—କଣ ?—ପାଣି ନାହିଁ ? ଦେଖୁଛ ଦେଖୁଛ ଶ୍ରୀ କି ନିର୍ମମ ଏମାନେ—କଲସୀ ରହିଛ କିନ୍ତୁ ପାଣି ନାହିଁ ?

ଶ୍ରୀ—ଶୁଣ ! ଆଜି କେତେଦିନ ଏ ଅଭ୍ୟାସର ଗୁଲିକ ?

ମୁକୁନ୍ଦ—ମୋ କଥା କହୁଛ ଶ୍ରୀ—ତୁମେ ବଡ଼ ସ୍ୱାର୍ଥପର—। ତୁମ ଉପରେଇ କିମ୍ପ୍ରଦାର ହୋଇ ନାହିଁ । ନାଗ ଉପରେ ବଂଶୀଲାଳାରେ ବେଉଁ ଅଭ୍ୟାସର ହୁଏ...ମୁଁ କେବେ ଶ୍ରୀ ନ ଥିଲି ଶ୍ରୀ ।

ଶ୍ରୀ—ଏ ଶସନରେ ସବୁ ସମ୍ଭବ—ଦେଖୁନାହାନ୍ତି ଶୁଣ ଯେଉଁ ବରୁଣେଇ ଗଡ଼ ଦିନେ ଅପଣଙ୍କ ପୁରୁଷରୂପଙ୍କର ଶକ୍ତିଧାରୀ ଥିଲ ସେଇ ବରୁଣେଇ ଗଡ଼ ଫିରିଙ୍ଗି ଶକ୍ତିରେ ଆଜି ବଂଶୀଲାଳାରେ ପରିଣତ ହୋଇଅଛି ।

ମୁକୁନ୍ଦ—କି କୁଷଣରେ ଏ ଗଡ଼ଦାସର ହୋଇଥିଲ କେଜାଣି...

ସୈନ୍ୟ—(ପ୍ରବେଶ) ହେ ରାଜା କର, କାହେକୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ବରଦା ହେ । ଆଜି ଦୟାଳୁ ଦରବାର ଅଛି ?

ଶ୍ରୀ—ତୁମ ସାଦତଲେ ପଡ଼ୁଛି ସୈନିକ ଶୁଣୁ ଆଜି ପ୍ରଦାର କରନାହିଁ । ଶୁଣୁ ନଗର ନପିଇ ଦୁବଳ ହୋଇ ଗଲୁଣି ।

ସୈନ୍ୟ—ହେ ରାଜା—କଲେ—ସାହେବ ଟଟେ ଜାକଲ—

ମୁକୁନ୍ଦ—କାହିଁକି ସୈନିକ ?

ସୈନ୍ୟ—ତୁମ କଟକ ଜେଲକୁ ଯାଏ ଗା ତୁମ ଇସର ବାହନେ ସେ ବରପି ଗୋଲମାଲ୍ କରେଗା

ଶ୍ରୀ—ଶ୍ରୀ ଭୁଆଁ କଲେଇ ଭରରେ—କଲେଇ ଯେଉଁ ଭାର ତୁମକୁ ଏଠି ସେଠି କଲେ ବରପିର ଭରରେ ମୁକୁନ୍ଦନଦକୁ ଏମାନେ ସେମିତି କରୁଛନ୍ତି ।

ସୈନ୍ୟ—ହେ—କହ କରେ ବ୍ୟା ଗଡ଼ବଡ଼ ବାଟ ବୋଲଟା ହେ
କଲେ ?

ମୁକୁନ୍ଦ—ସୈନ୍ୟ ଆଉ ଲାହୁଁକ ? ଜୀବନର ବାକି କେଉଁଟା ଦିନ
ଏଇଠି କଟାଇବାକୁ ମତେ ଗୁଡ଼ିଦିଅ—ତୁମେ ଯାଅ

ସୈନ୍ୟ—ନାହିଁ ଓ ବାଟ ନାହିଁ ହୋଏଗା ତୁମ ନିଜେ ଯାଇଁ ବୋଲ
କଲେ ?

ମୁକୁନ୍ଦ—ଶେଷ ଦିନରେ ପୁଣି ତୁମର ହାତମକୁ ମୁଁ ଅନୁରୋଧ
କରିବି । ନାଁ ଗୁଲ—ଆସ ରାଣି (ରାଜା ବହୁ କଷ୍ଟରେ
ସୈନ୍ୟର ଅନୁରୋଧ କଲେ)

—*—

୬ଷ୍ଠ ଦୃଶ୍ୟ

(ରାସ୍ତା ଉପରେ ଶୁଲିଚକ୍ରି ପଦନ ଆଉ ସାବିତ୍ରୀ...ପଦନ
ଆଦି ସାବିତ୍ରୀ ବାଡ଼ି ଧରି ବାଟ କଡ଼ାଇ ନେଉଛନ୍ତି)

ପଦନ—(ହୁଣ୍ଟି କରି ପଡ଼ିଗଲା) ଏମିତି ଦହଗଂଜ ହବା ଅପେକ୍ଷା
ମର ଯାଇଥିଲେ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା ସାବି !

ସାବିତ୍ରୀ—ତୁ ହିଁରେ ଏକଥା ଚହେଇ । ମୁଁ ଆକ୍ଷଣି ଶେଷକୁ
ମୋର କାଲି ହୋଇ ଆସି ଦୁଇଟା ପୂର୍ବେ ଦେଲି ହାଣ
ମୁହଁକୁ ପେଲି ଦେଇ ତୁମକୁ ।

ପଦନ—ନିଜ ଦୋଷ ଦେଖୁ କାହିଁକି ସାବି । ଭ୍ରାଣ୍ୟ ଦୋଷ—
ଭ୍ରାଣ୍ୟ ଦୋଷ । ନଇଲେ ଏକ ଦୃଢ଼ ମେଲଟା ନହିଁମାକେ
ପାଣି ଫାଟି ଯାଇ ନ ଥିଲା ।

ସାବିତ୍ରୀ—ବକ୍ସି ସାଆନ୍ତଙ୍କର କଣ ହେଲା ।

ପଦନ—ସାରା ଖୋଜି । ଭୁଲି ଅଜି ସେଇଆ ନିଶ୍ଚୟ କରୁଛି
ସାଧୁତ୍ବର କଣ ହେଲା ? କିଏ କହୁଛି ଫିରିଙ୍ଗି କରୁଛି
ସାଧୁତ୍ବ ଧରି ନେଇ ଜେଲର ରଖିଛି—କିଏ କହୁଛି
ସାଧୁତ୍ବ-ମାର ଦେଇଛି—କିଏ କହୁଛି ମାନ୍ଦ୍ରାଜରୁ ଦଳେ
ଫିରିଙ୍ଗି ଫକକ ଆସି ବଜେଜଲରେ କରୁଛି ସାଧୁତ୍ବ
ଖୋଜୁଛନ୍ତି ।

ସାବିତ୍ରୀ—ତମେ ବେଶୀ କଥା କୁହନାହିଁ କାଧୁଧର—ଏଇ ଅରମା
ବାଟ—ନଂଗାଲ ନପିଲ ଗୁଲିଛ—ଦେହରେ ପୀଡ଼ା ?

ପଦନ—ପୀଡ଼ା ହିଁ କହୁଛୁ ନାହିଁ କାହିଁକି ଶେଷକୁ ଜୀବନଟା
ବଂଶୁଲକା ପାଇଁ ଯେତେବେଳେ ମା ବୋଲୁଛନ୍ତି ଗୁଲି
ଯିବାକୁ ହଜୁଛି ସେତେବେଳେ ଦେହର ଏଇ ସାମାନ
ପୀଡ଼ା ତୋ ଆସିରେ ବଡ଼ ନ ଦିଶିବ କାହିଁକି ? ହେଲେ
ସାବିତ୍ରୀ କହୁଛନ୍ତି ଅବଶେଷ ରହିଗଲା—ସାରା ଜୀବନଟା ଧରି ମୁଁ
କିଛି କରି ପାରିଲି ନାହିଁ ।

ସାବିତ୍ରୀ—କହୁଲି ସବୁ—ବେଶୀ କଥା କୁହନା—କହୁ ହେଉ-
ଥିବ— ।

ପଦନ—ହଁ କାହିଁକି ବେଶୀ କଥା କହୁଛ—ଫିରିଙ୍ଗି ଗୁଳାରେ
ଅସି ଦିଆ ଫୁଟି ଯିବାପରେ ସବୁହସର ବସିଛି—ଏଇ
କଥା କହୁବାର ଅଧିକାର ଟିକିବ ମଧ୍ୟ । ଛାଡ଼—ଖୋରଧା
ଭୁଲିଛୁ କେତେବାଟ ଟପିଲେଣି ଆମେ ?

ସାବିତ୍ରୀ—ଖୋରଧା ଭୁଲି ଦୋଷେ ଆମେ ପାର ହୋଇ ରଲେଣି
ବରୁଣେଇ ସାହାଡ଼ ଆଉ ଦେଖା ପାଉନାହିଁ ।

ପଦନ—ରାତି ହେବା ପୂର୍ବରୁ କେଉଁଠି ଗାଁ ଧରି ପାରିବ ?

ସାବିତ୍ରୀ—ମା ବରୁଣେଇ ଜାଣନ୍ତି —ଅବଶିଷ୍ଟ ଅମେ—ଅମକୁ
କଣ ସାହରୁରସା ହେଉକି ।

ସଦନ—ଗାଁରୁ ଏତେ ଲୋକ ଗଲେ ତୁ ଜାଣୁ ମୁଁ ଅଦୃଶ୍ୟ
ଲୋକଟା କାହାସାଂଗ ଧରିଥିଲେ ହେଲେ ନଥାନ୍ତା ।

ସାବିତ୍ରୀ—ଜୀବନନେଇ କିଏ କୁଅଡ଼େ ଗୋରଖା ଗୁଡ଼ି ଗୁଲିପାକ
ଛନ୍ତି—ଅମକୁ ସବୁରେ କିଏ ?

(ଗୋଟାଏ ଲୋକ ଗୁଲି ଯାକ ଥିବାର ଲକ୍ଷ କରି ଗସ୍ତକୁ
ଅସିଥିବା ବୁଝା)

ବୁଝା—ହେ ବାପ ! କିଏ ଯାଉଛ ମତେ ଟିକିଏ ସାଙ୍ଗରେ
ନଥା ।

ସଦନ—ଆଜି ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ?

(ଗୁଲିଗଲା)

ସାବିତ୍ରୀ—କୁଅଡ଼େ ପିରୁ ମାଉସି ?

ବୁଝା—ତମେ କୁଅଡ଼େ ଯାଉଛ ଲୋ ଝିଅ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଲୁହେଇଟା
ହୋଇଗଲା—ଏତେ ଏତେ ଟାଣୁଆ ଟାଣୁଆ ଲୋକ ଗୁଡ଼ାକ
ଟଳି ପଡ଼ିଲେ ଏ ଗୁଡ଼ାଟା ଯାହା ନ ମର ବଂଚିଛି ଅଲୋଭା
ମତେ ନ ଧର ମୋ ପୁଅଟାକୁ ଯାହା ଧରିନେଲା—

ସଦନ—କାହା କଥା କହୁଛୁ ମାଉସି ?

ବୁଝା—ସାହାଡ଼ ଗୁଂସାରେ ଶୌରାଲ କୁଅଟାକୁ ମୋର, ସାଙ୍ଗରେ
ତାର ହାତ ହତାସର କିଛି ନାହିଁ, ଗୁଲିଆଡ଼ୁ ଲୋଥ ସର
ସର ଘେରି ଗଲେ—ସାର ପଣିଆ ଦେଖେଇ ଦେଉଛନ୍ତି ।

ସାବିତ୍ରୀ—କିଏ କାହାକୁ ଘେର ଗଲା ମାଉସି ?

ବୁଝା—ସେଇ ଗୁଡ଼ାକ—ବର୍ତ୍ତୁକୁ ମୋର ଜିଜ୍ଞାସାର ଯଦି ଲଗା
ଥିଲା ହାତକୁ ତାର ତାର ଖଣ୍ଡା ବଢ଼େଇ ଦେଇଥାନ୍ତେ ଆଜି

ଗେଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଅଗର ତାର ଗୁଡ଼ି ସତେଇ ଛୁଡ଼ା
ହୋଇଥାନ୍ତେ—ତେବେ ଯାନ୍ତି କଣ । ପଡ଼ିଥାନ୍ତା ଗାର
ପଣିଆ—

ସଦନ—କହୁଁ ସାଥୀକୁ ତା' ହେଲେ ଚର ନେଲେ ମାଉସି
ବରୁଣେଇ ଏଇୟା ଶେଷରେ ତୁ ଲେ ।

ବୁଢ଼ା—ହଁ ପୁଅକୁ ମୋର ଚର ନେଲେ କୁଆଡ଼େ ନେଲେ କଣ
କଲେ କିଏ କହୁବ ?

ସାବିତ୍ରୀ—ହଉ ମାଉସି—ଆ—୨—ସଂଜ ଅଗରୁ ଗାଁ ଧରବାକୁ
ହେଇ ପରା ?

ବୁଢ଼ା—ଗୁଲ—ଗୁଲ—(ପଣି ଆସିବ କହୁଣ୍ଡ)

କହୁଣ୍ଡ—କିଏ ? ନାନୀ—ପଦନ ଭାଇ—ମାଉସି—ବାହୁଁ ?
ବାହୁଁ ସାନ୍ତେ—ଏତିକି ନାହାନ୍ତି—ବାଟରେ ଯାହାକୁ
ଦେଖିଲ ତାକୁ ପରାଣିଲି ତେବେ ତ କହୁ ପାରୁ ନାହାନ୍ତି,
ସାଥୀରେ ଚାଲିବେ । ତମେ ଦେଖିଛ ସାନ୍ତେ ମୋର
କେଉଁଠି ?

ସାବିତ୍ରୀ—କହୁଣ୍ଡ—ସାନ୍ତେ ନାହାନ୍ତି ।

କହୁଣ୍ଡ—ନାହାନ୍ତି ! କିଏ ନେଇ ? କିଏ ନେଇ ସାଥୀକୁ
କହୁ—କହୁ କିଏ ନେଇ ?

ବୁଢ଼ା—ପିତର ସାହାବ ନେଇ ଗୋରା ସିଂହାସନ ନେଇଛ—

କହୁଣ୍ଡ—ତେବେ କଣ ସେ କାଳ ଅନ୍ଧାର ଅଛି ଆସିଲ—ନା—
ନା—ମୁଁ ଶିବ—ମୁଁ ପିବ—ସାଥୀଙ୍କ ପାଖକୁ । (ଯାଉଥିଲା)

ସଦନ—କଉଣି ଯାନା—ଯାନା ସେ ଆଡ଼କୁ—ତୋ ମୁଣ୍ଡ କଣ
ଗରାବ ହୋଇଛି—ଯେଉଁଠି ପିତୃର ହାଣ୍ଡିବାଟ ଲଟିଗାଟ
ବୁଲିଛି—ଯେଉଁଠି ବେଳେ ଘରଦ୍ୱାର ଖୁଲି ପିଲ କେଲ

ନେଇ ସଲେଇ ଆସୁଛନ୍ତି—ତୁ ସେଇଠିକୁ ଯିବୁ ?

ବସୁନ୍ଧା—ମୁଁ ଯିବି ନାହିଁ ? ମୁଁ ଯିବି ନାହିଁ ? କିଏ ଯିବ ? କିଏ ଆସି
ଯିବ ? ସାନ୍ତେ, ସାନ୍ତେ ? (ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ସାବିତ୍ରୀ—ବସୁନ୍ଧା

ବୁଢ଼ା—ଆଜି ତାକୁ ଡାକିବା—ସେ ଶୁଣିବ ନାହିଁ—ସେ ବାୟାଣି
ହୋଇ ଯାଇଛି ।

ପଦ୍ମ—ସାବିତ୍ରୀ—ଗୁରୁ

(ପରସ୍ପେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଗୁଲିଲେ)

୨ମ ଦୃଶ୍ୟ

(ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଜଂଗଲର ଗୋଟିଏ ଗୁମ୍ଫାର ଅଗରେ 'ବକ୍ସି'ଙ୍କ
ଇଂରେଜ ସୈନ୍ୟମାନେ ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ପକାଇ ଦେଇ
ଗୁରୁପାଶରେ ନଠା ଧରି ସହର ଦେଉଛନ୍ତି...ବକ୍ସିଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ
ବାବ ଦର୍ପେନ୍ ଓ ଅ ହୋଇଛନ୍ତି ମେଜର ସ୍ଲେଟର)

ସ୍ଲେଟର—You know Buxi, why you are here ?

ତୁମେ ଜାଣ ବକ୍ସି ତୁମେ କାହିଁକି ଏଠି ?

ବକ୍ସି—ବିଜୟର ଅସ୍ଥାବଳ ଅତି ଦେଖାଯାଉ ସ୍ଲେଟର, ମୁଁ ଜାଣେ
ଭାଗ୍ୟର କପଟିଣୀଙ୍କୁ ବକ୍ସି ଆଜି ଲାଞ୍ଜିତ, ଖୋର୍ଦ୍ଧା ରୁଣ୍ଡ ଆଜି
ବଳିତା । ମୁଁ ଜାଣେ ତୁମେ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ପିରିୟାର ଦଳ; ଶୁଣିବା
ନାମରେ ଗଜଦେବତାରେ ଶୁଣିବା ଦେଇଥିଲୁ, ଖୋର୍ଦ୍ଧା
ଶେଷ ଅବୁଝୁଲୁଥିବା ଟିକି ଲକ୍ଷ୍ମୀର ଦେବାପାଇଁ ଅମାନ୍ତ୍ରୀକ

ଅନ୍ଧାରର ଭର ମୁଖ ଗହଳର ଗହଳର ସେଇ
ଗାଗାରିର ଅନ୍ଧାର ଦେଖିବା ଭିତ୍ତିରେ ।

ଫ୍ରେଡ଼ର—କଂସାମାନର ହୃଦୟ ହାମ ବନ୍ଦ କରିବା—ହାମ
କଂସାମାନର ନୌକା ଅଛି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ—ମୁଁ ଜାଣେ ଏ ଗଣ ଅନ୍ଧାରରେ ଜନତାର ନେତୃତ୍ୱ
ନେଇଥିଲେ ଯେଉଁ ଜନନାୟକମାନେ, ତୁମ ସେବାକୁ
ନିଶ୍ଚୟ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବ । ସେଥିପାଇଁ ଗୋପର
ବୁଣାବର ସର୍ବଦା ଅତି ବଡ଼ କୁଳଙ୍ଗର ନାଗୟଣ
ସମମୁଖରୁ ଅତି କଳିବାର ଚମତ୍କାର ପଛପୋଷୀ ଅତି
ଦ୍ରୁତପରିଚା । ମୁଁ ଜାଣେ ପିଲାଟି ଅତି ତା. ସ୍ୱାର୍ଥସାଧନ
ପାଇଁ ଦେଖି ଭକ୍ତମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଦୋଷର ଅଭ୍ୟାସ
ଦେଇଛି ।

ଫ୍ରେଡ଼ର—But perhaps you do not know one thing
ବନ୍ଧୁ ଟୁମେ ଗୋଟାଏ କଥା ଜାଣନ୍ତି—ଟୁମଙ୍କୁ ଭାଗ
ହେଲା ପରେ କେହି ପଠା ନ ଯାଇ ଏଠାକୁ ବାହାରି ଆସି
ଗଲା ।

ବର୍ତ୍ତମାନ—ମୁଁ ଜାଣେ ଫ୍ରେଡ଼ର, ଜାଣନ୍ତି ତୁମେ ଜଳଦ୍ରବ୍ୟ
ଦେବାଗ୍ରର ଦଳ-ସାହାସ କରି ପାରିନା. କେଉଁ ବର୍ତ୍ତମାନ
ଜୀବନ ଜନତାର ଜଣେ ସାରଥୀ ନେବାକୁ, ସେଥିପାଇଁ
ତୁମେ ମତେ ଆସିବ କେତେ କେତେବଳେ ମୁଁ ଶୁଣିବି

ଫ୍ରେଡ଼ର—You are too wise ଟୁମ ଜାଣି ଟୁଟ—ଠିକ୍,
ବିଦେଶ ଟୁମକୁ କେତେ କେତେବଳେ ନିଜର ରଖି
ଅଧିକ ଗୁଳି ବନ୍ଧିବେ ମୁଁ ନି—

ବକ୍ସି—ନିର୍ମମ ଭାବେ ହତ୍ୟା କରି ଏଇ ବାସ ଭାଲ ବୁଢ଼ାରେ
 ଫୋପାଡ଼ି ଦେବ ଆଉ ଲୋକେ କହିବେ ବକ୍ସିକୁ
 କଠାରେ ତାହା ଖାଲ ଖାଲ କି ଭାଲ ଖାଲରେ ।

ଫ୍ରେଡ଼ର—That's it that's it ।

ବକ୍ସି—ତାରଣ, ବକ୍ସିର ଶବ୍ଦର ଅପେକ୍ଷା ବକ୍ସିର ମୃତ୍ୟୁକୁ
 ତୁମେ ବେଶୀ ଭୟ କର ।

ଫ୍ରେଡ଼ର—Leave it ସେ କଠା ଗୁଡ଼ି ଅଛା ବକ୍ସି ତୁମର
 ଅନୁଚାପ ହୁଏ ନା...

ବକ୍ସି—କାହିଁକି ହେବ ?

ଫ୍ରେଡ଼ର—ତୁମର ଭୟ ହୁଏନା ।

ବକ୍ସି—କିଏ ଗଦା ହେଉଛି ।

ଫ୍ରେଡ଼ର—Why why ? କାହିଁକି ତୁମର ଗଦା ହେଉଛି
 because ତୁମେ ସରଳିତ ହୋଇ ଶେଷରେ ଧକା ହେଇ
 ଟାପରେ

ବକ୍ସି—ପ୍ରାଣ ହରାଇଛୁ ବୋଲି ନୁହେଁ ।

ଫ୍ରେଡ଼ର—ଟା ହେଲେ କାହିଁକି ? ତୁମର ସ୍ବାଧୀନତା ଅମର
 ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଲକ୍ଷ କରି ତେଲେ ବୋଲି । ଅମର ବାଣପୁର
 ଧାନା ଫୋଡ଼ି ଏଶେହ ଲେହଣୁ ମାଡ଼ି ତେଲେ ବୋଲି ?

ବକ୍ସି—ସେଥିପାଇଁ ନୁହେଁ ଫ୍ରେଡ଼ର.....ଖୋର୍ଦ୍ଧା ରୁର୍ଦ୍ଦର
 ସେବାପାଇଁ ମୁଁ ମୋର ଚକ୍ର ଦାନ କରୁଛି ବୋଲି । ସେଇ
 ଚକ୍ର ମୋର ମାର ମଥାରେ ଚିରଦିନ ସିନ୍ଦୂର ଖାଲ ହୋଇ
 ଉଠୁବ ।

ଫ୍ରେଡ଼ର—Martyr...Martyr. ଶ୍ରାବ୍ୟ ହୋଇଗଲା ସନ୍ତାନ ।

ବର୍ଷ—ହଁ ଫେରର ଏ ପରାକ୍ରମ ପରାକ୍ରମ ନୁହେଁ, ଏ ପରାକ୍ରମ
ଅମର ବଳୟ । ମୁକୁନ୍ଦ ଦେବ ଆଜି ଜଗତନୁର ଜୀବନ
ନିର୍ବର୍ତ୍ତନ ହେବ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ ରକ୍ତବିନ୍ଦୁ
ଭାଗ ବୀରବଳର ପ୍ରାଣରେ ଅଲକ୍ଷରେ ବାମ କରୁଛି—
କାହିଁ ଅମର ବଳୟ ଫେରର । ଆଜି ହୁଏତ ଅବତାର
ଅସିଦ୍ଧ । ତନେତ ହେବ ପୂର୍ବୋଦୟ । ସେଦିନ ତୁମେ
ଅତତାପୀ ଫିରିଙ୍ଗିର ଦଳ ତୁମର ସମସ୍ତ ଅତ୍ୟାଚାରର
ପୃଷ୍ଠା ଖୋଲି ହୋଇଯିବ—ଏ ଦେଶର ସତ୍ୟ ସେଦିନ
ତୁମକୁ ଏ ଦେଶ ମାଟିରୁ ନିକାଲି ଦେଇ ଲେଖିବ ତାର
ନୂତନ ଇତିହାସ ।

ଫେରର—Oh you become hysterio alright ତୁମର
ବେଳ ଶେଷ ହୋଇ ଅସିଦ୍ଧ ତୁମର ଠାକୁରଙ୍କୁ ତାବ ।

ବର୍ଷ—ଠାକୁର ମୋର ଜନନୀ ଜନ୍ମଭୂମି—ସେ ଜନ୍ମଭୂମିର
କଥା ହେଉ—(ସେ ତଳକୁ ମୁହଁ ଗୋଟେଇ—ଅତୁରେ
ଶୁଣାଗଲା ଏବେ ବ୍ୟାଘ୍ର ଗର୍ଜନ)

ଫେରର—Oh Tiger—ଗୋଟାଏ—ଖେରର ଗର୍ଜନ—very
near. ଖୁବ୍ ନିକଟ—Soldieres you do your
job ମୁଁ ଶେଷଟାକୁ ମାରିଦେଇ ଅସିଦ୍ଧ । (ସେ ଗୋଟାଏ
ବେଳେ ନେଇ ଚାଲିଗଲେ । ବର୍ଷ ଶାଲି ଦେଖିଲା
“ଜନ୍ମଭୂମିର କଥା ହେଉ” । ତା ପରେ ଇଂରେଜ ସିପାୟୀ-
ମାନେ ବର୍ଷକୁ ଚଢ଼ଣ ଶୁଭେ ହତ୍ୟାକରେ—କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର
ଶେଷ ପ୍ରାଣବାୟୁ ନିର୍ଗତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ବ୍ୟାଘ୍ରର ଗର୍ଜନ
ନିକଟତର ହେଉଥିବାରୁ ଉଦ୍‌ଘୋଷ ହୋଇ ସେ ସ୍ଥାନ
ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଚାଲିଗଲେ । ତଳ ଖୋଳକୁ ବର୍ଷଙ୍କର
ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଖୋଳ ଖୋଳି ଅସିଥିଲା । ତାର କିଛି ସମ୍ଭବରେ

ଆଲୋଚିତା-ବିଶାଳ ବସ୍ତୁର ଶିଖରି ବନ ପାନ୍ଥର ତଳ
ତଳ ଦିଗ ଖୋଜିବାପରେ ସେଇ ଅସ୍ପଷ୍ଟତାର ଅନୁମରଣ
କରି ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଖି ପଡ଼ାଇ ।

ବସ୍ତୁ—ସାନ୍ତେ—ଏତେ ବେଶାବେଶ’ ବସ୍ତୁର ପାଦକୁ
ନାହିଁ ସାନ୍ତେ ।

ବର୍ତ୍ତ—ବସ୍ତୁର (ମୁହଁଟି ଗୋଟାରେ)

ବସ୍ତୁ—(ବର୍ତ୍ତଙ୍କ ଉପରେ ଚଳିଯାଇ)

ବର୍ତ୍ତ—ଆଜି ମଧ୍ୟ ବସ୍ତୁର ତୁ ମତେ ଭୁଲୁଥିବୁ ।

ବସ୍ତୁ—ନାଁ ସାନ୍ତେ ତୁମକୁ ଭୁଲିବି ମୁଁ ? ତୁମେ ସିନା ସେଦିନ
ତେ ଦେଇଥିଲ ମତେ ।

ବର୍ତ୍ତ—ବସ୍ତୁର ।

ବସ୍ତୁ—ବର୍ତ୍ତଙ୍କ ନାଁ ସାନ୍ତେ ଯେଦିନ, ଶୁଭ ପରି ବାହୁଁକି ତୁମ
ପଛରେ, ଲାଗି ରହିଛି—ତାର ଅନ୍ତର ଆଜି ଶେଷ
ଦିନରେ ଦିଅଛି ସାନ୍ତେ ।

ବର୍ତ୍ତ—ଦେ ବସ୍ତୁର ଶେଷ ନିଶ୍ଚୟ ବର୍ତ୍ତଙ୍କ ବାହୁଁକି ଶୁଣି ପାଏ...

ବସ୍ତୁ—ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଭଲପାଏ ସାନ୍ତେ ।

ବର୍ତ୍ତ—ବସ୍ତୁର ।

ବସ୍ତୁ—ତୁମକୁ ନୁହେଁ ସାନ୍ତେ । ତୁମ ଭିତରେ ଏହି ଟେକିଥିଲ
ଯେଉଁ ସାହାସ ଟେକି ଆଜି ଦିନ, ତୁମ ଭିତରେ ଖୋଜି
ମୁରବୀର ଶବ୍ଦ ଶବ୍ଦ ସ୍ୱର ସ୍ୱରର ସାରି ଜଳଜଳ କରିଥିଲ
ଯେଉଁ ପିତୃତ୍ୟ ତାକୁ ଭଲ ପାଇଥିଲ ସାନ୍ତେ—ତାହାପାଇଁ
ମୁଁ ଏ ଶେଷ ଦିନର ପାଇଁ ଆସିଛି ।

ବର୍ତ୍ତ—ସେଇ ଭାବର ଏମତ ମିନିଷଟା ଖୋଜିଲେ ବସ୍ତୁର...
ଆଜି ପାରି ନାହିଁ—ଆଜି...ଆଜି...ଆଜି ଖୋଜିଲେ
କିଛି ନାହିଁ...କିଛି ନାହିଁ...କିଛି ନାହିଁ...

ବସୁନ୍ଧରୀ—ଶତ୍ରୁର ଅଖିରୁକ୍ତ ସନ୍ତେ ମୁଁ ଶାନ୍ତି ଦେବାକୁ ଆସିଛି ।
 ବୁଦ୍ଧିଅତି ପ୍ରତି ପ୍ରଳୟଝଣ କଥାପି ସାନ୍ତେ ଏ ପ୍ରଳୟରେ
 ମୁଁ ନିଜକୁ ହଜାଇ ଦେଉଛି...ସାନ୍ତେ—ଏ ପ୍ରଳୟର
 ଇନ୍ଦ୍ରିୟରେ ତୁମେ ମଧ୍ୟ ଭୁଲିଯାଅ ନିଜକୁ (ବସୁନ୍ଧରୀ
 ପାଦ ଚାଲି ଦେଇ ଉଠିଲା । ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ତାଳେ ଲାଗେ—
 ବୁଦ୍ଧର ଗୁଳି ଶବ୍ଦଦେଇ—ବସୁନ୍ଧରୀ ସେଇ ଗୁଳିର ଅଘାତରେ
 ଚଳି ଚଳି ସଡ଼ିଲେ—ପଶିଆରେ ମେଢ଼ର ଫେର)

ଫେର—Where are my soldiers (ସେ ଗୁଳି ଅତି
 ବୁଦ୍ଧିରେ ଶେଷରେ ବସୁନ୍ଧରୀ ଦେଖି...) Oh you are
 here...ଅଛାଡ଼ିଅ ତାମର ଗୋଟି ତୁମସେ ଲଗାନ୍ତି...
 ବରଷି କହର ଅଛି (ସେ ପାର୍ ଦେଖିଲେ ବରଷିକର
 ଶେଷଦାୟୁ ଉଡ଼ିଯାଇଛି...) ବରଷି ବା ଶବ୍ଦ—ବୋର୍ଡାର
 ଶ୍ରେଣୀ ଗା —Rule Britannia Rule, (ନିଜର ଅନନ୍ତର
 ନିଜେ ଅଧୀର ହୋଇ ଉଠିଲେ—କିନ୍ତୁ କିଛି ସମୟରେ
 ଲାଗି ହୋଇପାର ବରଷିକୁ । ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ସରକରେ
 ଜଣାଇଲେ ତାଙ୍କର ଶାନ୍ତିର ଅଭିନନ୍ଦନ)

My tribute to you Baxi. Not only to you
 but for your heroism and love for your
 mother land. Lastly take my departed
 salute.

ପରଶେଷ

ପଦସଂଖ୍ୟା ଥିବାର୍ଷ (୧୫୨) ରେ ଅଭିନୀତ ବିଦ୍ରୋହୀ
ଜଗବନ୍ଧୁ ଆରମ୍ଭ ରଜନୀ ଛା ଆଦ୍ୟ ୧୯୪୯

ଭୂମିକାରେ

ବଳ୍ଲବି ଜଗବନ୍ଧୁ—ଏ ନଟକର ସେଣ
ମୁକୁନ୍ଦ ଦେବ—ଶ୍ରୀ ଗଣେଶ୍ୱର ରଥ
ଜୟକୃଷ୍ଣ—ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମାଣିଆ
ଚଣ୍ଡେଇ ବାବୋଟ—ଶ୍ରୀ ଦୁଃଖିନୀମ. ସ୍ୱାଇଁ
ବ୍ୟାପ୍ଟେନ ଥୋମାସ—ଶ୍ରୀ ନିରଞ୍ଜନ ଶତପଥୀ
ମେଜର ପ୍ରେମର—ମିଶ୍ରର ସାମୁଏଲ ସାହୁ (ବାବୁ)
ଦେବାନ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ନନ୍ଦ
ଚରଣ ସଙ୍ଗନାୟକ—ଶ୍ରୀ ବୃନ୍ଦାବନ ବେନବ୍ରା
ପଦେ ମହମ୍ମଦ—ଶ୍ରୀ ଶେଷବନ୍ଦୁ ସ୍ୱାଇଁ
ଜିଉର ବବାଟ—ଶ୍ରୀ ବାଞ୍ଛାନିଧି ଦାସ
କରୁଣାକର—ଶ୍ରୀ ରବୀନ୍ଦ୍ରା ପ୍ରଧାନ
ସଦନ—ଶ୍ରୀ ବୈଷ୍ଣବଚରଣ ପଣ୍ଡା
ରାଜ—ଶ୍ରୀ ପ୍ରଭାକର ପାଠୀ
କୁରୁପା—ଶ୍ରୀ ଦାନବନ୍ଧୁ ପଣ୍ଡା
ବରକୁ—ଶ୍ରୀ ସତ୍ୟନାରାୟଣ ପାଠୀ
ଶୁଆର—ଶ୍ରୀ ହରହର ପଣ୍ଡା
ସିପାହୀ—ଶ୍ରୀ ଦେବପ୍ରସାଦ ଦାସ—ଶ୍ରୀ ଜଗବନ୍ଧୁ
ପ୍ରହରାଜ ଓ ଶ୍ରୀ ଇନ୍ଦ୍ରଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି

ଚପୁରୀ—ଶ୍ରୀମତୀ ଭରମତୀ ଦେବୀ

ରାଣୀ—ଶ୍ରୀମତୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀମତୀ ଦେବୀ

ସାବିତ୍ରୀ—ଶ୍ରୀମତୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀମତୀ ଦେବୀ

ବୃନ୍ଦା—ଶ୍ରୀମତୀ ପ୍ରମିଳା ଦେବୀ

ସାବିତ୍ରୀ ଓ

ନନ୍ଦିନୀ ପ୍ରଭୃତି

} ଶ୍ରୀମତୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀମତୀ ଦେବୀ
ଶ୍ରୀମତୀ ପ୍ରମିଳା
ଶ୍ରୀମତୀ ମାଧୁରୀ

—*—

ସ୍ଵାମୀ—ଶ୍ରୀ ଗୋବିନ୍ଦଚନ୍ଦ୍ର ନନ୍ଦ

ସାବିତ୍ରୀ ଓ ନନ୍ଦିନୀ—ଶ୍ରୀ ସାର୍ବଜନ ସିଂହ

ସଂଗୀତ ଓ ସ୍ଵର ଶିଳ୍ପୀ—ଅନନ୍ତପୁରୀ ଥିଏଟର ସଂଗୀତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ—ଶ୍ରୀ ହରିହର ପଣ୍ଡା

ଅବକ ସଂଗୀତ—ଶ୍ରୀ ହରିହର ପଣ୍ଡା

ଶ୍ରୀ କାଶୀନାଥ ମଜୁମଦାର

ମଞ୍ଚଶିଳ୍ପୀ—ବଳିମ ସରକାର ଅଣ୍ଡ୍ରା ପ୍ରଦେଶ

ମଞ୍ଚସଜ୍ଜା—ଶ୍ରୀ ବୃନ୍ଦାବନ ବେହେରା ଓ

ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି

ରୂପସଜ୍ଜା :—

} ଶ୍ରୀ ରାଜକିଶୋର ସିଂହ
ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ
ଶ୍ରୀ ବ୍ରଜସୁନ୍ଦର ମିଶ୍ର

ନୃତ୍ୟତଳା—ଶ୍ରୀ କାଶୀନାଥ ସାହୁ, ଶ୍ରୀ ଚାନ୍ଦି କେନ୍ଦ୍ରା ଘୋଷ,

ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାଥପୁରୀ ପାତ୍ର ।

ତାଲବେତ୍ତନ—ମିଶ୍ର—ସାମୁଏଲ ସାହୁ (ବାଦ)

ସହକାରୀ—ଶ୍ରୀ ନଟକର ମେଣ